

6 ตุลาคมในความทรงจำของฝ่ายขวา: จากชัยชนะสู่ความเจ็บ (แต่ยังชนะอยู่ดี) 2519-2549

ธงชัย วินิจจะกุล

บทที่ 1: บทนำ

“คนมองว่ากระทิงแดงเป็นคนทำ ชั่วร้าย มันขมขื่นนะ...”

เราเห็นภาพประวัติศาสตร์ รู้สึกสะท่อนใจ เสียใจ

แต่นั้นคือการปิดทองหลังพระ ญาติมิตรของผู้สูญเสียเขาเสียใจกว่า

ไม่มีรัฐบาลไหนพยายามเอาคนผิด คนบงการจริงๆ มาลงโทษ กลายเป็นตราบาปของกระทิงแดงที่ยอมให้ผู้คนเห็นว่ากระทิงแดงเป็นตัวชั่วร้าย

(คนผิด คนบงการจริงๆ) โยนบาปให้กระทิงแดง พวกเขาปกปิดความผิดของตนไว้ด้วยการให้กระทิงแดงเป็นแพะรับบาป..

เรามีลูกมีหลานของเรา ลูกของเรารู้ว่าพ่อเป็นกระทิงแดง ผมสะท่อนใจกับความรู้สึกของลูกผมเหมือนกัน...

ในขณะที่สังคมพูดถึงเราในทางไม่ดี เราจะบอกลูกของเราอย่างไร

เราเป็นจำเลยของสังคม ”

(คำกล่าวของ-ต- อดีตผู้นำกระทิงแดง, สัมภาษณ์ 21 มิย. 2549)

ศึกษาอะไร?

30 ปีหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 คำกล่าวข้างต้นสะท้อนความเปลี่ยนแปลงหลายประการ และประเด็นจำนวนมากที่งานชิ้นนี้ต้องการนำเสนอ ไม่ว่าเราเราจะรู้สึกอย่างไรต่อคำร้องของ-ต- (สะใจ ดีใจ เห็นใจ เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง หรือปลงกับชะตากรรมของคน) ก็ตาม

เมื่อเดือนตุลาคม 2519 นักศึกษาประชาชนผู้ถูกปราบปรามทำร้ายอย่างทารุณและตกเป็นจำเลยของสังคม ภายหลังการปราบปราม “ฝ่ายขวา” ยังออกอากาศแสดงความยินดีในชัยชนะหลายเดือนหลังจากนั้น พวกเขายังเฝ้าตอกย้ำความเลวร้ายของผู้ถูกปราบปราม ในขณะที่ความสำเร็จของการปราบปรามถือเป็นวีรกรรมที่รักษาประเทศชาติไว้ได้

30 ปีต่อมา คำกล่าวของ-ต- เป็นตัวแทนของ “ฝ่ายขวา” จำนวนไม่น้อยที่รู้สึกว่าคุณกลับตกเป็นจำเลยของสังคม ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นท่ามกลางความผันแปรของการเมือง ค่านิยม วัฒนธรรมและอุดมการณ์ทางการเมืองในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา

“ความเจ็บ” มิได้เกิดเฉพาะกับเหยื่อหรือผู้ถูกระทำแต่ฝ่ายเดียว แต่เกิดกับฝ่ายกระทำหรือผู้ลงมือก่อความรุนแรงได้เช่นกัน ท่ามกลางเงื่อนไขทางสังคมการเมืองที่ต่างออกไปและเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลง ความเจ็บของพวกเขาเป็นคนละเรื่อง คนละชนิด คนละความหมายกับความ

เจียบของผู้ที่ถูกกระทำเมื่อ 30 ปีก่อน แต่ย่อมเกี่ยวพันกับความทรงจำ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การให้ความหมายอดีตจากปัจจุบัน หรืออาจเป็น “บาดแผล” เช่นกัน

แต่เราจะได้เห็นต่อไปว่า ส่วนใหญ่ของ “ฝ่ายขวา” มิได้เห็นว่าสิ่งที่ตนกระทำหรือมีส่วนโดยตรงโดยอ้อมต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้น เป็นการกระทำที่ผิดแต่อย่างใด ผู้เขียนไม่พบแม้แต่คนเดียวที่รู้สึกผิด หลายคนไม่เสียใจด้วยซ้ำไป บางคนยังคงภูมิใจและถือเป็นวีรกรรมเช่นเดิม

“ฝ่ายขวา” เมื่อปี 2519 คิดอย่างไรต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 หลังจากผ่านไปแล้ว 20-30 ปี?

แน่นอนว่า “ฝ่ายขวา” มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งทางความคิดทางการเมือง บทบาท จุดยืน ความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ช่วงนั้น และแตกต่างกันในฐานะปัจเจกบุคคล กาลเวลา 20-30 ปี ยังเป็นอีกปัจจัยที่หล่อหลอมความแตกต่างในหมู่ “ฝ่ายขวา” ในปัจจุบัน

ลักษณะร่วมทางความคิด ทศนะต่ออดีต ความทรงจำและคำอธิบายต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 มีหรือไม่? มีลักษณะอย่างไร?

ความแตกต่างที่สำคัญในหมู่พวกเขามีหรือไม่? มีลักษณะอย่างไร?

กล่าวโดยสรุป งานชิ้นนี้ต้องการศึกษาว่า เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ในความทรงจำของ “ฝ่ายขวา” เมื่อปี 2519 มีลักษณะอย่างไรประมาณ 30 ปีให้หลัง

ฝ่ายขวาคือใคร?

“ฝ่ายขวา” ในการศึกษานี้หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงและโดยอ้อมกับการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อต่อต้านขบวนการนักศึกษาประชาชน “ฝ่ายซ้าย” ที่มีความคิดไปทางสังคมนิยมในช่วงประมาณเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ด้วยเห็นว่าขบวนการนักศึกษาประชาชนฝ่ายซ้ายมีพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักที่คนไทยต้องเคารพเทิดทูนและสังคมไทยต้องรักษาไว้

“ฝ่ายขวา” หมายถึงบุคคลใดก็ตามที่ยอมรับหรือประกาศตนเป็น “ฝ่ายขวา” ที่ตรงข้ามกับ “ฝ่ายซ้าย” ในช่วงปี 2519 ตามแต่เขาให้ความหมายหรือนิยาม

คนเหล่านี้โดยมากไม่รังเกียจ บางคนยอมรับอย่างพอใจที่ถูกจัดเป็นฝ่ายขวา แต่มีบ้างที่ไม่ต้องการถูกจัดแบ่งสังกัดฝ่าย ในกรณีหลัง การเรียกว่า “ฝ่ายขวา” จึงเป็นการจัดแบ่งของผู้เขียนเอง ตามความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของเขา

ตามความเข้าใจทั่วไปในขณะนี้ “ฝ่ายขวา” หมายถึงผู้มีส่วนร่วมโดยตรง โดยอ้อม หรือสนับสนุนเห็นดีงามกับการปราบปรามด้วยความรุนแรงเมื่อ 6 ตุลา 2519 ตามข้อเท็จจริงมีบุคคลซึ่งนับว่าเป็น “ฝ่ายขวา” ตามความหมายในย่อหน้าข้างบน แต่ทว่ามิได้มีส่วนร่วมหรือเห็นด้วยกับการปราบปรามเมื่อ 6 ตุลา 2519 ในที่นี้จะนับบุคคลเหล่านี้เป็น “ฝ่ายขวา” ด้วยดังจะอธิบายต่อไปว่าคนเหล่านี้คิดอย่างไรต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519

กล่าวอย่างเป็นรูปธรรม “ฝ่ายขวา” ในกรณี 6 ตุลาจึงหมายถึง ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มการเมืองฝ่ายต่อต้านนักศึกษา อาทิเช่น กลุ่มกระทิงแดง นวพล ชมรมแม่บ้าน ชมรมวิทยุเสรี (ยานเกราะ) หนังสือพิมพ์ดาวสยาม ลูกเสือชาวบ้าน และกลุ่มมวลชนฝ่ายขวาอีกหลายกลุ่มที่ลงมือปฏิบัติการล้อมและบุกธรรมศาสตร์ในเช้าวันที่ 6 ตุลา 2519 (ซึ่งในเวลาต่อมาเป็นเครือข่ายของกลุ่มอภิรักษ์จักรี ดังจะอธิบายต่อไป) รวมถึงเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจและหน่วยงานด้านความมั่นคงหลายคนที่มีส่วนในการปราบปรามในวันนั้น (แม้ว่าเขาจะทำตามหน้าที่และไม่ว่าเขาจะมีความคิดทางการเมืองของตนเองอย่างไรก็ตาม) นอกจากนี้ยังมีบุคคลอีกหลายอาชีพที่อาจสังกัดหรือไม่สังกัดกลุ่มการเมืองดังกล่าวข้างบน แต่มีความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองสอดคล้องสนับสนุนกลุ่มการเมืองเหล่านี้ คนเหล่านี้มีทั้งอาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัย นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ และอื่นๆ

“ฝ่ายขวา” ตามความหมายข้างต้นทั้งหมด ถือเอาความคิดและบทบาทของคนเหล่านั้นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 6 ตุลา และสถานการณ์ในช่วงนั้น ไม่ว่าความคิดและบทบาทของเขาในปัจจุบันจะเป็นอย่างไรก็ตาม และไม่ว่าความหมายของความเป็นขวาและซ้าย ณ 30 ปีต่อมาจะเปลี่ยนแปลงสลับสนปนไปอย่างไรก็ตาม

ศึกษาอย่างไร?

ผู้เขียนต้องการเข้าใจและอธิบายความทรงจำของฝ่ายขวาทั้งที่เปลี่ยนไปและไม่เปลี่ยน ทั้งที่ผลิตสร้างขึ้นมาใหม่และทั้งที่ตกทอดมาจากอดีต ต้องการอธิบายเงื่อนไขปัจจัยที่หล่อหลอมให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจนมีลักษณะเหล่านั้นจนกลายมาเป็นความทรงจำในขณะปัจจุบันประมาณ 30 ปีหลังเหตุการณ์

อย่างไรก็ตาม นี่เป็นการศึกษาแบบมนุษยศาสตร์ กล่าวคือ ผู้เขียนไม่พยายามตอบคำถามว่า ความคิดความทรงจำของฝ่ายขวาที่ผู้เขียนอธิบายเป็นตัวแทนส่วนข้างมากหรือไม่ หรือก็เปอร์เซ็นต์ของบรรดาฝ่ายขวาทั้งหมด หรือมีความแตกต่างอยู่ที่แบบ มีแบบแผนรวมกันชนิด ผู้เขียนสนใจความทรงจำหลายๆแบบของฝ่ายขวาจำนวนหนึ่ง และพยายามอธิบายความเปลี่ยนแปลง (และไม่เปลี่ยนแปลง) ของความทรงจำเหล่านั้น โดยหวังว่ากรณีเหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ จนสามารถจินตนาการถึงความแตกต่างหลากหลายของพวกเขาที่ไม่สามารถครอบคลุมได้หมด ทว่าอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมการเมืองร่วมกันจำนวนหนึ่ง รวมถึงสามารถเข้าใจความทรงจำบางกรณีที่มีลักษณะเฉพาะบุคคล ไม่เหมือนใครอื่น หรือถึงขนาดไม่มีผลใดๆต่อสังคมเลย ทว่าสะท้อนความเป็นไปในสังคมและสะท้อนปัจจัยที่หล่อหลอมความคิดความทรงจำเฉพาะบุคคลเช่นนั้นขึ้นมาได้

ในส่วนแรก ผู้เขียนจะบรรยายให้เห็นปฏิกริยาทำที่ต่อเหตุการณ์ 6 ตุลาของฝ่ายขวาภายหลังการปราบปรามสิ้นสุดลงใหม่ๆ ได้แก่ วิทยุและโทรทัศน์ในช่วงบ่ายและเย็นวันนั้น ซึ่งเป็นตัวแทนความคิด ทำทิจของรัฐและสื่อมวลชนกระแสหลักหลังเหตุการณ์ต่อมาอีกหลายเดือน ความคิดและ

เท่าที่ดังกล่าวยังแสดงออกในคำให้การต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจของบรรดาฝ่ายขวาหลายคนประมาณเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2519 ผู้เขียนจะกล่าวถึงคำให้การเหล่านี้แทนที่จะยกตัวอย่างที่พบได้ง่ายๆ จากหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ หลังเหตุการณ์ ก็เพราะความทรงจำของฝ่ายขวา 30 ปีต่อมาแทบไม่ปรากฏในสื่อมวลชนหรือสิ่งพิมพ์ใดๆ อีกแล้ว การสืบหา“ฝ่ายขวา” อย่างเลือกสรรเฉพาะรายเริ่มต้นจากคำให้การของบุคคลเหล่านั้นเมื่อปี 2519 (ดังจะกล่าวต่อไป)

ในส่วนที่สอง ผู้เขียนจะบรรยายว่า ความคิดและท่าทีของฝ่ายขวาต่อการปราบปรามเมื่อ 6 ตุลาคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ระหว่างปี พ.ศ. 2520-2539 ความเปลี่ยนแปลงสะท้อนออกในกรณีสาธารณะจำนวนหนึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ที่สำคัญ ได้แก่ การนิรโทษกรรมและปล่อยตัวผู้ต้องหาคดี 6 ตุลา กรณี พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ถูกกล่าวหาเมื่อปี 2531 ว่ามีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์ 6 ตุลา และข้อเขียนจากความทรงจำของนายตำรวจอีกคนหนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์ จากนั้นผู้เขียนจะอธิบายว่าอะไรคือเงื่อนไขปัจจัยที่หล่อหลอมให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าการรำลึก 20 ปี 6 ตุลา เมื่อปี 2539 เป็นเหตุการณ์ที่สร้างผลกระทบและเป็นการหลักหมายว่าวาทกรรมต่อเหตุการณ์ 6 ตุลาคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างสำคัญ ดังนั้นจะอธิบายเงื่อนไขปัจจัยที่มีส่วนให้เกิดการรำลึกดังกล่าวและเสนอว่าผลกระทบคืออะไร

ส่วนที่สาม อาศัยการสัมภาษณ์ฝ่ายขวาหลายรายระหว่างปี 2547-2549 (และอีก 3 รายตั้งแต่ปี 2540-2541) เมื่อผู้เขียนเริ่มคิดโครงการนี้ จะบรรยายให้เห็นความทรงจำและความเห็นที่คนเหล่านี้มีต่อเหตุการณ์เมื่อปี 2519 ประเด็นสำคัญที่จะพยายามตีความวิเคราะห์ให้เห็น ได้แก่ แบบแผนของความทรงจำและการอธิบายเหตุการณ์ 6 ตุลา การประเมินสถานะและผลกระทบของเหตุการณ์ 6 ตุลาต่อสังคมการเมืองไทย การประเมินบทบาทการกระทำของตนเองเมื่อกว่า 30 ปี ก่อน ความรู้สึกในปัจจุบันต่อความรุนแรง ความสูญเสียที่ตนมีส่วนร่วมโดยตรงโดยอ้อม ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นลักษณะร่วมสำคัญของบุคคลเหล่านี้ และชี้ให้เห็นความหลากหลายทั้งในประเด็นสำคัญและรายละเอียดของบุคคลเหล่านี้

เกี่ยวกับแหล่งข้อมูล

สาระสำคัญของการศึกษาครวินี้มาจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับฝ่ายขวาที่เลือกสรรขึ้นมาจำนวนหนึ่ง แต่แรกทีผู้เขียนเริ่มศึกษาเรื่องนี้ ผู้เขียนเลือกขอสัมภาษณ์ผู้นำกระหิงแดงคนหนึ่งซึ่งให้สัมภาษณ์ตีพิมพ์ก่อนหน้านั้น ผู้เขียนพบว่าไม่มีสาระสำคัญใดๆ นอกเหนือไปจากบทสัมภาษณ์ที่ตีพิมพ์ไปแล้ว ผู้เขียนจึงเปลี่ยนไปติดตามหาฝ่ายขวาชื่อดังบางคนที่เจียบหายไปจากสาธารณะแล้ว จากนั้นผู้เขียนจึงสนใจพยายามหาฝ่ายขวาที่อาจไม่เป็นที่รู้จักดีนัก หรือไม่เป็นที่รู้จักเลยไม่ว่าปี 2519 หรือในปัจจุบัน

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสืบหาฝ่ายขวาที่ไม่เป็นที่รู้จัก ได้แก่ คำให้การต่อพนักงานตำรวจ ซึ่งต้องรวบรวมหลักฐานข้อมูลภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา ไม่นานนัก เพื่อทำสำนวนแก่พนักงาน

อัยการ เอกสารชุดนี้ปัจจุบันยังคงเก็บรักษาอยู่ที่หอจดหมายเหตุสำนักงานอัยการสูงสุด (โปรดดู “ภาคผนวก” เกี่ยวกับหอจดหมายเหตุแห่งนี้ เกี่ยวกับเอกสารทำให้การฯชุดนี้และเอกสาร 6 ตุลา อีกหลายอย่างนี้ ไม่ได้ใช้ในการศึกษาคราวนี้)

“คดี 6 ตุลา” มีจำนวนพยานฝ่ายโจทก์มากถึง 82 คน แต่พยานโจทก์เหล่านี้เลือกสรรมาจากพยานที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนทั้งหมด 224 คน ในจำนวนนี้ 72 คนเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ (รวมทั้ง ตชด. สันติบาล กองปราบ นครบาล และตำรวจท้องที่) อาจารย์ข้าราชการลูกจ้างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 44 คน เป็นอาจารย์ 15 คนซึ่งรวมอาจารย์ที่จัดได้ว่าเป็น “ฝ่ายขวา” หลายคน ที่เหลือเป็นยาม นักรบ ข้าราชการ และนักศึกษาสังกัดพรรคคอม 2 คน ซึ่งมีทั้งที่ต่อต้านปรักปรำนักศึกษาและที่ไม่ปรักปรำ มีทหาร 18 คน โดยมากเป็นผู้เข้าไปตรวจค้นหาอาวุธในธรรมศาสตร์หลังเหตุการณ์จบไปแล้ว แต่มีทหารผู้ทำหน้าที่ด้านการข่าวและมืบทบพาลงมือในเช้าวันที่ 6 ตุลาคมด้วย 2 คน ประมาณ 30 คนเป็นผู้มีบทบาทและ/หรือสังกัดกลุ่มฝ่ายขวาอย่างชัดเจน อาทิเช่น กลุ่มนวนพล ลูกเสือชาวบ้าน และกลุ่มฝ่ายขวาเรื่อยๆ อื่นๆ ที่ภายหลังรวมตัวกันในนามกลุ่มอภิรักษ์จักรี บุคคลสำคัญที่ทำให้การแก้ตำรวจมีอาทิเช่น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช พ.ท.อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (ยศในขณะนั้น) นอกจากนี้เป็นช่างภาพและนักหนังสือพิมพ์รวม 14 คน อาจารย์ข้าราชการมหาวิทยาลัยอื่นๆ 15 คน และอื่นๆ แต่ที่น่าสนใจอย่างมากคือ ไม่มีสมาชิกกลุ่มกระหิงแดงให้การแก้ตำรวจเลยแม้แต่คนเดียว แต่มีผู้ที่ดูเหมือนว่าจะเป็น “ซ้าขกลับใจ” 2 คน

ผู้เขียนพิจารณาทำให้การทั้งหมดนี้ แล้วเลือกเฉพาะผู้ที่เป็น “ฝ่ายขวา” ที่จะทำการสืบหาและขอสัมภาษณ์ 50 คน แต่จำนวนมากไม่สามารถติดตามหาตัวได้อีกแล้ว หลายรายยินดีจะให้สัมภาษณ์ แล้วยังช่วยเหลือติดต่อให้ผู้เขียนมีโอกาสสัมภาษณ์ผู้นำกระหิงแดง 4 คน ซึ่งไม่มีรายชื่อเป็นพยานโจทก์แต่อย่างใด ผู้เขียนติดต่อขอสัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายขวาในธรรมศาสตร์ 2 ราย แต่ถูกปฏิเสธกลับมาหมดด้วยเหตุผลที่น่าสนใจดังจะกล่าวต่อไป นอกจากนี้เป็นทหาร ตำรวจที่มีบทบาทในวันนั้นรวม 5 ราย นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายขวาที่รู้จักกันดีในช่วงนั้น 1 ราย และ “ฝ่ายขวา” ที่ร่วมลงมือปฏิบัติการ ณ เช้าวันนั้นอีกจำนวนหนึ่ง

ผู้เขียนจะอธิบายลักษณะร่วมสำคัญๆของความทรงจำและความคิดของคนเหล่านี้ต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา แต่เนื้อหาสาระหลักของส่วนที่สามนี้ คือ การบรรยายถึงประสบการณ์ ความทรงจำ และความคิดเห็นหลากหลายของฝ่ายขวาผู้ให้ข้อมูล โดยจะเน้นประเด็นที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ควรสนใจเฉพาะบุคคลภายในขอบข่ายประเด็นสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้จะแนะนำให้รู้จักบุคคลที่ให้สัมภาษณ์เท่าที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจ อาทิเช่น ภูมิหลังในอดีตและปัจจุบันและบางส่วนของทำให้การที่เขาให้ไว้แก่ตำรวจเมื่อปี 2519

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ด้วยข้อจำกัดของผู้เขียนเองในแง่เวลาและระยะทาง และด้วยแนวทางการศึกษาที่ตั้งไว้ การศึกษาคราวนี้มีได้ต้องการหาข้อสรุปเชิงสถิติ ที่ objective ครอบคลุมว่าฝ่ายขวาคิดอย่างไร แต่ต้องการนำเสนอข้อคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับความทรงจำของผู้ที่จัดว่าเป็นฝ่ายขวาเมื่อปี

2519 ข้อมูลที่ผู้เขียนได้มา มีมากเพียงพอที่จะนำเสนอหลายประเด็นในการศึกษาราวนี้ แต่คงเป็นแค่ส่วนหนึ่งของคำถามและประเด็นอีกมากมายที่การศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถครอบคลุมได้

ผู้เขียนกับการสนทนากับฝ่ายขวา

ถ้าหากมีผู้สนใจศึกษาหัวข้อเดียวกันนี้และทำการศึกษาฝ่ายขวาเหล่านี้ก็ไม่น่าจะดี เพราะผู้เขียนไม่สามารถวาดอ้างได้ว่า ไม่มีประสบการณ์เก่าที่เกี่ยวข้องกับคนเหล่านี้หรือขจัดอคติที่ผู้เขียนมีอยู่ได้หมดจด อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนติดต่อกับฝ่ายขวาทั้งหลายเหล่านี้โดยไม่ปิดบังตนเองแต่อย่างใด บางคนเคยรู้จักผู้เขียนมาก่อน หลายคนจำชื่อได้และพอจำได้ว่าผู้เขียนเคยอยู่กับคนละฝ่ายกับพวกเขา บางคนจำไม่ได้และไม่สนใจ มีเพียง 1 รายที่ให้สัมภาษณ์โดยไม่รู้ว่าเป็นคนที่นั่งสัมภาษณ์อยู่คือ ชื่อที่เขาระบุถึงแต่ไม่รู้จักตัว (ดังจะกล่าวถึงต่อไป) ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าคนที่เคยรู้จักผู้เขียนมาก่อนอาจตอบคำถามและสนทนากับผู้เขียนโดยมีบางอย่างอยู่ในใจล่วงหน้า บางรายปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์หรือพูดคุยด้วย ทั้งเพราะหัวข้อเรื่องที่ศึกษาและเพราะผู้เขียนเป็นคนศึกษา อย่างไรก็ตามคงยากที่จะประเมินให้ชัดเจนว่าคำตอบอะไรบ้างที่เขาเหล่านี้เลือกสรรตอบให้เหมาะกับผู้ที่นั่งสัมภาษณ์เขาอยู่ คำตอบอะไรบ้างที่สะท้อนความคิดของเขาอย่างซื่อสัตย์ตรงไปตรงมาไม่ว่าใครเป็นคนสัมภาษณ์เขาอยู่ ทุกรายที่ยอมให้สัมภาษณ์ยืนยันว่ายินดีและไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการที่ผู้เขียนเป็นผู้ขอสัมภาษณ์

รายงานการศึกษาชิ้นนี้มาจากความเข้าใจและการตีความของผู้เขียนต่อความคิดความทรงจำของฝ่ายขวาเหล่านั้น ผู้เขียนอยากจะรับประกันว่ามีได้เป็นผลของความโกรธแค้น อคติใดๆ ที่ฝังหลงเหลืออยู่เลย แต่ความจริงย่อมชัดเจนอยู่แล้วว่า ผู้เขียนเองก็มีความคิดความทรงจำที่ผูกพันกับเหตุการณ์ 6 ตุลาอย่างมาก ความเข้าใจ การวิเคราะห์และการถ่ายทอดเกี่ยวกับฝ่ายขวา 6 ตุลาจึงย่อมหนีไม่พ้นที่จะคิดวิเคราะห์ผ่านตัวตนของผู้เขียน และเรียบเรียงด้วยภาษา กระบวนคิด ลำดับเรื่องราวที่ผู้เขียนกำหนด มิใช่เครื่องถ่ายเอกสารหรือบทถอดเทปที่เพียงแค่อ่านคำพูดของฝ่ายขวาเหล่านั้น ดังนั้นน่าจะเรียกได้ว่า รายงานการศึกษาชิ้นนี้เป็นผลของการสนทนาระหว่างผู้เขียนกับฝ่ายขวาเหล่านั้น ทั้งการสนทนาจริงๆ และการสนทนาระหว่างการอ่านเอกสาร ฟังเทปและระหว่างการเขียนรายงานชิ้นนี้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนมั่นใจว่า ทั้งผู้เขียนเองและฝ่ายขวาเหล่านั้นสนทนากันโดยไม่มีความเกลียดชังขัดแย้งกันเป็นส่วนตัวเอง ความแตกต่างเป็นเรื่องของความคิดการเมืองและประวัติศาสตร์ระหว่างเรา ไม่มีเรื่องส่วนตัวมาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

ดังนั้น หากในอนาคตมีการศึกษาเรื่องนี้อีกครั้ง โดยผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับ 6 ตุลาที่น่าจะเป็นประโยชน์ ทว่าผู้เขียนกลับขอเสนอความเห็นต่อไปอีกว่า การศึกษาราวนี้โดยผู้ที่ผ่านและมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ 6 ตุลาตนเอง ก็น่าจะมีแง่มุมเฉพาะไปอีกแบบที่แตกต่างจากการศึกษาโดยผู้ที่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับ 6 ตุลา ตัวอย่างเช่น ปฏิบัติการที่อาจารย์ธรรมศาสตร์ 2 ท่านมีต่อการขอสัมภาษณ์และเหตุผลที่ให้เพื่อปฏิเสธ (ดังจะกล่าวต่อไป) น่าจะเกี่ยวกับว่าใครเป็นคนขอสัมภาษณ์

น่าจะต่างออกไปหากเป็นคนอื่นที่ไม่เคยผ่านเหตุการณ์มาก่อน นอกจากนี้ มีความเป็นไปได้ว่าฝ่ายขวาบางคนน่าจะบอกว่ารู้สึกผิดเกี่ยวกับบทบาทของเขาเมื่อ 6 ตุลา 2519 เพื่อเอาใจคู่สนทนาอย่างผู้เขียน แต่ไม่มีแม้แต่รายเดียว และมีความเป็นไปได้เช่นกันว่าบางคนนี้อาจรู้สึกผิดอยู่ข้างกลับ ยืนยันว่าไม่รู้รู้สึกผิดเลยเพราะกำลังเผชิญหน้ากับคนที่เคยอยู่ฝ่ายตรงข้าม

กล่าวโดยสรุป ตัวผู้ศึกษาเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อข้อมูลที่ได้มา ซึ่งเป็นทั้งข้อจำกัดและเป็นลักษณะพิเศษของการศึกษาราวนี้

ดังจะได้เห็นต่อไปว่า monologue ของนายพล -ณ- กว่า 3 ชั่วโมงอันแสนจะอัดแน่น น่าจะเป็นผลของการที่-ณ- รู้ว่าผู้เขียนเป็นใคร คาดเดาล่วงหน้าว่าผู้เขียนกำลังจะเขียนอะไรเกี่ยวกับ 6 ตุลา จึงตอบรับคำขอสัมภาษณ์เพื่อเป็นโอกาสที่จะส่งสารหรือคำตักเตือนบางอย่างให้แก่ผู้เขียน โดยเฉพาะ หากเป็นคนอื่นไปขอสัมภาษณ์น่าจะได้คำตอบต่างออกไปลิบลิบ ยิ่งไปกว่านั้น monologue ซ้ำซากกว่า 3 ชั่วโมงยังเป็นสารใสรหัส (coded message) ซึ่งอาจมีความหมายแบบหนึ่งต่อผู้ที่ไม่ใช่อดีตฝ่ายซ้ายและไม่เคยผ่านเหตุการณ์ 6 ตุลา แต่ผู้เขียนย่อมต้องถอดรหัสผ่านความคิดและตัวตนของผู้เขียนเอง จึงอาจได้ความหมายอีกแบบหนึ่ง

แถมด้วยการรื้อสร้าง (deconstruction) สารใสรหัสดังกล่าวด้วยความคิดและตัวตนของผู้เขียนเอง จนพบสารบางอย่างที่นายพล-ณ- คงไม่ได้ตั้งใจจะบอก

บทที่ 2: 6 ตุลาคือชัยชนะที่น่ายินดี

บรรยากาศของชัยชนะหลัง 6 ตุลาใหม่ๆ

บ่ายวันที่ 6 ตุลาคม 2519 หลังการปราบปรามสิ้นสุดลงไม่กี่ชั่วโมง สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และวิทยุยานเกราะเป็นแม่ข่ายถ่ายทอดรายการสดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้นและ ณ ขณะนั้น เข้าใจว่าดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นพิธีกรพูดคุยสนทนากับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าปฏิบัติกรปราบปรามที่ธรรมศาสตร์ในตอนเช้า มีตำรวจมาร่วมพูดคุยรวม 5 นาย ทุกรายให้การแก้ตำรวจสอบสวนทำคดีในเวลาต่อมา และได้รับเลือกสรรเป็นพยานโจทก์ในคดี 6 ตุลาด้วย ที่รู้จักกันดีได้แก่ พ.ต.ท.ส้าง บุนนาค จากกองปราบปราม และพ.ต.ท.วัชรินทร์ เนียมฉวีชกุล ตำรวจสันติบาล * (ยศในขณะนั้น)

พ.ต.ท.ส้าง เป็นผู้เล่าเหตุการณ์อย่างละเอียด เขาเล่าว่าประชาชนทนไม่ได้กับการแสดงละครหมิ่นพระบรมโอรสาธิราช หลายคนแห่ไปแสดงความโกรธแค้นรอบธรรมศาสตร์ ตำรวจหลายคนโกรธแค้นต้องการลงมือจับกุมให้เด็ดขาด “ตำรวจทนไม่ไหวแล้ว” เขากล่าว แต่รัฐบาลขณะนั้น (ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี) ควบคุมบงการไม่ให้ตำรวจลงมือจับกุม

เขากล่าวว่าชาวบ้านรอบธรรมศาสตร์เรียกร้องให้ตำรวจลงมือบุกปราบปรามนักศึกษาตั้งแต่กลางดึกนั้น และไม่พอใจอย่างมากที่ตำรวจยังไม่ลงมือให้เด็ดขาด เขาเล่าว่าชาวบ้านกระหึ่นกระหือรือ เรียกหาระเบิดอาวุธเพื่อจะลงมือเอง แต่ครั้งพยายามบุกเข้าไปในธรรมศาสตร์ในตอนเช้ากลับถูกยิงออกมา ตนและตำรวจชุดที่มาให้สัมภาษณ์แก่ดร.อุทิศ จึงตกลงนำชาวบ้านเข้าไป แต่ถูกฝ่ายนักศึกษายังจนมีตำรวจและประชาชนบาดเจ็บ

การสนทนาเป็นไปอย่างออกรส เห็นได้ชัดว่าทุกคนกำลังฮึกเหิมราวกับนักเรียนออกศึกที่เพิ่งได้ชัยชนะ รายละเอียดของเหตุการณ์ตามที่บรรยายมีองค์ประกอบน่าสนใจ 3 ประการคือ หนึ่ง เป็นการกระทำที่มีมวลชนสนับสนุน สอง ตนเป็นผู้นำประชาชน ตอบสนองความเรียกร้องต้องการของประชาชน และสาม แม้จะเต็มไปด้วยความยากลำบากแต่พวกเขาก็ยอมเสียสละ

ทั้งสามอย่างรวมกันเข้า เรามักเรียกว่า “วีรกรรม” นั่นเอง

การสนทนานั้นยังพูดถึงการชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้าเพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในคณะรัฐบาล มีการออกอากาศคำแถลงของม.ร.ว.เสนีย์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ตามด้วยการที่ผู้ร่วมสนทนาโจมตีประชดประชันต่อคำแถลงดังกล่าวและต่อม.ร.ว.เสนีย์ พวกเขากำลังฮึกเหิมกับการกำจัดศัตรูเพื่อปกป้องชาติ

การปราบปรามที่ธรรมศาสตร์ในตอนเช้าและการขจัดคอมมิวนิสต์ในคณะรัฐบาล ถือเป็นวีรกรรมที่พวกเขาธิบดีทบาทอย่างมาก

ในอีกด้านหนึ่ง การสนทนาดังกล่าวยังกล่าวถึงนักศึกษาที่ถูกปราบปรามด้วย โดยทำให้พวกเขาเป็นฝ่ายซ้ายใช้ความรุนแรงอย่างไร้เหตุผล ทำร้ายตำรวจที่ถือธงนำเข้าไปในธรรมศาสตร์

เพื่อขอเจรจา และที่สำคัญคือการ dehumanization หรือเหยียดหยามลดทอนผู้ถูกปราบปรามลง เป็นสิ่งที่ต่ำกว่าประชาชนคนไทยอย่างตนและผู้ฟังรายการ ที่สำคัญและเป็นอาการที่ระบาดหนักใน หมู่ฝ่ายขวาในช่วงนั้น คือ การทำให้ผู้ถูกปราบปรามเป็น “ญวน” ในขณะนั้นและในบรรยากาศ เช่นนั้น “ญวน” ไม่ใช่แค่คำเรียกชาวเวียดนามอย่างไร้ความเคารพ แต่เป็นคำที่บอกถึงความเกลียดชัง ศัตรูอย่างเข้ากระดูก โกรธแค้นรังเกียจอย่างมหันต์ถึงขนาดพร้อมจะฆ่าได้ด้วยวิธีที่อัปยศณ์ หรือ สามารถยื่นตุลาการกระทำอัปยศณ์เช่นนั้น ได้ด้วยความพึงพอใจ ในการสนทนาตอนหนึ่ง มีการ กล่าวถึงคนที่ถูกเผาทั้งเป็นว่า เป็นเพราะพูดไทยไม่ได้ ผู้คนเห็นว่าคงเป็นญวน จึงเอาไปเผา ทั้ง พิธีกรและคู่สนทนาสอดแทรกมุขราวกับว่าเป็นเรื่องเบาๆ เพื่อความรื่นเริงของการสนทนา

เสียงเพลง “หนักแผ่นดิน” ดังประกอบตลอดรายการสนทนา

รายการสนทนาดังกล่าวเป็นตัวแทนของบรรยากาศ วาทกรรมและความคิดเห็นของฝ่ายขวา ที่มีต่อการปราบปรามนองเลือดเมื่อ 6 ตุลา 2519 ภายหลังเหตุการณ์ใหม่ๆ ซึ่งสามารถพบได้ทั่วไป ทั้งผ่านกระบอกเสียงที่อยู่ในมือของรัฐบาล คณะปฏิรูปฯ และในสื่อมวลชนที่พากันเอียงขวาจะเท่าไร พบได้ในกิจกรรมของทางการเพื่อการ “เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง” อาทิ เช่น การจัด “นิทรรศการเหตุการณ์ 6 ตุลาคม” ขึ้นที่บริเวณสนามไชย ระหว่างวันที่ 23-26 ตุลาคม 2519 และตระเวนแสดงในจังหวัดอื่นๆ อีกหลายแห่ง นิทรรศการดังกล่าวเป็นผลและเป็น กระบวนการเผยแพร่ผลิตซ้ำความคิดและวาทกรรมของฝ่ายขวาต่อ 6 ตุลาในช่วงนั้น*

ประเด็นสำคัญของนิทรรศการและการโฆษณาของรัฐหลัง 6 ตุลา คือ ขบวนการนักศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ มีหลักฐานมากมายทั้งสิ่งพิมพ์และวัตถุอุปกรณ์ต่างๆ มีการสะสมอาวุธหนักในธรรมศาสตร์ซึ่งนำออกแสดงแก่ประชาชนในนิทรรศการด้วย และมีการ แทรกแซงของชาวญวนดังที่ถูกจับกุมในเหตุการณ์ด้วย* ขบวนการนักศึกษากำลังเตรียม เงื่อนไขให้คอมมิวนิสต์ “ญวน” ยึดครองคุกคามประเทศไทย ดังนั้น การปราบปรามเมื่อ 6 ตุลา และ การปฏิรูปฯ จึงเป็นการกอบกู้รักษาประเทศไทยเอาไว้ได้ เป็นการเสียเลือดเนื้อเพื่อหลีกเลี่ยงการ นองเลือดที่รุนแรงยิ่งกว่า* กล่าวเฉพาะเหตุการณ์นองเลือดนั้น นิทรรศการชี้ให้เห็นว่าประชาชน เกลียดแค้นมากกับการแสดงละครหมิ่นพระบรมโอรสาธิราช พยายามจะเข้าไปจัดการกับศูนย์นิสิตฯ ด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่พยายามระงับเหตุไม่ให้เกิดการปะทะฆ่ากันระหว่างคนไทยด้วยกันเอง แต่ กลับถูกผู้ชุมนุมใช้อาวุธก่อน จึงต้องตอบโต้ เจ้าหน้าที่มิได้ทำทารุณแต่อย่างใด *

ภายใต้การโฆษณาให้เกิดความเกลียดชังอย่างกว้างขวางเช่นนี้ หลัง 6 ตุลาจึงมีการกล่าวหา ให้ร้ายต่อกันและนำไปสู่การจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าเป็น “ภัยสังคม” หลายพันคนทั่วประเทศ * ผู้ถูก กล่าวหาจะถูกนำตัวไปฝึกอบรมหลายเดือนเพื่อให้ประพฤติตัวไม่เป็นภัยต่อชาติ-ศาสน์-กษัตริย์ นอกจากนี้ยังเกิดการต่อต้านชาวเวียดนามอพยพในหลายท้องที่ ปัญญาชนนักวิชาการหลายคนหลบ หลีกภัยออกนอกประเทศกันในระบอบนั้น

6 ตุลาคมคือความสำเร็จของการรักษาบ้านเมืองให้พ้นจากแผนการฉ้อโกงของคอมมิวนิสต์ที่จะทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ 6 ตุลาคมคือวีรกรรมและชัยชนะอันน่าชื่นชมยินดีของฝ่ายขวา

ท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองหลัง 6 ตุลา แบบนี้เองที่งานฉาบปกิศจของนายเสมอ อ้นจรรณู ลูกเสือชาวบ้านคนหนึ่งและเป็นผู้เอาการเอางานของกลุ่มฝ่ายขวาที่ลงมือปฏิบัติการที่ธรรมศาสตร์จึงกลายเป็นงานพิเศษที่พระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์เสด็จร่วมพิธีอย่างเป็นทางการไม่ถือเป็นเรื่องที่ต้องตั้งคำถาม การเสด็จเยี่ยมเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนฝ่ายขวาที่บาดเจ็บก็ถือเป็นเรื่องปกติที่ไม่ต้องปิดบังหรือตะขิดตะขวงใจใคร ในบรรยากาศและท่ามกลางสถานะเช่นนี้เองที่ผู้เสียชีวิตที่เป็น “ฝ่ายซ้าย” ไม่มีค่าเพียงพอแม้แต่จะประมวลข้อมูลให้ชัดเจนว่ามีกี่คน ตัวเลขทางการไม่ตรงกันเลขจนบัดนี้ และจนทุกวันนี้ก็ยังไม่รู้ว่าผู้ถูกเผาทั้งเป็น 4 คนดังกล่าวคือใคร และ “ชายไทยไม่ทราบชื่อ” 6 คนก็ยังคงเป็นผู้เสียชีวิตนิรนาม ที่ญาติมิตรอาจรู้จักแต่ไม่กล้าแสดงตัวหรืออาจไม่รู้เลยจริงๆ จนกระทั่งหลายปีผ่านไป การปล่อยปละละเลยเช่นนี้ก็เป็นเรื่องปกติในบรรยากาศชัยชนะของฝ่ายขวาเช่นนี้

บันทึกคำให้การของผู้ชนะ

6 ตุลาคมอันน่าชื่นชมยินดีคือบริบทและบรรยากาศทางการเมืองของคำให้การแก่พนักงานตำรวจที่สอบสวนฝ่ายขวากันจำนวนมากระหว่างเดือนตุลาคมถึงธันวาคม 2519 เพื่อเตรียมคดีสาระสำคัญของ การสอบสวนก็เพื่อหารายละเอียดเพื่อปรักปรำผู้ต้องหาตามข้อหาที่จะสั่งฟ้อง ดังนั้น จำนวนมากเป็นรายละเอียดของเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคมที่ฝ่ายขวาเหล่านั้นบรรยาย จำนวนมากเป็นเรื่องของพฤติกรรมทางการเมืองของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) กลุ่มองค์กรนักศึกษาต่างๆ และของผู้ต้องหาเฉพาะราย ทว่าภายใต้บรรยากาศทางการเมืองหลังชัยชนะเช่นนั้น จึงมีคำให้การที่น่าสนใจหลายประการซึ่งสะท้อนความคิด วาทกรรมและบรรยากาศของฝ่ายขวาในขณะนั้นเป็นอย่างดี ไม่ว่าความน่าเชื่อถือจะมากหรือน้อยก็ตาม

ประการแรก ตำรวจที่เข้าร่วมเหตุการณ์ทุกราย และฝ่ายขวาที่ลงมือปิดล้อมธรรมศาสตร์ตั้งแต่กลางดึก ก็มีส่วนในการบุกโจมตีตอนเช้า ให้การตรงกันแทบทั้งหมดว่า ประชาชนโกรธแค้นกับการแสดงละครของฝ่ายนักศึกษามาก ถึงขนาดต้องบุกเข้าจัดการกับนักศึกษาโดยไม่รอเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตลอดคำให้การกลับแลและพยายามกันผู้ชุมนุมนอกธรรมศาสตร์ให้ถอยห่างจากร่วมหาวิทยาลัยเพื่อความปลอดภัย จำนวนหลายรายกล่าวว่าถูกยิงกระหน่ำออกมาจากภายในธรรมศาสตร์จนบาดเจ็บก่อน จึงลงมือตอบโต้ด้วยการบุกในตอนเช้า แทบทุกรายบอกว่าเสียงปืนดังจากข้างในออกมา หลายคนย่ำว่านักศึกษามีอาวุธหนัก บางคนกล่าวว่าอาวุธตำรวจผู้นักศึกษาไม่ได้ และตำรวจเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่ไม่มีใครอธิบายว่าทำไมนักศึกษาจึงเสียชีวิตเพราะถูกกระสุนปืน

(ตามรายงานชั้นสูตรพลิกศพ) เป็นส่วนใหญ่ และมีเพียงไม่กี่คนที่กล่าวว่าตนเห็นด้วยตาตนเองว่า นักศึกษาโดนยิงเสียชีวิต

ความเคียดแค้นของประชาชนนอกธรรมศาสตร์คงรุนแรงมากจริง ความดังเลขของตำรวจจน กลายเป็นว่ามวลชนฝ่ายขวาเรียกร้องให้ใช้อาวุธน่าจะเป็นความจริง (ยกเว้นตำรวจการเมืองก็มี บทบาทแข็งขันในหมู่ฝ่ายขวาอยู่ก่อนแล้วอย่างสล้างและกลุ่มแรกสุดที่นำมวลชนฝ่ายขวามุกเข้าไป ในธรรมชาติ) สิ่งที่น่าสนใจไม่ใช่การจ้องจับผิดรายละเอียดของคำให้การเหล่านั้น แต่อยู่ตรง ที่ว่า แบบฉบับของเรื่องเล่าของฝ่ายขวาว่าเกิดอะไรขึ้นในเช้าวันนั้นเริ่มก่อรูปก่อร่างขึ้นแล้ว เริ่มเกิด “ขนบ” (convention) ของเรื่องที่หล่อหลอมความหลากหลายของปัจเจกประสบการณ์และความทรง จำส่วนบุคคลเข้าด้วยกัน ดังนั้นสิ่งที่คนๆ หนึ่งพบเห็นด้วยตนเองหรือกระทำเอง จึงได้รับการเสริม เติมแต่งตัดทอนเพื่อให้สามารถเข้ารูปรอยความเรื่องเล่าแบบฉบับที่ตนเชื่อว่าเป็นความจริง เพื่อให้ ประสบการณ์ส่วนบุคคลสามารถเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่สาธารณชนรู้จักคุ้นเคยกว่าและมี ความหมายหรือนัยสำคัญต่อสาธารณชนมากกว่าปัจเจกประสบการณ์ เพื่อให้ความรับรู้และความ ทรงจำส่วนบุคคลสามารถกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำของสังคม (ที่ตนยินดีสังกัด) *

เราจึงอาจจะยังพอแยกแยะได้ว่าการกระทำที่เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่ไม่มีทางกลายเป็นของ สาธารณชน อาทิเช่น ขับรถเมล์เข้าชนรั้วธรรมศาสตร์ หรือหยิบเก้าอี้ฟาดร่างที่แขวนอยู่กับ ต้นมะขามสนามหลวง และอีกมากมายว่า น่าจะเป็นประสบการณ์จริง เป็นข้อมูลที่น่าจะเชื่อถือได้ว่า บุคคลผู้นั้นพบเห็นหรือกระทำจริง แต่การกระทำที่คล้ายกันเหมือนกันหรือเป็นประสบการณ์ร่วม ของคนจำนวนมากอาจเกิดกับบุคคลนั้นจริงก็ได้ หรือเป็นส่วนหนึ่งของแบบฉบับ เป็นขนบที่คนๆ หนึ่งนำเข้ามาประกอบเพื่อให้ประสบการณ์ส่วนบุคคลของตนมีความหมายหรือเกิดความ สมเหตุสมผลความที่สาธารณชนรู้จัก อาทิเช่น เห็นการประท้วงที่ผู้ที่หลบหนีออกมาจาก ธรรมศาสตร์ ได้ยื่นเสียงปืนรวมทั้งอาวุธหนักยิงมาจากข้างในธรรมศาสตร์จึงต้องหมอบราบหลบ กันระนาว

เรื่องเล่าแบบฉบับและขนบของเรื่องหนึ่งๆ ไม่จำเป็นว่าจะต้องค่อยๆ เกิดหรือมี กระบวนการก่อรูปร่างที่ยาวนาน ตรงกันข้าม เรื่องเล่าที่มีฐานมาจากประสบการณ์โดยตรง (หมายความว่าไม่ใช่เรื่อง que เริ่มจากการแต่สรรคตามจินตนาการเป็นหลัก ไม่ใช่เรื่องที่เกิดจาก การศึกษาอดีตที่ตนเองไม่เคยประสบ) มักจะถูกกำหนดสาระสำคัญและความหมายพื้นฐานโดย defining moment บางขณะซึ่งอาจเกิดขึ้นตั้งแต่ภายหลังประสบการณ์ใหม่ๆ อาทิเช่น รายการ สันทนาเมื่อบ่ายวันที่ 6 ตุลาคม เป็นต้น (defining moment ทำงานอย่างไรจึงมีอิทธิพลเช่นนั้นได้ เราจะ รู้ได้อย่างไรว่าขณะใดเป็น defining moment ที่มีผลกำหนดแบบฉบับของประสบการณ์และความ ทรงจำส่วนบุคคล เหล่านี้เป็นคำถามที่เกินความสามารถของผู้เขียนจะอธิบายได้ในที่นี้)

ข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องเล่าแบบฉบับและขนบของเรื่องหนึ่งๆ ก็คือยิ่งนานวันภายหลัง ประสบการณ์ด้วยตนเอง ความทรงจำที่ประทับแน่นอยู่กับคนๆ หนึ่งมักเต็มไปด้วยขนบและเป็นไป

ตามแบบฉบับ ประสบการณ์เฉพาะบุคคลฝังอาจดำรงอยู่มากก็ได้ แต่มักจะเป็นสิ่งที่สอดคล้องเสริมเรื่องเล่าแบบฉบับ ส่วนที่ไม่สอดคล้องจะกลายเป็นความขัดแย้งที่น่าอึดอัดที่บุคคลมักเก็บไว้เงียบๆ หรือต้องหาทางจัดแจงให้เข้ากันได้กับแบบฉบับ ไม่เช่นนั้นก็ลืมไปเสียเลยเพราะเป็นความทรงจำที่หาที่ลงไม่เจอ หากความหมายไม่ได้

จากคำให้การของบรรดาฝ่ายขวาเพียงไม่กี่เดือนหลังเหตุการณ์ ผู้เขียนไม่พบประสบการณ์ส่วนบุคคลหรือความทรงจำที่ลึกลับออกนอกกริตนอกรอยไปจากแบบฉบับอย่างสำคัญ ซึ่งอาจหมายความว่าเรื่องเล่าแบบฉบับเป็นความจริงทั้งหมดที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างซื่อสัตย์ หรืออาจหมายความว่าแบบฉบับของเรื่องเล่าแบบฝ่ายขวาก่อรูปร่างจนแทบจะลงตัวแล้วในขณะนั้น ส่วนที่ลึกลับได้รับการจัดการหรือถูกเก็บไว้เงียบๆ เรียบร้อยแล้ว อาทิเช่น เสียงปืนดังมาจากพิพิธภัณฑฯ หรือจากค่านอกเป็นส่วนใหญ่สลับกับเสียงปืนพบส่วนบุคคลประปรายจากภายในธรรมศาสตร์ ซึ่งมีเพียงยามธรรมศาสตร์ไม่กี่คนที่ให้การเช่นนี้ แต่กลับพบได้ในรายงานของผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่อยู่ในเหตุการณ์เช่นกัน ผู้มิได้เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าและความทรงจำแบบฉบับของไทยไม่ว่าแบบซ้ายหรือขวา แบบเหยื่อหรือแบบผู้กระทำ

ประการที่สอง ในขณะที่ไม่พบความทรงจำส่วนบุคคลที่ลึกลับกับเรื่องเล่าแบบฉบับอย่างมีนัยสำคัญ กลับพบคำให้การจำนวนมากเต็มไปด้วยประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เสริมแต่งเรื่องเล่าแบบฉบับ จนออกจะเกินจริง ไม่สมเหตุสมผลหรือถึงขนาดเหลือเชื่อ

คำให้การของคนขายน้ำขายอาหารในธรรมศาสตร์ เป็นตัวอย่างของกรณีแบบนี้ มี 2 คนเล่าว่าพบบุคคลน่าสงสัยที่พูดไทยไม่ได้และเข้าใจว่าเป็น “ญวน” เข้าไปเพ่นพ่านในธรรมศาสตร์ตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม อีกคนเล่าว่านักศึกษาไปฝากอาวุธหนักและระเบิดมือไว้ที่ร้านของตน แล้วสั่งห้ามพูดห้ามบอกใครทั้งนั้น คนเดียวกันนี้สามารถบรรยายเหตุการณ์เช้าวันที่ 6 ตุลาคมภายในธรรมศาสตร์ขณะที่มีการยิงกันสนั่นหวั่นไหวได้แทบทุกจุดจากหอประชุมใหญ่ ตึกคณะสังคมฯ สนามฟุตบอล ตึกคณะวารสารฯ ท่าพระจันทร์ คณะเศรษฐศาสตร์ กลางแม่น้ำเจ้าพระยาและโรงอาหาร พบเห็นนักศึกษาใช้อาวุธยิงออกไปข้างนอกหลายต่อหลายจุด ถึงขนาดทุบตีขัดขวางและยิงคนที่พยายามออกจากธรรมศาสตร์ เธอยังเห็นเหตุการณ์ที่ตำรวจโบกผ้าขาวเพื่อขอเจรจากับนักศึกษาอย่างสันติ แต่กลับถูกนักศึกษายิงใส่ พนักงานธรรมศาสตร์รายหนึ่งเล่าถึงพฤติกรรมของนักศึกษาเพื่อเป็นนัยว่ามีกร “นอนสามัคคี” แบบที่ฝ่ายขวาโฆษณาว่าเป็นพฤติกรรมของพวกเขาคอมมิวนิสต์

ประสบการณ์และความทรงจำส่วนบุคคลที่เหลือเชื่อมักมาจากบุคคลที่อาจหวั่นไหวที่สุดต่ออำนาจทางการของตำรวจ อำนาจของเรื่องเล่าแบบฉบับของฝ่ายขวาในขณะนั้นเป็นอำนาจทางการชนิดหนึ่งที่คนไร้อำนาจย่อมต้องยำเกรง ยอมรับ และพยายามทำตัวให้สอดคล้อง หรือถึงขนาดต้องเพิ่มพิธีกรรมสอดคล้องให้หนักขึ้น (compensate) เพื่อความแน่ใจจนกลายเป็นเกินเลย ประสบการณ์บางอย่างแสนจะธรรมดาหรืออาจมีความหมายอย่างอื่นในบรรยากาศที่ต่างออกไปก็

กลับถูกตีความหรือนำมาเสนอเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าแบบฝ่ายขวาในบรรยากาศ 6 ตุลาคือชัยชนะเช่นนั้น อาทิเช่น แผนการร้ายของคอมมิวนิสต์โดยดูจากข้อความประทับด้วยตราขบถธนบัตร หรือพฤติกรรมนอนสามัคคีดังกล่าวมาแล้ว พยานหลายคนประสบและเชื่อจริงๆ ว่าคนที่ถูกจับกุมรวมประชาทัณฑ์จนพูดไม่ออกแสดงว่าเป็น “ญวน” หรือเชื่อจริงๆ ว่าคนเชื้อสายเวียดนามที่ถูกจับกุมยอมเป็นสายลับแน่นอน เหล่านี้เป็นผลของการโฆษณาชวนเชื่ออย่างแน่นอน แต่ประเด็นในที่นี้ก็คือ หลายคนอธิบายตีความหรือถึงขนาดเล่าประสบการณ์ส่วนบุคคลไปในทางที่สอดคล้องกับเรื่องเล่าแบบฉบับที่ตนเชื่อและ/หรือที่ตนหวั่นเกรงอยู่ และถึงขนาดเสริมแต่งจนเหลือเชื่อ ทำให้หน้าคิดว่าภายใต้บรรยากาศทางการเมืองที่ต่างออกไปหรือเปลี่ยนไป ความทรงจำเหล่านี้จะถูกจัดการอย่างไร ตีความอย่างไร

ประสบการณ์และความทรงจำส่วนบุคคลที่เหลือเชื่อ ยังมาจากบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงกันข้ามกับกลุ่มข้างต้น นั่นคือผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเรื่องเล่าแบบฉบับจนมีอำนาจ ได้แก่บรรดาผู้มีบทบาทสำคัญในขบวนการฝ่ายขวานั้นเอง พวกเขาต้องตกย้ำผลิตซ้ำและยืนยันความถูกต้องของเรื่องเล่าแบบฉบับของฝ่ายขวา จนบางทีเกินเลย ไม่สมเหตุสมผลหรือถึงขนาดเหลือเชื่อเรามากเข้าใจว่าคนเหล่านี้ทำการโฆษณาชวนเชื่อต่างๆ ที่พวกเขาเชื่อว่าความจริงคืออะไร แต่การเป็นพยานให้แก่ตำรวจให้ปากคำแก่ผู้รับฟังและจดข้อความเพียงไม่กี่คน ทำสำนวนเอกสารซึ่งปกติอยู่นอกเหนือ การรับรู้ของสาธารณชนย่อมไม่ใช่กิจกรรมโฆษณาชวนเชื่อ ความเป็นไปได้เหลือเพียงว่าบุคคลเหล่านั้นตั้งใจโกหกเพื่อปรักปรำผู้ต้องหา หรือเขาคิด เชื่อ และจดจำเช่นนั้นจริงๆ

ตัวอย่างของเรื่องเหลือเชื่อจากผู้มีบทบาทแข็งขันในหมู่ฝ่ายขวามาจากอาจารย์ฝ่ายขวาที่มีบทบาทมากที่สุดในประวัติศาสตร์ในระบอบนั้น ผู้นำ 2 คนของอาจารย์กลุ่มนี้ให้การแก่ตำรวจว่า คนเห็นการแสดงละครวันที่ 4 ตุลา แล้วรู้ทันทีว่าเป็นการจงใจแต่งให้คล้ายพระบรมโอรสาธิราช คิดทันทีว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดูหมิ่นทำลายสถาบันกษัตริย์ของพวกเขาคอมมิวนิสต์ อาจารย์ทั้ง 2 คนจึงได้รับการติดต่อจากพ.ต.ท.สล้าง กลางดึกของคืนวันที่ 5 ระหว่างที่ทั้งคู่อยู่ที่บ้านของนายวัฒนา เขียววิมล ผู้นำกลุ่มนวมพล เพื่อไปให้การแก่ตำรวจเกี่ยวกับการแสดงละคร ซึ่งทั้งคู่ยินดีไปทันทีโดยไม่ทันได้ “แต่งหน้าทาปาก” ดังที่สล้างกล่าว

อาจารย์ฝ่ายขวาในประวัติศาสตร์ยังเป็นพยานกลุ่มที่ให้การปรักปรำคร.ป้วย อึ้งภากรณ์และอาจารย์อีกหลายคนในประวัติศาสตร์อย่างหนักหน่วงรุนแรงกว่าใครอื่น พวกเขาเล่าถึงพฤติกรรม (ที่พวกเขาตีความ) ว่า อ.ป้วย อ.เสนห์ จามริก และอาจารย์ “ฝ่ายซ้าย” ในประวัติศาสตร์ยุ่งส่งเสริมให้ท้ายนักศึกษาฝ่ายซ้ายและคอมมิวนิสต์ในประวัติศาสตร์ เล่าเหตุการณ์จำนวนมากที่อาจารย์ฝ่ายซ้ายมีบทบาทชกน่านักศึกษายังกว่านักศึกษาทำเอง อาทิเช่น บอกว่า อ.เสนห์ยุ่งให้ท้ายการประชุมชุมนุมประท้วงในกรณี “9 ชวนา” เมื่อกลางปี 2518 จนนำไปสู่การ “เผาธรรมศาสตร์” เมื่อเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน โดยอ.เสนห์พยายามไม่ให้ปดมหวิทยาลัยเพื่อหลังให้เกิดการปะทะกันระหว่างนักศึกษา

กับกลุ่มนักเรียนอาชีวะที่มาบุกรวมศาสตร์ (ความจริงตรงข้ามกับที่อาจารย์ฝ่ายขวากล่าวทั้งหมด
แทบทุกประเด็น ผู้บริหารธรรมศาสตร์ กับนักศึกษาขัดแย้งกันหนักที่สุดในกรณีดังกล่าว)

ที่เหลือเชื่อที่สุดและไม่ใช่เรื่องของการตีความเลยสักนิดก็คือ ผู้นำคนหนึ่งของอาจารย์กลุ่ม
นี้เล่าว่า อาจารย์ป่วยเคยกล่าวว่า “นายเทอดภูมิ (ใจดี) เป็นลูกนายเสน่ห์ จามริก และนายเสน่ห์เป็น
ลูกผม ฉะนั้นนายเทอดภูมิก็เป็นหลานผม” (สะกดชื่อตามต้นฉบับคำให้การ) และอีกครั้งเล่าถึง
อาจารย์ฝ่ายซ้ายที่อวดอ้างว่า อ.เสน่ห์เป็นผู้ชักใยอยู่เบื้องหลังนายเกรียงกมล เลาหะไพโรจน์
เลขาธิการ สทท. และว่า อ.ป่วยหาทุนซื้ออาวุธให้นักศึกษา

ทั้งหมดนี้ไม่น่าจะเกิดจากความหวั่นเกรงต่ออำนาจหรือกลัวว่าจะขวาไม่พอในสายตา
ตำรวจ แต่น่าจะเกิดจากการเป็นคู่ขัดแย้งมีส่วนร่วมทั้งฝ่ายขวาในการต่อสู้ขัดแย้งกับฝ่ายซ้ายใน
ปริณทณที่สำคัญแห่งหนึ่ง (ธรรมศาสตร์) ทั้งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตเรื่องอ.ป่วยเป็น
คอมมิวนิสต์ จึงต้องตอกย้ำเรื่องดังกล่าวท่ามกลางชัยชนะของฝ่ายขวา ในกรณีนี้คงมิได้มุ่งหวังผล
ในทางคดีด้วยซ้ำไปเพราะอาจารย์ฝ่ายซ้ายที่ถูกระบุชื่อไม่ถูกฟ้องเป็นผู้ต้องหาแม้แต่คนเดียว

ประการที่สาม คำให้การของหลายคนสะท้อนบรรยากาศการตามล่ากวาดล้างฝ่ายตรงข้าม
(witch-hunt) ของหลัง 6 ตุลา ในขณะที่ทั่วประเทศมีการกล่าวโทษฟ้องร้องจับกุมผู้ต้องสงสัยเป็นกัย
สังคมเข้าอบรมโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาในศาล ในการสอบสวนของตำรวจ มีการสอบถาม
ถึง “ฝ่ายซ้าย” ที่พยายามรู้จักและระบุตัวได้ อาจารย์หลายมหาวิทยาลัยและครู โรงเรียนมัธยมบางแห่ง
ให้การเพื่อเล่าพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาฝ่ายซ้ายและให้ชื่อแก่ตำรวจ อาจารย์แพทย์ชื่อดังคน
หนึ่งของทุกวันนี้ เมื่อปี 2519 แจ้งจับหมอบและบุคลากรในโรงพยาบาลเดียวกัน ยามธรรมศาสตร์ให้
ชื่อแก่ตำรวจว่ายามคนใดบ้างมีใจฝักใฝ่ฝ่ายนักศึกษา ข้าราชการธรรมศาสตร์ก็เช่นกัน นักการให้ชื่อ
แก่ตำรวจว่าอาจารย์คนใดบ้างมีพฤติกรรมน่าสงสัย แน่แน่นอนว่าอาจารย์ฝ่ายขวาของธรรมศาสตร์แต่
ละคนให้ทั้งชื่อและบรรยายพฤติกรรมของอาจารย์ฝ่ายซ้าย (ตามทัศนคติของเขา) บางคนเก็บรวบรวม
เอกสารหลายรายการประกอบให้แก่ตำรวจเสร็จสรรพ

ผู้เขียนไม่มีโอกาสสัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายขวาเหล่านั้นว่า เวลาที่เปลี่ยนไปจนถึงวันนี้ยังคง
เห็นคนเหล่านั้นเป็นฝ่ายซ้ายฝ่ายตรงข้ามหรือไม่ หรือคิดอย่างไรกับการปรักปรำถึงขนาดมอบชื่อแก่
ตำรวจในครั้งนั้น (พฤติกรรมทำนองนี้มีใช่เป็นเรื่องของฝ่ายขวาเท่านั้น การกวาดล้างในหมู่ฝ่ายซ้าย
เป็นเรื่องรู้จักกันดีทั่วโลก การล้างบาง “อำนาจเก่า” ภายหลังการรัฐประหาร 19 ก.ย. 2549 ก็เป็น
พฤติกรรมทำนองเดียวกัน ทุกกรณีเกิดขึ้นหลังจากชัยชนะของฝ่ายหนึ่งในความขัดแย้งที่แยกขั้วเป็น
สองฝ่ายอย่างแหลมคมรุนแรง)

ประเด็นน่าสนใจจากคำให้การของบรรดาฝ่ายขวาประการที่สี่ มาจากคำให้การของ พ.ท.
อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เพียงคนเดียว เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองไทยภายใต้ภัยคุกคาม

ของคอมมิวนิสต์จาก 14 ตุลา 2516 จนถึงการนองเลือด 6 ตุลา 2519 อย่างที่เราไม่พบบ่อยนัก และอาจเห็นว่าเป็นการวิเคราะห์ที่เลื่อนลอย นำขบขัน หรือพิลึกพิลั่น แต่ผู้เขียนพบการวิเคราะห์ทำนองเดียวกันนี้ในหมู่ฝ่ายขวาที่เกี่ยวข้องกับกอ.รมน.

ในทัศนะของอุทาร์ หลัง 14 ตุลา มีการแข่งขันกันอย่างหนักหน่วงระหว่างคอมมิวนิสต์ 2 สาย คือ สายจีน กับสายโซเวียต ขบวนการนักศึกษาอยู่ภายใต้อิทธิพลสายโซเวียต 14 ตุลา และการเคลื่อนไหวหลายครั้งหลังจากนั้นเป็นการผลักดันของสายโซเวียต อุทาร์เล่าถึงเหตุการณ์ที่แสดงถึงอิทธิพลสายโซเวียตที่มุ่งทำลายสถาบันกษัตริย์ ได้แก่ แผนการบางอย่างในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพวีรชน 14 ตุลา ที่สนามหลวงเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2517 และการจัดแสดงละครเรื่อง “ห้าแผ่นดิน” ในงานรำลึกวีรชนปีนั้น เหตุการณ์ทั้งสองนี้แทบไม่เป็นที่รู้จักและแทบไม่เคยปรากฏในประวัติหรือเรื่องเกี่ยวกับ 14 ตุลา 6 ตุลา ไม่ว่าจะฉบับไหน แต่กลับเป็นเหตุการณ์สำคัญ มีความหมายมากในความทรงจำของอุทาร์เกี่ยวกับ 3 ปีระหว่าง 14 ตุลา ถึง 6 ตุลา ปรากฏว่าเหตุการณ์ทั้งสองนี้ก็เป็นหลักหมายสำคัญในประวัติของกลุ่มกระต๊องแดง ซึ่งอ้างว่ากลุ่มตนสามารถถวายเป็นการบูชาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีดังกล่าว แผนของฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงล้มเหลว นอกจากนั้นสายลับของคดียังสามารถแอบขโมยบทละครจนฝ่ายขวารู้เรื่องการแสดงละคร “ห้าแผ่นดิน” ก่อนเวลา และเข้าขัดขวางเป็นผลสำเร็จ * การวิเคราะห์ทำนองนี้ยังปรากฏในหนังสือ 14 ตุลา วันมหาวิปโยค โดยผู้เขียนที่เคยเป็นวิทยากรของ กอ.รมน. ซึ่งต่อมาเป็นผู้นำของกลุ่มอภิรักษ์จักรี

อุทาร์บรรยายว่า คอมมิวนิสต์สายโซเวียต ต้องการลงมือคุกคามต่อพระเจ้าอยู่หัว ฝ่ายสายจีนเปลี้ยพล้ำไม่สามารถควบคุมบงการนักศึกษาได้ โกลด์ 6 ตุลา สายจีนจึงป้อนข่าวข้อมูลแก่ทางราชการ โดยหวังว่าจะเป็นการเชื่อมโยงให้ขบวนการนักศึกษาปะทะรุนแรงกับมวลชนฝ่ายขวา แล้วตน (สายจีน) จะเป็นผู้ได้ประโยชน์ คำอธิบายเบื้องหลังเหตุการณ์ในช่วง 2516-2519 ในแบบนี้ปรากฏในหนังสือ 14 ตุลา วันมหาวิปโยค เช่นกัน

หรือว่านี่คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับ 3 ปี หลัง 14 ตุลา ฉบับ กอ.รมน. ซึ่งแพร่หลายในหมู่ผู้เกี่ยวข้องกับ กอ.รมน.? น่าสังเกตว่าคำให้การของนายตำรวจสันติบาลซึ่งมีหน้าที่ติดตามการเคลื่อนไหวของนักศึกษาและระดับสูงของสันติบาลที่บรรยายพฤติกรรมของกลุ่มและบุคคลต่างๆ ของฝ่ายซ้าย ไม่มีการวิเคราะห์แบบคอมมิวนิสต์ 2 สายต่อสู้กันจนเกิด 6 ตุลาอยู่เลย

ปรากฏการณ์ทั้งหมดที่กล่าวมา นับแต่ความยินดีในชัยชนะที่แสดงออกทางวิทยุโทรทัศน์บ่ายวันที่ 6 ตุลา จนถึงความคิดและวาทกรรม 6 ตุลา ของฝ่ายขวาที่แสดงออกในคำให้การพยานตำรวจคดี 6 ตุลา เป็นผลมาจากความขัดแย้งตึงเครียดแบบแยกขั้วที่สะสมและแหลมคมขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่กลางปี 2517 เป็นต้นมา เกิดการปะทะและมีการใช้ความรุนแรง ทั้งต่อรายบุคคลและความรุนแรงสาธารณะอย่างน้อยนับจากปี 2518 เป็นต้นมา ความคิด วาทกรรม และบรรยากาศของฝ่ายขวาหลังการปราบปรามสศฯ ร้อนๆ นี้เองที่เป็น defining moment ทางการเมืองที่ส่งผลก่อรูปร่าง

ร่าง: ธงชัย วินิจจะกุล

ทางความคิดและวาทกรรมของพวกเขาในเวลาต่อมา หมายความว่า ในขณะที่ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดและวัฒนธรรมการเมืองใน 20-30 ปีหลังปี 2519 มีผลให้ความรับรู้และวาทกรรม 6 ตุลาในหมู่สาธารณชนเปลี่ยนแปลงไปมหาศาลจนแทบจะกลับหน้ามือเป็นหลังมือนั้น ฝ่ายขวาเหล่านี้ย่อมอยู่ภายใต้บริบทของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่นกัน แต่ความรู้ความคิดวาทกรรม 6 ตุลาของพวกเขายังอยู่ภายในกรอบของวาทกรรม 6 ตุลา คือชัยชนะซึ่งครอบงำแพร่หลายหลังเหตุการณ์เพิ่งผ่านไปสดๆ ร้อนๆ และเป็น defining moment ของพวกเขา

บทที่ 3: วาทกรรม 6 ตุลาที่เปลี่ยนไประหว่าง 2520 – 2539

วาทกรรมเกี่ยวกับ 6 ตุลา เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากระหว่างปี 2520-2539 เราสามารถสังเกตจากปรากฏการณ์จำนวนหนึ่ง ที่ชี้ให้เห็นว่าเพียงแค่ประมาณปี 2520-21 วาทกรรมที่ปรากฏต่อสาธารณะไม่ถือว่า 6 ตุลาเป็นชัยชนะที่น่ายินดีอีกต่อไป แต่เป็นความแตกแยกในสังคมไทยครั้งใหญ่ที่ต้องการการเยียวยา ความสมานฉันท์ และต้องการให้สังคมช่วยกันลืม หลายปีต่อมา นักการเมืองหลายคนต้องปฏิเสธเป็นพัลวันหากถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการปราบปรามเมื่อ 6 ตุลา เพราะ 6 ตุลาไม่ใช่ชัยชนะ ไม่ใช่เกียรติประวัติอีกต่อไป แต่กลับเป็นความโหดร้ายที่ผู้เกี่ยวข้องกับการปราบปรามควรถือเป็นเรื่องอับยศอดสู ผู้เขียนเคยอธิบายความเปลี่ยนแปลงนี้ไว้แล้วในบทความอื่น¹ แต่ขออนุญาตเขียนถึงอีกครั้ง โดยมีรายละเอียดการตีความต่างไปจากเดิมบ้างเล็กน้อย จากนั้นจะอธิบายแนวโน้มทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อความทรงจำ 6 ตุลา และจะเสริมว่าการรำลึก 20 ปี 6 ตุลาเมื่อปี 2539 เป็นหลักหมายสำคัญว่า วาทกรรม 6 ตุลาเปลี่ยนไปมากเสียจนทำให้ฝ่ายขวากลายเป็นฝ่ายที่ตกอยู่ในความเงียบ

ระหว่างเดือนตุลาคม 2519 ถึงเดือนมกราคม 2520 หนังสือพิมพ์มักเรียกเหตุการณ์ 6 ตุลาว่า “การจลาจล” บ้าง “ความวุ่นวาย” บ้าง ผู้ตาย บาดเจ็บ ผู้สูญหาย ถูกกระทำเป็น “ผู้ก่อการจลาจล”, “ผู้ก่อความวุ่นวาย”, “คอมมิวนิสต์”, “กบฏ”, “ผู้หลงผิด”, หรือ “ศัตรูของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” เหยื่อของเหตุการณ์ 6 ตุลาคืออาชญากรผู้ทำให้ตำรวจเสียชีวิตที่ธรรมศาสตร์ แม้ว่าตำรวจจะเสียชีวิตเพียง 2 คน (กับฝ่ายขวาอีก 3 คน) ซึ่งอาจเป็นผลของการป้องกันตัวหรือตอบโต้ต่อการถูกบุกเข้ามาก็เป็นไปได้ ฝ่ายผู้ชุมนุมเสียชีวิต 40 คน (จากรายงานชันสูตรศพของตำรวจ)

หลายปีต่อมา วาทกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์กลับเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเกิดขึ้นทีละน้อยๆ มีคำสัมภาษณ์เล็กๆ น้อยๆ จำนวนมากที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงนี้ แต่ที่เห็นชัดเจนคือสามกรณีสำคัญ ได้แก่ คดี 6 ตุลาในศาล ระหว่างปี 2520-2521 กรณี พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ถูกกล่าวถึงเมื่อปี 2531ว่าเกี่ยวพันกับ 6 ตุลา และการรำลึก 20 ปี 6 ตุลาในปี 2539

คดี 6 ตุลา 2520-2521

ในบรรดาผู้ถูกจับกุมจากธรรมศาสตร์ 3 พันกว่าคน ในที่สุดเหลือเพียง 18 คนที่ถูกส่งฟ้องศาลทหารในเดือนกันยายน 2520 ด้วยข้อหาจรรยา 11 ข้อซึ่งรวมทั้งข้อหาเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และข้อหาฆ่าเจ้าพนักงาน (กับอีก 1 คนถูกฟ้องศาลพลเรือนในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ) การสั่งฟ้องเกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร หลังจากจับกุมไว้เฉยๆ เป็นเวลา

¹ สารคดี, 2539 ; TW 2002

เกือบปี การพิจารณาคดีกลับกลายเป็น โอกาสที่ฝ่ายนักศึกษาสามารถแสดงออกทางการเมืองอย่างเปิดเผยและถูกกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นศาลทหารก็ตาม ตัวแทนรัฐบาลนานาชาติเข้าสังเกตการณ์เพื่อประกันความเที่ยงธรรมของการดำเนินคดี ความกดดันทั้งในและนอกประเทศเหล่านี้ เปิดโอกาสแก่วาทกรรม 6 ตุลาที่ตรงข้ามกับของทางการซึ่งครอบงำอยู่ในขณะนั้น ในวาทกรรมตรงข้ามนี้ฝ่ายนักศึกษาไม่ใช่ผู้ก่อการจลาจลและไม่ใช่อาชญากร

หลังการฟ้องเพียงเดือนเศษ คือ ตุลาคม 2520 รัฐบาลธานินทร์หมดอำนาจเพราะโดนรัฐประหาร บรรยายกาศทางการเมืองเริ่มผ่อนคลายลง เดือนถัดมาอาจารย์นักวิชาการและบุคคลที่เป็นที่รู้จักในสังคมไทยจำนวนหนึ่งร่วมกันลงชื่อในจดหมายเรียกร้องให้รัฐบาลรัฐประหารกระทำนิรโทษกรรมแก่ผู้ต้องหาทั้งหมด ตามด้วยข้อเรียกร้องอย่างเดียวกันจากนักกฎหมายทั้งในประเทศและหลายประเทศทั่วโลกด้วยเหตุผลว่าเพื่อสร้างความกลมเกลียวสมานฉันท์ของคนในชาติ*

ในระหว่างนั้น ยิ่งดำเนินคดีไป จำเลยคดี 6 ตุลา ยิ่งดูไม่ใช่ผู้กระทำผิดที่โดนฟ้องในศาล เพราะฝ่ายปราบปรามบุญกรรมศาสตร์กลับยิ่งต้องตอบคำถาม ต้องอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์เข้าวันนั้น ยิ่งดำเนินคดียิ่งไม่เป็นผลดีต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปราบปรามและการวางแผนทั้งหลาย อันนำไปสู่ 6 ตุลา ข้อเท็จจริงน่าสนใจจำนวนมากที่ปรากฏขึ้นในศาลชี้ไปที่พวกเขา สื่อมวลชน รายงานการพิจารณาคดีอย่างใกล้ชิด มีผลให้ความรับรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับ 6 ตุลาเริ่มเปลี่ยนไป ภาษาสำนวนที่หนังสือพิมพ์ใช้เรียกเหตุการณ์และฝ่ายนักศึกษาเริ่มเปลี่ยนไป

ยิ่งคดีดำเนินต่อไป รัฐ เจ้าหน้าที่ และผู้มีอำนาจอีกหลายคนเสมือนเป็นผู้ต้องหาที่กำลังถูกดำเนินคดีในสายตาของสาธารณชน จำเลยทั้งหลายเป็นแค่ผู้แสดงประกอบเท่านั้นเอง

ในที่สุด รัฐบาลจึงตัดสินใจปลัดร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมผ่านสภาอย่างรวดเร็ว ให้ถือว่าไม่มีการกระทำความผิดใดๆ เกิดขึ้นเมื่อ 6 ตุลา 2519 บรรดาผู้เกี่ยวข้องถูกฟ้องร้องกล่าวหา ให้ถือว่าไม่มีความผิดที่ต้องถูกฟ้องร้องดำเนินคดี และในอนาคตจะกล่าวหาฟ้องร้องกันว่ามีความผิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้อีกต่อไป จุดหมายของการนิรโทษกรรมตามที่รัฐบาลแถลงก็เพื่อยุติความแตกแยกในสังคมไทยที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ แม้ว่าผลเฉพาะหน้าได้แก่การปล่อยตัวผู้ต้องหาคดี 6 ตุลาหมดทุกคน แต่เห็นได้ไม่ยากว่าการนิรโทษกรรมเป็นผลดีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐและฝ่ายขวาทั้งหลายตั้งแต่ระดับลงมือขึ้นไปถึงผู้บงการสนับสนุนอยู่ข้างหลังทั้งหลายด้วย

ในประกาศของทางราชการและในอาร์มบทของ พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ยังกล่าวว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดด้วยความอ่อนประสพการณ์ แต่ทว่าถูกกักขังมานานพอสมควรแก่ความผิดแล้ว* นายกรัฐมนตรีเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์กล่าวภายหลังการปล่อยตัวผู้ต้องหาว่า พ.ร.บ.นิรโทษกรรมเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ดังนั้นผู้ถูกปล่อยตัวทั้งหลายจึงควรสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และ “อย่าทำผิดซ้ำอีก” * สุธรรม แสงประทุม จำเลยหมายเลข 1 และผู้นำของนักศึกษาในขณะนั้นตอบด้วยคำที่มีความหมายอย่างยิ่งในทางประวัติศาสตร์ว่า “เราก็คือผู้บริสุทธิ์” เพราะเป็นการปฏิเสธความพยายามทั้งหลายที่โยน

ความคิดมาให้แก่เหยื่อที่ถูกปราบปราม เป็นการสร้างวาทกรรมสวนกลับที่มีความหมายว่าเรื่อง 6 ตุลาแบบฝ่ายนักศึกษาแบบเหยื่อยังไม่ได้เล่า อาชญากรและผู้กระทำผิดตามเรื่อง 6 ตุลาฉบับผู้ถูกกระทำยังคงลอยนวลและไม่เคยถูกนำตัวขึ้นศาลดำเนินคดี

ผลที่เกิดขึ้นทันทีในบรรยากาศเช่นนั้นก็คือ ฝ่ายนักศึกษา ฝ่ายผู้ชุมนุมที่ถูกปราบปรามเมื่อ 6 ตุลาไม่ถูกเรียกว่าเป็นอาชญากร ผู้ทรยศ ศัตรูของชาติ ผู้ก่อการจลาจล ฯลฯ อีกต่อไป มีการจัดงานต้อนรับผู้ได้รับการปล่อยตัวตามมหาวิทยาลัยหลายแห่ง การต้อนรับเหล่านี้เปรียบเสมือนพิธีกรรมที่ตอกย้ำวาทกรรม 6 ตุลาแบบตรงข้ามกับของรัฐในขณะนั้น รัฐบาลถึงกับต้องอ้างความสมานฉันท์สามัคคีเข้าแทรกแซง สั่งให้มหาวิทยาลัยต่างๆ ยกเลิกพิธีกรรมเหล่านั้น อ้างว่าการต้อนรับจะยิ่งเป็นการเผชิญหน้ากับฝ่ายที่ขัดแย้งกันอยู่และความสามัคคีจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ รัฐบาลระบุชัดเจนว่าทุกฝ่ายควรหยุดพูด หยุดแสดงความเห็น และปล่อยให้เหตุการณ์ 6 ตุลาเดือนหายไปจากความทรงจำ*

อาจกล่าวได้ว่า ความเจ็บเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลาไม่ได้เกิดขึ้นทันทีหลังเหตุการณ์ ฝ่ายขวาผู้ชนะยังคงส่งเสียงดังฉลองชัยชนะและค่าประณามศัตรูอยู่กว่าปี ตามด้วยเสียงแทรกซ้อนของฝ่ายนักศึกษาดลอดเวลาที่คิด 6 ตุลาอยู่ในศาล ความเจ็บเกี่ยวกับ 6 ตุลาเกิดขึ้นหลังการนิรโทษกรรมปี 2521 เพื่อความสามัคคีสมานฉันท์ สังคมไทยตอบรับด้วยการร่วมมือกันเจ็บ วาทกรรม 6 ตุลาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญจึงสามารถรองรับสนับสนุนความเจ็บได้ นั่นคือ 6 ตุลาไม่ใช่ชัยชนะแต่เป็นฝันร้ายที่ก่อให้เกิดความแตกแยกไม่ลงรอยกันภายในชาติ จำต้องจัดการสมานแผลด้วยการปล่อยให้ความเจ็บปวดโดยทุกฝ่ายควรอยู่ในความเจ็บ หยุดการพูดถึงความจริง หยุดการชี้นิ้วไปมาว่าใครผิด รัฐบาลจึงส่งเสริมให้ทั้งสังคมช่วยกันลืมซะ นี่คือความหมายและผลกระทบทางวัฒนธรรมการเมืองของพ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ

ความเจ็บหมายความว่า 6 ตุลาไม่ใช่ชัยชนะที่ควรฉลองอย่างชื่นชมอีกต่อไป เรื่อง 6 ตุลาแบบฝ่ายขวาไม่ใช่วาทกรรมแบบที่รัฐหรือสังคมต้อนรับอีกแล้ว

ดังนั้นเมื่อนิตยสาร โลกใหม่ ตีพิมพ์ภาพเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 เมื่อปี 2522 ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ภาพของความหฤโหดปรากฏสู่สาธารณะในเมืองไทย รัฐบาลจึงสั่งปิดทันที ยามใดก็ตามที่มีการกล่าวถึง 6 ตุลา รวมทั้งทุกครั้งที่นักศึกษาธรรมศาสตร์พยายามจัดงานรำลึก 6 ตุลา จะมีรัฐมนตรีเจ้าหน้าที่ หรือผู้ใหญ่ในสังคมออกมาตักเตือนแทบทุกครั้งและแนะนำให้ลืมเสีย * มีเพียงน้อยครั้งและในแควงแคบๆ เท่านั้นที่เรื่อง 6 ตุลาจากมุมมองของผู้ถูกกระทำยังคงเล่าขานกันต่อมา เช่น ในกิจกรรมของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย การรำลึก 6 ตุลาที่ธรรมศาสตร์ระหว่างปี 2525-2437 กลายเป็นงานเล็กๆ จัดบ้างไม่จัดบ้างและไม่ค่อยมีคนมาร่วมสักเท่าไร ในระยะนั้นสื่อมวลชนแทบไม่เอ่ยถึงเรื่องเหตุการณ์ 6 ตุลาอีกไม่ว่าจากทัศนะของฝ่ายใด

กรณี พล.ต.จำลอง ศรีเมือง 2531

ระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งเมื่อปี 2531 พล.ต.จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมในขณะนั้น ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่า กทม.อยู่ด้วยต้องเจอเรื่องปวดหัว เพราะได้รับการยกย่องว่ามีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519

ความอื้อฉาวเริ่มจากลูกพรรคของจำลองเอง คือ จงกล ศรีกาญจนา ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนเพื่อโฆษณาสรรพคุณของตนว่ามีประวัติทางการเมืองโชกโชน คือเป็นผู้นำ “ชมรมแม่บ้าน” ซึ่งเป็นกลุ่มฝ่ายขวาที่มีบทบาทเป็นที่รู้จักพอสมควรก่อน 6 ตุลา ที่สำคัญคือเป็นหนึ่งในกลุ่มนำการชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้าเมื่อวันที่ 6 ตุลา 2519 แล้วเดินขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีปลดรัฐมนตรีคอมมิวนิสต์ออกจากคณะรัฐบาล จงกลกล่าวว่า ณ ที่ชุมนุมนั้นเองตนได้รู้จักพบกับจำลอง ซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นผู้ดูแลจัดแจงคนปราศรัยในการชุมนุมครั้งนั้น และคอยชี้แนะผู้ปราศรัยว่าควรพูดประเด็นอะไรบ้าง *

จงกลต้องการโอ้อวดตัวว่าตนรู้จักและทำงานกับ พล.ต.จำลองมาเป็นเวลานาน หากนางคุยโวเรื่องนี้หลัง 6 ตุลาใหม่ๆ คงได้รับเสียงปรบมือชมเชยและไม่มีอะไรอื้อฉาวเลยสักนิด หากพล.ต.จำลองทำเช่นนั้นจริง ก็คงออกมาชี้แจงหรือว่าตนสำคัญขนาดไหนในการชุมนุมของฝ่ายขวาราวนั้น แต่การเล่าถึงเรื่องนั้น ณ ปี 2531 ด้วยวาทกรรมที่ถือว่า 6 ตุลาคือวิกรรมอันน่าภาคภูมิใจกลับกลายเป็นวาทกรรมที่ไม่สอดคล้องกับแวดวงการเมืองเมื่อปี 2531 อีกต่อไปแล้ว จึงกลับกลายเป็นปัญหาแก่จำลอง จงกลลูกพรรค (โดยจำลอง เอง?) สั่งห้ามปราศรัยหรือให้สัมภาษณ์ใดๆต่อสาธารณชนอีกต่อไป

มีผู้ออกมาช่วยซ้ำเติมและช่วยแก้ตัวแทนจำลองกันหลายราย เพื่อนทหารร่วมรุ่นของเขาออกมายืนยันว่าจำลองเป็นทหารฝ่ายขวาที่มีบทบาทแข็งขันในการจัดการชุมนุมของฝ่ายขวา* ชัยอนันต์ สมุทวณิช อธิการศึกษากลุ่มนายทหารหนุ่มที่ตนทำว่า จำลองต่อต้านนักศึกษาฝ่ายซ้ายแต่เขาไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลาที่ธรรมศาสตร์ * จำลองเองออกมาชี้แจงในการชุมนุมปราศรัยครั้งใหญ่ของพรรคพลังธรรมก่อนการเลือกตั้ง 1 วัน แต่คำชี้แจงของเขาคลุมเครือ หลบเลี่ยง ไม่กล้าตอบชัดๆ ตรงไปตรงมาว่าบทบาทของตนคืออะไร เขาเพียงแต่ยืนยันว่าไม่ได้ย่างกรายไปใกล้ธรรมศาสตร์เลยในวันนั้น แต่ยอมรับว่าเข้าร่วมการเคลื่อนไหวของกลุ่มฝ่ายขวาจริง รวมทั้งการชุมนุมที่ลานพระบรมรูปฯ เมื่อวันที่ 6 ตุลา 2519 ด้วยในฐานะประชาชนธรรมดาคนหนึ่งที่ไม่พอใจกับการที่นักศึกษาแสดงละครหมิ่นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เขากล่าวว่าสถานการณ์ในที่ชุมนุมนั้นสับสนเป็นอย่างยิ่ง เขาจึงเป็นแค่คนธรรมดาๆคนหนึ่งที่ยพยายามเสนอแนะแก่ผู้พูดบนเวทีว่าควรพูดประเด็นอะไรบ้าง เขาย้ำว่าการชุมนุมที่ลานพระบรมรูปฯ ในเวลาเดียวกับที่มีการปราบปรามที่ธรรมศาสตร์ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการสังหารโหดที่ธรรมศาสตร์เลย *

ในระหว่างกรณีจำลองนั่นเอง นักการเมืองระดับนำหลายคนที่มีบทบาทมาตั้งแต่ปี 2519 จะถูกสื่อมวลชนซักถาม อาทิเช่น สมักร สุนทรเวช และ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ พวกเขาปฏิเสธว่า

ไม่ได้ย่างกรายมาใกล้ธรรมศาสตร์เลย แต่หลายคนกลับตอบไม่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของตนใน ขบวนการฝ่ายขวา * คำตอบมาตรฐานว่าไม่ได้ย่างกรายเข้าใกล้ธรรมศาสตร์เลยดูจะเป็นคำแก้ตัวที่ดี ที่สุดจากบุคคลระดับนำของสังคมในขณะนั้น

ไม่ว่าความจริงจะเป็นอย่างไรก็ตาม เป็นที่แน่ชัดว่าการมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการของ ฝ่ายขวาในช่วง 6 ตุลา ไม่ใช่เกียรติประวัติอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นชนกทางการเมืองที่ฝ่ายขวา พยายามปิดให้พ้นตัวเป็นพัลวัน กลายเป็นเรื่องอภัยศ น่าอศูที่ควรเก็บซ่อนไว้ แม้ว่าจะคงมีฝ่ายขวา ที่ยังคงเห็น 6 ตุลาเป็นวีรกรรม (อย่างเช่นจงกล) แต่เขารู้ว่าบรรยากาศ ณ เวลานั้น สาธารณะชนกลับ ถือว่าเป็นสิ่งน่าละอายไปเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายขวาหลงยุคอย่างจงกลจึง โคนเซนเซอร์ถูกตัดโอกาสที่จะ เล่าเรื่อง 6 ตุลาตามแบบของตน กล่าวอีกอย่างก็คือ วาทกรรมแบบฝ่ายขวาที่เห็น 6 ตุลาเป็นวีรกรรม และชัยชนะถูกกดปราบให้อยู่ในความเงียบ วาทกรรมแบบฝ่ายขวาที่ยังคงได้รับอนุญาตให้ โลกเล่น อยู่ในพื้นที่สาธารณะกลับเป็นการแก้ตัว หลบเลี่ยง คลุมเครือ อย่างที่จำลองและนักการเมืองหลาย คนกล่าว

6 ตุลาคมวังเวง

ในอีกด้านหนึ่ง เริ่มปรากฏวาทกรรม 6 ตุลาแบบไม่ซำย ไม่ขวา ที่เต็มไปด้วยความเห็นอก เห็นใจนักศึกษาแต่ไม่เห็นด้วย ทว่าไม่เห็นด้วยและรังเกียจฝ่ายขวาที่กระทำการโหดเหี้ยมรุนแรงยิ่ง กว่า วาทกรรมแบบนี้สอดคล้องกับความเจ็บที่ปกคลุมมานานพอสมควร จึงสามารถปรากฏตัวใน พื้นที่สาธารณะได้และดูเหมือนว่าแพร่หลายมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายปราบปรามเมื่อ 6 ตุลา 2519 แต่มีทัศนคติต่อ 6 ตุลาตามแนวนี้จึงเริ่มออกมาเล่าเรื่อง 6 ตุลาตามแบบของตน

เดือนตุลาคม 2537 พ.ต.อ.มนัส สัตยารักษ์ นายตำรวจนักเขียนชื่อดัง เขียนรำลึก 6 ตุลาโดย เล่าเรื่องตามความทรงจำของตน เขาเล่าว่า เขาถูกปลุกขึ้นมากลางดึกของคืนวันที่ 5 ตุลาด้วยความ วิดกห่วงใยนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ในธรรมศาสตร์ เขาไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่อนุญาต ให้ตำรวจสามารถใช้อาวุธได้ตามความจำเป็น ครั้นไปถึงหน้าธรรมศาสตร์เหตุการณ์ชุลมุนสับสน จนเขารู้สึกว่าสายไปเสียแล้ว อยู่นอกเหนือการควบคุมแล้ว “การปฏิบัติการต่าง ๆ กลายเป็นเรื่อง ส่วนตัวไปเสียแล้ว” * เขาพยายามยุติการยิงของเพื่อนตำรวจ แต่ไร้ผล แม้แต่ “ธงขาว(ของฝ่าย นักศึกษา)” “ไม่มีความหมายต่อฝ่ายที่กระหึ้นกระหือรือจะชำระความแค้น” เขาบรรยายหลายแห่ง ว่าตำรวจเป็นฝ่ายยังเข้าใส่ผู้ชุมนุมในธรรมศาสตร์ “โดยไม่ได้หวังผลอะไรมากไปกว่าสร้างความ พอใจให้แก่ตัวเองหรือกลุ่มตน ... ฝ่ายขวา” (นี่เป็นข้อมูลที่ไม่เคยมีฝ่ายขวาหรือฝ่ายปราบปรามคน ใดกล่าวเช่นนั้นมาก่อนเลย ไม่ว่าต่อสาธารณะหรือในคำให้การแก่ตำรวจก็ตาม และจนถึงทุกวันนี้ ฝ่ายขวาและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายก็ยังคงยืนยันว่านักศึกษาระดมยิงตำรวจและผู้อยู่นอกธรรมศาสตร์ อย่างหนักจนตำรวจต้องยิงตอบโต้)

มันส์เล่าว่าเขาพยายามห้ามไม่ให้ตำรวจยิงสังเขเข้าไปในธรรมศาสตร์จนเกือบถูกระสุนเสียชีวิต เขาเล่าว่าเขาเข้าไปช่วยชายคนหนึ่งให้หลุดรอดจากการถูกรุมประชาทัณฑ์โดยเอาตัวเองเข้าไปขวางไว้และกันชายผู้นั้นออกมา ต่อมาระหว่างการจับกุม เขาบอกให้นักศึกษาไม่ต้องคลานสี่ขาแต่ให้เดินตามปกติไปขึ้นรถ เขาบอกเพื่อนตำรวจว่าควรปฏิบัติให้ดีกว่านักศึกษาที่ถูกจับกุมจนกระทั่งชายคนหนึ่งที่อยู่ใกล้ ๆ โกรธเขาและเข้ามาถ่มน้ำลายใส่เขา เขาเป็นหัวหน้าควบคุมขบวนรถเมล์ที่บรรทุกผู้ที่ถูกจับกุมส่วนหนึ่งไปยังสถานที่คุมขังชั่วคราวที่นครปฐม ณ ที่นั้นเขาได้รับรายงานว่านักศึกษาผู้ถูกจับกุมคนหนึ่ง (มันส์ใช้คำว่า “เชลย”) พยายามหลบหนีจึงถูกยิงตาย มันส์ลำบากใจอย่างยิ่งเพราะไม่คิดว่าควรมีเหตุการณ์เช่นนั้นแต่ก็ต้องแก้ตัวแทนตำรวจชั้นผู้น้อยผู้ลงมือยิงนักศึกษาคณัน เขาจึงต้องยอมกล่าวแก้เกี่ยวกับว่า “พิชชาวเป็นหยวก น่าจะเป็นฉนวน” ทั้ง ๆ ที่เขารู้ว่าคนอื่นในที่นั้นที่ได้ยินคงไม่เชื่อเขาอยู่ดี

“ห้องฟ้าของเดือนตุลาคมสลับแล้ว เหตุการณ์สงบแล้ว เหลือไว้แต่ซากปรักหักพังยับเยินทั้งวัตถุและจิตใจ” มันส์คิดเช่นนั้นจริงๆ หรือไม่เมื่อปี 2519 รายละเอียดที่เขาเล่าจริงทั้งหมดหรือไม่ไม่ใช่ปัญหาที่ผู้เขียนสนใจในครั้งนี้ สิ่งที่น่าสนใจคือ เรื่อง 6 ตุลาจากความทรงจำของเขา ณ ปี 2537 ซึ่งเขากล่าวว่าเขาจำภาพบางภาพได้ราวกับผนังกระโหลกของเขาเป็นแผ่นฟิล์ม ชื่อเรื่องให้ความหมายชัดเจนอยู่ในตัวว่า 6 ตุลาในความทรงจำของมันส์เป็น “วันวังเวง” เต็มไปด้วยความสลดหดหู่ของคนที่ยืนนอกเห็นใจเหยื่อของความรุนแรง แม้ว่าเขาจะไม่ได้ชอบคอมมิวนิสต์เลย แต่เขา “เกลียดฝ่ายขวาซึ่งเป็นฟาสซิสต์ในอัตราที่สูงกว่าหลายเท่าพันทวี” *

ณ ปี 2537 นายตำรวจผู้นี้จดจำ 6 ตุลา ได้ใกล้เคียงกับเรื่องของฝ่ายนักศึกษามากแม้ว่าเขาจะเป็นคนอยู่นอกขบวนการนักศึกษาและอยู่ฝ่ายปราบปรามก็ตาม เช่น เขาเห็นนักศึกษายอมแพ้แล้ว (ไม่มีฝ่ายขวาคนอื่นกล่าวถึงข้อนี้เลย) เขาพยายามบอกให้ตำรวจหยุดยิง เขาระบุทิศทางของกระสุนแบบเดียวกับที่ผู้ต้องหาทุกคนบอกซึ่งต่างกับที่ฝ่ายขวาและเจ้าหน้าที่ทุกคนบอก เขาเอาตัวเองเข้าไปปกป้องผู้ถูกจับกุม เขาโดนข่มขู่อย่างแรงเหมือนผู้ถูกจับกุม และเขาต้องการให้นักศึกษาดินไม่ต้องคลาน แต่สถานะใกล้เคียงเหยื่ออยู่ตลึงเมื่อเขาต้องพูดภาษาเดียวกับฝ่ายขวาที่กำลังเฉลิมฉลองชัยชนะ ในขณะที่นั้นว่า คนถูกยิงเป็นฉนวน คนตายเป็น “คนอื่น” (นัยในขณะนั้น ก็คือ สมควรตาย ตายก็ไม่เป็นไรและผู้ยิงไม่มีความผิด) 6 ตุลาสำหรับเขาจึงวังเวงเพราะถึงที่สุดแล้วแม้แต่ตัวตนของเขาเองก็อยู่ในภาวะอิหลักอิเหลือเป็นที่สุด ตัวตนของเขาอยู่ทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกัน แลยังไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้สักแบบ (คือ อยู่ฝ่ายปราบปรามแต่ไม่อยากปราบ เห็นใจฝ่ายถูกปราบแต่อยู่ในเครื่องแบบ) และไม่ว่าจะเลือกข้างไหนก็เป็น โศกนาฏกรรมทั้งนั้น

ถ้ามันส์กล้าหาญพอที่จะออกมาเล่าเรื่อง 6 ตุลาแบบนี้ตั้งแต่หลัง 6 ตุลาใหม่ๆก็คงจะดี แต่หากเขาทำเช่นนั้น เขาคงตกเป็นเหยื่ออีกรายของ 6 ตุลาอย่างไม่ต้องสงสัย เรื่อง 6 ตุลาแบบมันส์ไม่ได้รับอนุญาตในบรรยากาศขณะนั้น แต่ ณ ปี 2537 6 ตุลาที่เป็น “วันวังเวง” อาจตรงกับใจของคนจำนวนมากที่ต้องการเล่าประสบการณ์ของตนออกมาสู่สาธารณะ ในขณะที่ 6 ตุลาที่เป็นชัยชนะ

ของฝ่ายขวาเหนือญวนคอมมิวนิสต์กลับเสียบเสียงลงไปแล้ว มีสถานะเป็นแต่ข้ออ้างห่วยๆ ที่คนพูดเอง (ตามความทรงจำ) ก็ไม่หวังว่าใครจะเชื่อ

คงบอกไม่ได้ว่า ณ ปี 2537 มีฝ่ายขวาและเจ้าหน้าที่ที่คนที่จดจำเรื่อง 6 ตุลาแบบมนัส แต่เชื่อได้ว่าความทรงจำและเรื่องแบบนี้อยู่ในใจของคนจำนวนมากขึ้น รวมทั้งผู้มีส่วนในการปราบปรามเมื่อปี 2519 คงบอกไม่ได้ว่านี่เป็นความรู้สึกแท้จริงที่ถูกเก็บไว้เงียบๆ ตั้งแต่ปี 2519 แต่เพิ่งได้โอกาสแสดงออก หรือเป็นความทรงจำและทักษะ ณ ประมาณปี 2537 ที่ช่วยให้คนๆ หนึ่งรู้สึกผิคน้อยลงต่ออดีตของตนเอง เพื่อที่จะสามารถมีชีวิตปกติต่อไปได้ในปัจจุบันซึ่งหลายอย่างเปลี่ยนไปมากแล้ว

เรื่อง 6 ตุลาของนายตำรวจ 2 คนคือ สล้างและของมนัส เป็นตัวแทนของความเปลี่ยนแปลงในฝ่ายปราบปรามที่คลี่คลาย 20 ปีต่อมาที่มีผลให้เรื่องต่างแบบสามารถพูดได้หรือไม่ได้ ณ เวลาที่ต่างกัน ความรู้สึกผิด ละอาย อดสู้อาจเกิดขึ้นหลังการกระทำนานหลายปี อาจเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเรามองคู่อริจากปัจจุบัน

แนวโน้มทั่วไปที่มีผลต่อความทรงจำ 6 ตุลา

คงไม่ใช่เรื่องยากที่จะอธิบายว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคมการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยอย่างไรระหว่างปี 2520-2539 ที่มีผลต่อความทรงจำและเรื่อง 6 ตุลา ในที่นี้ผู้เขียนจะทบทวนเพียงคร่าวๆ แต่จะไม่วิเคราะห์ถึงความละเอียดเพราะอาจมีหลายคำถามที่ต้องศึกษาต่างหากไปอีกเรื่อง

สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่สำคัญที่สุด 2 ประการได้แก่ ประการแรก สงครามต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในประเทศเปลี่ยนแปลงไปจนยุคในที่สุด และสงครามเย็นระดับโลกก็ยุติในเวลาต่อมา การล้มรัฐบาลธานินทร์สะท้อนการต่อสู้ภายในหมู่ผู้กุมอำนาจรัฐและการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ทำทีนโยบายที่ใช้ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ การเปลี่ยนแปลงนี้เกี่ยวเนื่องกับความเติบโตขึ้นของขบวนการคอมมิวนิสต์หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา กล่าวอีกอย่างได้ว่า ระหว่างที่ฝ่ายขวาบางแขนงกำลังฉลองชัยชนะในการต่อสู้ยุติคอมมิวนิสต์ในเมืองนั้น ผู้มีอำนาจอีกแขนงเริ่มตระหนักว่า 6 ตุลาเป็นความผิดพลาดครั้งใหญ่ที่ก่อปัญหาคอมมิวนิสต์อย่างน่าวิตกกว่าเดิม ทำทีของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ต่อคดี 6 ตุลา จึงต่างกับรัฐบาลธานินทร์อย่างเห็นได้ชัด ทั้งการประกาศยอมให้มีทนายแก้ต่างแทนผู้ต้องหาได้ และยอมให้เปิดศาลทหารให้รองรับผู้ร่วมฟังการพิจารณาคดีได้มากขึ้น เป็นต้น

การนิรโทษกรรมตามที่กล่าวมาแล้วในแง่ของความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างฝ่ายต่างๆ ในกรณี 6 ตุลา มีความหมายกว้างไกลกว่าผู้เกี่ยวข้องโดยตรงโดยอ้อมกับ 6 ตุลา นั่นคือ เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนยุทธศาสตร์ทำทีและนโยบายการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ที่กำลังเกิดขึ้นในหมู่ผู้กุมอำนาจรัฐของไทย เป็นสัญญาณว่ารัฐไทยต้องการสื่อสารกับปัญญาชนที่เข้าร่วมกับ พคท. หลัง 6 ตุลา และกับปัญญาชนที่ยังอยู่ในเมืองเป็นปฏิปักษ์กับรัฐอยู่อย่างเงียบๆ การเปลี่ยนทำทีของฝ่ายมี

อำนาจต่อ 6 ตุลาจากชัยชนะสู่ความปรองดอง (ด้วยความเจียม) จึงเป็นข้อต่อสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่นโยบายและคำสั่งนายกรัฐมนตรีฉบับที่ 66/23 ที่รู้จักกันดีในเวลาต่อมา

การล่มสลายของ พคท. และเรื่องราวความเลวร้ายผิดพลาดของ พคท. ตามที่ปรากฏในเวลาต่อมา กลายเป็นหลักฐานยืนยันแก่ฝ่ายขวาว่าการต่อสู้ของตนเมื่อ 6 ตุลาเป็นสิ่งถูกต้องสมควรแล้ว แต่ในอีกแง่หนึ่ง บทบาทของนักศึกษาที่เข้าป่านี้อมีส่วนให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยแตกกลุ่ม จึงกลับชี้ให้เห็นว่านักศึกษาฝ่ายซ้ายในเมืองไม่ใช่ศัตรูของชาติ ไม่ใช่ญวน และในที่สุดก็ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ที่เป็นยักษ์มารน่าเกลียดน่ากลัวในแบบที่ฝ่ายขวาและอำนาจรัฐไทยสร้างภาพตลอดมา พวกเขาเป็นคนที่คิดต่างกัน เชื่อต่างกัน แกรมยังเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐแบบเผด็จการของไทยเองนั่นแหละ เรื่องราวความไม่เข้าท่าของ พคท. บวกกับการล่มสลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ระดับโลกในเวลาต่อมา ยิ่งเปลี่ยนภาพความน่ากลัวเหี้ยมโหดของคอมมิวนิสต์ให้กลายเป็นขบวนการทางการเมืองที่ล้ำหลัง ใจแคบ ไร้ประสิทธิภาพ

นักศึกษาฝ่ายซ้ายจึงดูไม่น่าจะต้องถูกกำจัดอย่างโหดเหี้ยมทารุณอย่างที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519

ประการที่สอง พร้อมๆ กับการล่มสลายของขบวนการคอมมิวนิสต์และการคืนเมืองของอดีตฝ่ายซ้ายทั้งหลาย การเปลี่ยนแปลงของประชาธิปไตยไทยก็เป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อความทรงจำและเรื่อง 6 ตุลา ความเปลี่ยนแปลงที่มักเรียกกันง่ายๆ ว่าจากประชาธิปไตยครึ่งใบสู่เต็มใบ และที่สำคัญที่สุดคือเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ซึ่งให้เห็นแนวโน้มโดยทั่วไปของประชาธิปไตยไทยที่เข้มแข็งขึ้น (แม้จะไม่อย่างทั่วด้านและไม่เคยเป็นลำดับอย่างที่ภาษาฝ่ายซ้ายมักใช้เป็นประจำก็ตาม) แนวโน้มประชาธิปไตยมิใช่แค่เรื่องของการเลือกตั้ง หรืออายุของรัฐธรรมนูญ หรืออายุของรัฐบาลผสม หรือสถาบันทางการเมืองเท่านั้น แต่แนวโน้มประชาธิปไตยยังสะท้อน (คือเป็นทั้งเหตุและผลของ) ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่เกี่ยวข้องด้วย

กล่าวคือ แนวโน้มประชาธิปไตยไทยสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ ที่น่าสนใจไม่ใช่ตัวเลขความเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม แต่คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจไทยโดยพื้นฐานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคเมืองและภาคเศรษฐกิจที่ผูกพันกับเศรษฐกิจโลกอย่างใกล้ชิดถึงกับมีผลสะท้อนต่อกันโดยตรงยิ่งกว่าแต่ก่อน ทั้งหมดนี้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างประชากรส่วนต่าง ๆ ในสังคม คือเพิ่มทั้งความหลากหลาย เพิ่มความขัดแย้งและความซับซ้อนระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มีโจทย์และปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมามากมายพร้อมกับทางเลือกและความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ด้วย สภาพเช่นนี้ต้องการความสัมพันธ์ทางอำนาจและระบบการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการความขัดแย้ง จัดการลำดับความสำคัญของปัญหา และการตัดสินใจชนิดที่รัฐเผด็จการที่อิงแอบระบบราชการไม่สามารถทำได้อีกแล้ว นั่นคือ ต้องการประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสแก่การ

แข่งขันทะเลาะกันภายใต้กติกา และให้โอกาสแก่กลุ่มผลประโยชน์ระดับล่างได้เติบโตจนถึงกับมีส่วนร่วม นี่เป็นแนวโน้มทั่วไปทางการเมืองของไทยในระยะ 30 ปี หลัง 6 ตุลา

ภายใต้แนวโน้มทางสังคมการเมืองดังกล่าวนี้ จึงหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไปกันได้ขึ้นมาด้วย ที่สำคัญคือ ค่านิยมแบบเสรีนิยมทางการเมืองเริ่มเติบโตขึ้น สิทธิมนุษยชน เคารพความหลากหลาย ยอมรับความขัดแย้งว่าเป็นเรื่องปกติที่ต้องจัดการตามกระบวนการทางการเมืองหรือกฎหมาย ความเติบโตและหลากหลายขึ้นของกระบวนการยุติธรรมและระบบกฎหมาย สิทธิพลเมือง และการขยายตัวขึ้นของกระบวนการทางการเมืองจากล่างสู่บน

(นี่เป็นแนวโน้มทั่วไปของ 30 ปี หลัง 6 ตุลา แน่แน่นอนว่าแต่ละมิติยังเติบโตมาไม่ไกลพอ และการเติบโตทุกอย่างสามารถออกนอกทาง สะดุด ชะงักกลับถอยหลัง หรือกระทั่งล้มเลิกตายไปก็ได้ การรัฐประหาร 2549 จะมีผลต่อแนวโน้มทั่วไปดังกล่าวนี้มากน้อยอย่างไรบ้าง เราอาจไม่เห็นจนกว่าอีกหลายปีหลังจากนี้ เหล่านี้เป็นประเด็นนอกเหนือจากการศึกษาเรื่องความทรงจำของฝ่ายขวา)

ภายใต้บรรยากาศและวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นนี้เอง เมื่อเรามองจากปี 2539 หรือ 2549 (20 และ 30 ปีหลัง 6 ตุลาตามลำดับ) เหตุการณ์ 6 ตุลาและความโหดร้ายทารุณขนาดนั้นจึงดูเป็นเรื่องเหลือเชื่อ บางคนอาจนึกไม่ออกเข้าใจไม่ได้เลยว่า การต่อสู้กับคอมมิวนิสต์จะต้องทำกันถึงขนาดนั้น ความแตกต่างทางความคิดจะต้องลงเอยด้วยความบ้ำระห่ำปานนั้น ทำไมจะต้องทำกับนักศึกษาที่ “แรง” ตามวัย ตามประสานอ่อนประสบการณ์ด้วยการกระทำที่อัปลักษณ์เหล่านั้น

6 ตุลา ณ ปีที่ 20 หรือ 30 หลังจากนั้นกลายเป็นเหตุการณ์ที่เหลือเชื่อและนึกไม่ถึงในสายตาของคนรุ่นหลัง และในสายตาของคนรุ่นที่ประสบกับเหตุการณ์เองแต่เติบโตเปลี่ยนแปลงต่อมา

นี่คือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมการเมืองของการรำลึก 20 ปี 6 ตุลา

20 ปี หลัง 6 ตุลา

สมมติว่ารัฐบาลสมัคร – ชานินทร์ มีอำนาจอยู่ครบ 12 ปี ตามแผนที่เขาวาดไว้สวยหรู หรือสงครามกับคอมมิวนิสต์ไทยยืดเยื้อต่อมาอีกนาน ภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ยังปกคลุมบรรยากาศการเมืองไทยอยู่ เรื่อง 6 ตุลาแบบวังเวงหรือแบบเหยือกงไม่มีพื้นที่และโอกาสมากนัก วิโรชน 6 ตุลา คงหมายถึงนายเสมอ อันจรูญ และฝ่ายขวาทั้งหลาย สมมติว่าพคท.ชนะสงครามประชาชน เราคงได้ยินเรื่อง 6 ตุลาฉบับนักปฏิวัติวันละหลายรอบและมีประวัติวิโรชน 6 ตุลาเป็นแบบเรียนตั้งแต่ประถมถึงมัธยมปีสุดท้าย ความทรงจำของเราท่านก็อาจเป็นในแบบที่เราท่านนึกไม่ถึงในทุกวันนี้

ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น 20 ปีหลัง 6 ตุลาอยู่ในบรรยากาศประชาธิปไตยภายหลังชัยชนะที่ (เคยคิดว่า) เป็นการตอกฝาโลงให้แก่ระบบเผด็จการทหารไปแล้วด้วยเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ที่น่าสนใจก็คือ กล่าวกันว่าคนรุ่นที่ผ่านประสบการณ์เดือนตุลามา (ไม่ว่าจะ 2 ครั้ง หรือครั้งเดียว คือ

เติบโตทางการเมืองมาท่ามกลางสถานการณ์ระหว่าง 2516-2519) มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้ดังกล่าว

ที่น่าสนใจก็เห็นว่าหลังการกลับคืนเมืองและภายหลังการล่มสลายของขบวนการฝ่ายซ้ายที่มีอยู่ในเมือง คนรุ่นดังกล่าวต้องใช้เวลาในการปรับตัว ปรับใจ ปรับความคิด เพื่อกลับเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ ถึงแม้ว่ามีจำนวนหนึ่งจะหันเข้าหากิจกรรมทางเลือกใหม่ ๆ เช่น กลุ่ม NGO ต่าง ๆ แต่จำนวนมากกลับหันเข้าหาห้องเรียน ธุรกิจการงาน ใช้ชีวิตปกติ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง และต้องใช้เวลาอย่างชนชั้นกลางทั่วไปที่ต้องการฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคงพอสมควร เหตุการณ์พฤษภาคม 2535 เป็นเสมือนตัวบ่งชี้ว่าพวกเขาพร้อมกลับมา มีบทบาททางการเมืองอย่างแข็งขันกว่าช่วงสร้างเนื้อสร้างตัวที่ผ่านมาเพราะความไม่แน่นอนในชีวิตลดลง ความพร้อมในชีวิตมีมากขึ้น

เหล่านี้คือสถานะของกลุ่มคนที่ผลักดัน นิยาม และเล่าเรื่อง 6 ตุลา ในการรำลึก 20 ปี 6 ตุลา เมื่อปี 2539 (ในทางกลับกันหากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เกิดขึ้นเร็วกว่านั้น 2 ปี น่าคิดว่าการรำลึกดังกล่าวจะประสบความสำเร็จหรือไม่)

ความสำคัญของงานรำลึก 20 ปี 6 ตุลา ก็คือ เป็นหลักหมายที่ฝ่ายซ้ายของปี 2519 โผล่ออกมาจากความเงียบที่ปกคลุมพวกเขามาตลอดนับจากไม่กี่ปีหลังการนิรโทษกรรมและหลังจากคืนเมือง พวกเขาออกมาเล่าเรื่องในแบบผู้ถูกกระทำ ในแบบเหยื่อ แน่แน่นอนว่าพวกเขาเปลี่ยนไประหว่าง 20 ปีหลังเหตุการณ์เช่นกัน

งานรำลึก 2 วัน เริ่มต้นหลายเดือนก่อนหน้านั้น กล่าวคือมีข้อเขียนในสื่อมวลชนและกิจกรรมสาธารณะมากมายที่เกี่ยวกับ 6 ตุลา 2519 สื่อมวลชนให้ความสนใจอย่างมาก รวมถึงการถ่ายทอดงานรำลึกออกทางสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่งในขณะนั้นด้วย อาจกล่าวได้ว่างานรำลึก 20 ปี 6 ตุลาคมกลายเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของความทรงจำครั้งสำคัญที่กินเวลาครั้งก่อนปี ไม่ใช่เพียงแค่งานเพียง 2 วัน

วาทกรรมเรื่อง 6 ตุลา ในการเคลื่อนไหวคราวนี้ไม่ใช่เพียงแค่ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยจาก 2475 สู่ 14 ตุลา สู่พฤษภา 35 แต่สามารถเน้นเฉพาะเจาะจงลงที่เหตุการณ์ปราบปรามทารุณโหดร้าย เน้นว่าเป็นอาชญากรรมทางการเมือง และเน้นประณามการใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองกรณีที่เป็นความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ตามเรื่องแบบนี้ ฝ่ายซ้าย ฝ่ายนักศึกษา หรือผู้ถูกกระทำจึงเป็น “เหยื่อ” เป็นผู้ควรได้รับความเห็นใจ หลายคนและกิจกรรมหลายอย่างเน้นย้ำว่าต่อให้เหยื่อเหล่านั้นเป็นนักสังคมนิยม หรือเป็นคอมมิวนิสต์จริง ก็ไม่เป็นเหตุผลที่ฝ่ายขวาจะใช้ความรุนแรงกระทำการอัปยศอย่างที่เกิดขึ้น

ปฏิกิริยาของสื่อมวลชนและสาธารณชนเป็นไปในทางบวก คือยินยอมและยินดีที่เสียงของเหยื่อและเรื่อง 6 ตุลาในแบบของเขาจะมีพื้นที่สังคมไทย เป็นครั้งแรกสำหรับหลายคนที่ยกคำพูดเล่าเรื่องของตนอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชน โดยไม่ต้องกังวลกับชนกว่าเป็น ผู้หลงผิด ผู้ก่อการ

ฉลาด คัทรูของชาติ หรืออาชญากรและไม่ต้องเจ็บจำ หลบเลี่ยงการเปิดเผยอดีตของตน บันทึกรความทรงจำหลายเล่มตีพิมพ์ออกมาในงานและต่อมาหลายปีหลังจากนั้น หลายคนเล่าความทรงจำของตนด้วยความภาคภูมิใจและมั่นใจในอดีตของตนซึ่งรวมถึงการเป็นคอมมิวนิสต์

ตลอดงานดังกล่าว ไม่ปรากฏการต่อต้านเป็นเรื่องเป็นราวจากฝ่ายขวา กลุ่มอนุรักษ์จักรีนำใบปลิวแถลงการณ์ของตนมาวางไว้เพื่อแจกจ่ายแต่ไม่ปรากฏผู้แจกสักคน ไม่มีการออกมาแถลงข่าวโจมตีจากฝ่ายขวา ตลอดหลายเดือนก่อนหน้าและภายหลังการจัดงาน ไม่มีบทความตอบโต้ ปฏิเสธหรือคุกคามการเล่าเรื่อง 6 ตุลา แบบผู้ถูกระทำ ฝ่ายขวาเงียบเกือบสนิท

ณ ปีที่ 20 หลัง 2519 ความเงียบของ 6 ตุลา เปลี่ยนไปอย่างสำคัญ ด้วยเรื่อง 6 ตุลาของผู้ถูกระทำ นับจากนั้นเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ได้รับการกล่าวถึงในที่สาธารณะวงกว้างบ่อยครั้งขึ้น ไม่ใช่ในฐานะชัยชนะของคนไทยเหนือคอมมิวนิสต์ แต่ในฐานะความเหี้ยมโหดทารุณที่คนไทยกระทำต่อกันเพราะความแตกต่างทางความคิดและการเมือง ในฐานะประวัติศาสตร์อัปยศที่ยังรอการชำระให้กระจ่าง แต่นับจากนั้นเป็นต้นมาก็ยังคงไม่มีการชำระให้กระจ่าง เพราะเรื่อง 6 ตุลาของผู้ถูกระทำก็ยังไม่สามารถหลายความเงียบลงได้ทั้งหมด กลับเจอเพดานของเรื่อง เจอขีดจำกัดของการหาความจริง เจอขอบเขตของการพูดและเล่าเรื่อง 6 ตุลา ซึ่งสังคมไทยและรัฐบาลประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไม่อนุญาตให้พูดได้ กล่าวด้วยสำนวนของสงครามชิงพื้นที่ได้ว่า 20 ปี หลัง 6 ตุลา ฝ่ายซ้ายเดิมหรือผู้ถูกระทำเพียงเหยียบพรมแดนของความเงียบให้ถอยออกไป แต่ปริมณฑลของความเงียบยังคงกว้างขวางอยู่มาก

ฝ่ายขวาซึ่งเงียบตลอดช่วงดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องพูด เพราะเรื่อง 6 ตุลาของฝ่ายซ้ายเดิม ยังไม่สามารถก้าวข้ามพรมแดนที่เขากวางแหงนได้ ฝ่ายขวาอาจถอยจากการไอ้อวดชัยชนะสู่ความเงียบ ก็เพราะพวกเขายังคงอาศัยอยู่หลังพรมแดนดังกล่าวได้โดยไม่จำเป็นต้องพูด เรื่อง 6 ตุลา บางแบบของฝ่ายขวาและวาทกรรม 6 ตุลา จำนวนหนึ่งของพวกเขากลายเป็นสิ่งพ้นยุคและหมดความน่าเชื่อถือไปแล้ว แต่เราจะได้เห็นในตอนต่อไปว่า ฝ่ายขวาต่าง ๆ สำนักต่างยังคงเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ตนทำไปนั้นถูกต้อง ไม่มีความผิดต้องสำนึก ไม่จำเป็นต้องขอให้ใครให้อภัยแก่พวกเขา

ความเงียบของฝ่ายขวาก็ยังคงเป็นความเงียบที่ยังคงมั่นคงและเต็มไปด้วยเรื่องเล่าและความทรงจำในแบบของเขา มั่นคงกับคำอธิบายว่าทำไมการปราบปรามรุนแรงจึงไม่ใช่ความผิด แต่พวกเขาตระหนักเต็มเปี่ยมว่า 6 ตุลา ไม่ใช่เรื่องที่สามารถคุยโม้อวดได้อีกต่อไป เขารู้ว่าฝ่ายขวาถูกดำเนินประณามจากสาธารณชนในปัจจุบัน แต่จะให้เห็นในท้ายที่สุดของรายงานฉบับนี้ว่า สิ่งที่ฝ่ายขวานานแท้แค้นที่สุดก็คือเรื่องเล่าของฝ่ายซ้ายเดิมจะต้องไม่ข้ามพรมแดนที่พวกเขากวางแหงนที่สุด

บทที่ 4: ความทรงจำประมาณ 30 ปีให้หลัง

คำกล่าวของ -ต- ที่เสนอในหน้าแรกของงานชิ้นนี้คงไม่ใช่ตัวแทนของกระทิงแดงทั้งหมดในปัจจุบัน แต่มีหลายอย่างอยู่ในคำกล่าวนั้นที่ชวนให้เราคิดว่า ณ เวลา 30 ปีภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ฝ่ายขวาอย่าง -ต- กระทิงแดงคนอื่นๆ และฝ่ายขวาคนอื่นๆ คิดและอธิบาย 6 ตุลาอย่างไร

กระทิงรับบาปหลังพระ

ผู้เขียนมีโอกาสพูดคุยสนทนากับผู้นำกระทิงแดง 5 คนในโอกาสต่างๆ กัน -ข- เป็นคนแรกที่ได้สนทนาด้วยเพราะเขาเคยให้สัมภาษณ์หนังสือรายเดือนฉบับหนึ่งมาก่อน -ข- เป็นผู้นำคนหนึ่งของกลุ่มกระทิงแดงที่เป็นที่รู้จักกันดี ชื่อของเขาจะติดปากคนทั่วไปยามที่เอ่ยถึงกลุ่มกระทิงแดงควบคู่กับชื่อของเฉลิมชัย มัจฉากล่ำ เป็นต้น -ข- ยังเป็นคนที่เข้าออกแวดวงการเมืองต่อมา แม้จะไม่โด่งดังประสบความสำเร็จนัก แต่ก็พอทำให้เขายังคงเป็นคนที่ให้ความเห็นต่อสาธารณะเป็นครั้งคราว อาจด้วยเหตุนี้เอง การสนทนากับ-ข- จึงไม่มีอะไรน่าสนใจเพิ่มเติมไปกว่าคำสัมภาษณ์ของเขาที่เคยตีพิมพ์ไปแล้ว

-ข- เป็นผู้นำอีกคนที่มีชื่อติดปากรู้จักดีหลัง 14 ตุลา แต่เมื่อเขาหมดวาระเป็นผู้นำนักเรียนอาชีวะในต้นปี 2519 ชื่อของเขาก็เป็นที่สนใจน้อยลง แม้ว่าเขายังคงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกลุ่มกระทิงแดงต่อมาตลอดก็ตาม -บ- กับ -ต- เป็นคนที่มีบทบาทมีตำแหน่งภายในกลุ่มกระทิงแดงเป็นที่รู้จักในหมู่นักเรียนอาชีวะด้วยกัน รวมทั้งในหมู่นักเรียนอาชีวะฝ่ายตรงข้ามกับกระทิงแดงด้วย แต่ทั้งคู่ไม่ได้แสดงบทบาทความเห็นอะไรต่อสาธารณะจึงแทบไม่เป็นที่รู้จักนอกวงการนักเรียนอาชีวะด้วยกัน -ว- เป็นนักศึกษาครูอยู่ในกลุ่มที่เข้าร่วมกับกระทิงแดงในปี 2519 มีชื่อเสียงพอเป็นที่รู้จักต่อสาธารณะบ้าง ทุกคนที่กล่าวมาประกอบธุรกิจของตนมีฐานะพอไปได้ แต่นอกจาก -ข- แล้วไม่มีใครมีตำแหน่งหน้าที่การงานใกล้ชิดกับแวดวงการเมือง

ถ้อยคำที่แทบทุกคนใช้อธิบายบทบาทของตนและกลุ่มกระทิงแดงโดยสรุปคือ “ปิดทองหลังพระ” คำสัมภาษณ์ของ -ข- ที่ตีพิมพ์แล้วที่ระบุคำนี้ คำสัมภาษณ์ของ พล.ต. สุตสาย หัสติน ก็ใช้คำนี้ บุตรชายของ พล.ต. สุตสาย ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในกลุ่มกระทิงแดงเช่นกันที่เคยให้สัมภาษณ์สาธารณะโดยใช้คำนี้อธิบายบทบาทของกระทิงแดง *

ลักษณะปิดทองหลังพระของกระทิงแดงพอจะขยายความตามทัศนะของพวกเขาได้ดังนี้

กระทิงแดงเห็นว่าหลัง 14 ตุลา ฝ่ายนักศึกษา (ศูนย์นิสิตฯ-- สนท.) ใช้เสรีภาพเกินขอบเขตและเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ แทนที่จะเป็นประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงต้องเข้าขัดขวางถ่วงดุลเอาไว้ กระทิงแดงแสดงตัวว่าใช้ความรุนแรงเพราะการทำให้ฝ่ายนักศึกษากลับเป็น

ทางเดียวที่นักเรียนอาชีพจะพอสู้ได้ตามที่ตนถนัด แต่แท้ที่จริงแล้วกระทิงแดงทำแค่ขู่ ไม่ได้ใช้ความรุนแรงจริง หรือมุ่งหมายให้เกิดการเสียเลือดเนื้อเลย หากมีการปลั่งพลาดไปที่ “ต้องมีคนตายบ้างนิดๆ หน่อยๆ” (สุดสาย) * แต่กระทิงแดงไม่ได้ต้องการหรือตั้งใจทำ แต่ด้วยเหตุนี้กระทิงแดงจึงถูกมองว่าเป็นผู้ก่อความรุนแรงหลายต่อหลายครั้งทั้งๆที่พวกเขาไม่ได้ทำ รวมทั้งกรณี 6 ตุลา ใครๆก็ตีขลุ่ยโทษว่ากระทิงแดงทำ ทั้งๆที่กระทิงแดงไม่ได้เป็นคนใช้ความรุนแรงเลยในเช้าวันนั้น การที่เมืองไทยไม่ตกเป็นคอมมิวนิสต์หลัง 6 ตุลา พวกเขาจึงถือเป็นความสำเร็จ แต่กระทิงแดงกลับตกเป็นเป้าโค่นประณาม คนอยู่เบื้องหลังตัวจริงกลับไม่โดน ด้วยความเสียสละยอมรับการถูกประณามเพื่อผลสำเร็จต่อส่วนรวมเช่นนี้เองชาวกระทิงแดงจึงถือว่าตนเป็นผู้ปิดทองหลังพระ

ผู้นำกระทิงแดงให้รายละเอียดว่ากระทิงแดงทำอะไรบ้างระหว่างเหตุการณ์ตอนเช้าวันที่ 6 ตุลาต่างกันไปบ้าง อาทิเช่น -ช- บอกว่าตนอยู่แถวธรรมศาสตร์ตลอดแต่ไม่ได้ทำอะไร ถูกผู้คนที่โกรธแค้นนักศึกษาออกปากไล่ไปให้พ้นๆ ด้วยซ้ำ สุดสายบอกว่ามีกระทิงแดงไม่กี่คนช่วยตำรวจเข้าบุกธรรมศาสตร์ แต่กระทิงแดงส่วนใหญ่ไม่ได้ทำอะไร * -ช- -ต- -บ- บอกว่าเช้าวันนั้นครั้งเหตุการณ์เริ่มรุนแรง พวกตนก็ถอยออกมาดูห่างๆ ไม่ได้เข้าไปยุ่งด้วยเพราะเห็นว่าเหตุการณ์ลุกลามไปเกินกว่าที่ตนได้รับคำสั่งเพียงให้ก่อวตอนกลางดึกนั้น สุดท้ายก็ถอนกำลัง คงมีกระทิงแดงเป็นรายๆ อยู่ต่อไปตามสมัครใจ ไม่มีปฏิบัติการในฐานะกระทิงแดงในเช้าวันนั้น และเท่าที่รู้ไม่มีใครลงมือยิงฝ่ายนักศึกษา

ทุกคนย้ำตรงกันว่ากระทิงแดงไม่ได้ใช้ความรุนแรงทำร้ายฝ่ายนักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลา ดังนั้นกระทิงแดงจึงไม่รู้สึกรู้สีกว่าตนทำอะไรผิดแม้แต่น้อย -ช- -ช- และ -ต- เห็นว่าเหตุการณ์ 6 ตุลาแรงเกินไป น่าเสียใจ น่าเศร้าสลดที่ทำกันขนาดนั้น สุดสายให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าความรุนแรงเป็นฝีมือของคนอื่นหลายพวกที่ไปรวมกันอยู่ตรงนั้น เช่น “พวกค้ายาว 500” ซึ่งเป็น “คนไม่ดี เป็นอันธพาล” ปะทะกับกลุ่มกุมารจินที่หนุนนักศึกษา * ด้วยเหตุนี้ -ต- และ -ช- จึงกล่าวว่าหนังสือทั้งหลายที่เขียนว่ากระทิงแดงมีบทบาทมากในการฆ่าคนเมื่อ 6 ตุลา 2519 นั้นผิดหมด และทำให้กระทิงแดงเสียหายมาก ลูกของคนที่ฆ่าพ่อเป็นกระทิงแดงแล้วอ่านหนังสือเหล่านั้น ทำให้ตนอึดอัดมาก ไม่รู้ว่าจะอธิบายแก่ลูกยังไงดี

-ผ- หัวหน้ากลุ่มอภิรักษ์จักรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มฝ่ายขวาที่ลงมือปฏิบัติการต่อต้านนักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลา ยืนยันตรงกันว่ากระทิงแดงไม่ได้มีบทบาทอะไรเลยในเหตุการณ์ พวกตนต่างหากที่มีบทบาทลงมือเล่นงานฝ่ายนักศึกษา

“อันธพาล” ผู้รักชาติ

-ผ- เป็นนายทหารนาวิกโยธิน กองทัพเรือ ศึกษาเกี่ยวกับการแทรกซึมบ่อนทำลายและการก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ เคยเขียนหนังสือเมื่อปี 2518 เพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ หลัง 6 ตุลาได้เป็นวิทยากรให้แก่ กอ.รมน. เป็นอาจารย์ ร.ร. เสนาธิการทหารเรือและวิทยาลัยป้องกัน

ราชอาณาจักร ช่วง 6 ตุลาคมเป็นหนึ่งในผู้นำกลุ่มมวลชนฝ่ายขวาหรือกลุ่มประชาชนผู้รักชาติที่รู้จักกันในชื่อกลุ่มเล็กๆ น้อยๆ สานักพัก อาทิเช่น กลุ่มพิทักษ์ชาติไทย กลุ่มวิหคสายฟ้า19 ค้างคาวไทย (เข้าใจว่านี่คือชื่อที่สุดท้ายเรียกว่า “พวกค้างคาว 500”) และอื่นๆ

ในขณะที่กระทิงแดงกล่าวว่าตนไม่ได้มีส่วนในการใช้ความรุนแรงเมื่อ 6 ตุลาคมและคนของตนที่อยู่ตรงนั้นก็ทำอะไรไม่ได้ -ผ- และกลุ่มมวลชนฝ่ายขวาเหล่านี้โอ้อวดอย่างภาคภูมิใจว่าพวกตนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการบุกเข้าธรรมศาสตร์ร่วมกับตำรวจ คนของตนขับรถเมล์เข้าพังรั้วประตูธรรมศาสตร์ และสู้จนเสียชีวิตไปหลายคนเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ในเมือง และตนเป็นผู้นำมวลชนหลายแสนคนเข้าล้อมทำเนียบรัฐบาลโดยสงบเมื่อปลายวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เพื่อขับไล่คอมมิวนิสต์ในคณะรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

แต่สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้มีบุคคลหลายประเภทรวมทั้งที่อาจเรียกได้ว่าเป็น lumpen proletariat หรือคนระดับล่างและคนจนเมือง -ผ-และผู้มาร่วมการสนทนายอมรับข้อนี้เอง สุดท้ายเห็นว่าพวกนี้เป็น “คนไม่ดี เป็นอันธพาล” (เมื่อเทียบกับกระทิงแดงของตน?) * -ผ- และพรรคพวกบรรยายถึงความบ้าดีเดือดเป็นนักเลงใจอันธพาลของ -ภ- ซึ่งเป็นคนขับรถเมล์เข้าพังรั้วธรรมศาสตร์ เขาบอกว่าไม่รู้ -ภ- อยู่ที่ไหนทำอะไรเป็นอาชีพ ตามหาตัวลำบาก (ผู้เขียนลองสืบหา -ภ- แล้วแต่ไม่สำเร็จ) เสมอ อันจรรยา ลูกเสือชาวบ้านที่เสียชีวิตและได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์เสด็จในงานศพของเขา ก็เป็นสมาชิกผู้ปฏิบัติงานคนสำคัญของกลุ่มเหล่านี้ -ผ- ให้ข้อมูลว่าเสมอเป็นคนจน ทำงานจิปาะจะไม่แน่นอน แต่รักษาที่บ้านเมืองสุดหัวใจจนยอมตายได้ เขามีบทบาทแข็งขันในการต่อต้านศูนย์นิสิตฯหลายครั้ง และ -จ- (จะกล่าวถึงต่อไป) เล่าว่า เขากับเสมอออกก่อความทำร้ายผู้ปฏิบัติงานของศูนย์นิสิตฯ หลายครั้ง เช่น ทำร้ายคนที่ออกคิดโปสเตอร์ เอาแถวเท็ง เป็นต้น

แต่สมาชิกในกลุ่มเหล่านี้มีบุคคลอาชีพต่างๆ กันฐานะอื่นๆ รวมอยู่ด้วย จากคำให้การต่อตำรวจ บางคนเป็นครูโรงเรียน เป็นข้าราชการระดับกลาง เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือทำธุรกิจค้าขายระดับครอบครัว เป็นต้น ไม่แน่ชัดด้วยซ้ำว่า สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้มีสังกัดชัดเจนแน่นอนหรือเป็นการทำงานร่วมกันปะปนกันไป

-ผ- และกลุ่มผู้รักชาติเหล่านี้ต่อมาได้รับการสนับสนุนจากราชเลขาธิการ (ประมาณกลางทศวรรษ 2520) ให้ใช้สถานที่ในพระราชฐานเป็นสำนักงานและให้ใช้ชื่อกลุ่มว่า “อภิรักษ์จักรี” (Protector of the throne) แต่ภายหลังที่ราชเลขาธิการคนดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง คนใหม่ไม่ยินดีให้ใช้สถานที่อีกต่อไป แต่ยังคงรักษาชื่อกลุ่มไว้เช่นเดิม

หลายคนในกลุ่มนี้คือพวกที่เป็นพยานให้การแก่ตำรวจ

ถ้าจะถือเอา -ผ- และพรรคพวกที่มาร่วมการสัมภาษณ์ (ซึ่งส่วนใหญ่แทบไม่พูดอะไรเลยหรือแทรกเสริมเป็นคำๆ ที่ไม่มีความสำคัญอะไรนัก) เป็นตัวแทนของคนอื่นๆ จะพบว่า 30 ปีผ่าน

ไป เขาถือว่า 6 ตุลาเป็นชัยชนะสำคัญที่ป้องกันบ้านเมืองไว้ได้ไม่ให้ตกเป็นของคอมมิวนิสต์ -ผ- เชื่อว่าหากไม่เกิด 6 ตุลาเสียก่อน คอมมิวนิสต์เวียดนามจะเข้ายึดครองประเทศไทย ดังนั้นนอกจากจะไม่เสียใจไม่รู้รู้สึกผิดเลยสักนิดต่อสิ่งที่พวกเขาทำเมื่อ 6 ตุลา -ผ- กล่าวด้วยความค่อนข้างภาคภูมิใจเสียด้วยซ้ำ 30 ปีผ่านไปเขายังคงอยู่ในบรรยากาศของยานเกราะและช่อง 5 ตอนบ่ายวันที่ 6 ตุลา 2519

-ผ- วิเคราะห์สถานการณ์ของประเทศไทยนับจาก 14 ตุลาถึง 6 ตุลาให้ฟังว่า เป็นเรื่องของคอมมิวนิสต์สายจีนกับสายโซเวียตต่อสู้กัน มีเหตุปัจจัยอื่นมากมายประกอบด้วย แต่ความรุนแรงมีรากมาจากการต่อสู้กันระหว่างสองฝ่ายนี้ เขากล่าวว่า 14 ตุลาเป็นชัยชนะของสายโซเวียต หลังจากนั้นสายนี้มีอิทธิพลกับศูนย์นิสิตฯ ขบวนการนักศึกษาจนถึงกับคิดจะล้มล้างสถาบันกษัตริย์ สายจีนจึงต้องแข่งขันสู้กับสายโซเวียตด้วยการใช้ความรุนแรง เขากล่าวว่าการสังหารผู้นำชาวนานักศึกษาหลายคนระหว่าง 3 ปีหลัง 14 ตุลาเป็นฝีมือสายจีน การประเบิดใช้ความรุนแรงต่อนักศึกษาในที่สาธารณะก็เป็นฝีมือสายจีน เมื่อผู้เขียนถามว่าแล้วความรุนแรงเมื่อ 6 ตุลาละ -ผ- กล่าวว่า ความรุนแรงแบบนี้มาเกิดขึ้น ทั้งแขวนคอ เผาทั้งเป็น เป็นฝีมือพวกสายจีนทั้งนั้น พวกตนเข้าช่วยตำรวจภูธรธรรมศาสตร์แต่ไม่ได้ลงมือกระทำการขนาดนั้น เมื่อผู้เขียนนำภาพชายคนที่เอาเก้าอี้ฟาดคนถูกแขวนคอให้เขาดู -ผ-ตอบโดยไม่ดูภาพเลยว่า “พทท.” เพราะต้องการให้นักศึกษาโกรธแค้นแล้วเข้าไปไปซึ่งเป็นเขตของสายจีน

-ผ- คุยไม่กับการวิเคราะห์ของตน จนผู้เขียนคิดเอาเองว่าเขาคงตั้งใจไม่ให้ผู้เขียนเชื่อ เขาน่าจะรู้ว่าการวิเคราะห์ของเขาไร้สาระไม่มีอะไรให้นำเชื่อเลย -ช- (กระทิงแดงที่ -ผ- เชิญมาร่วมพูดคุยด้วย) บอกผู้เขียนภายหลังพร้อมหัวเราะว่าเขาก็ไม่เชื่อ แต่ -ผ- มิได้เสนอการวิเคราะห์แนวนี้ให้ฟังลุ่มลึกล้ำในการสัมภาษณ์เท่านั้น เขายังเขียนหนังสือออกมาเล่มหนึ่งซึ่งมีแนวการวิเคราะห์และรายละเอียดหลายอย่างตรงกับที่เขาพูด ยิ่งไปกว่านั้น การวิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงว่าเป็นเรื่องของสายจีนสายโซเวียตยังเป็นไปในทางเดียวกับคำให้การของ พ.ท. อุทาร์ ดังกล่าวมาแล้ว คล้ายกับทัศนะของ -ท- นักเขียนฝ่ายขวาชื่อดัง และสอดคล้องกับหนังสือของกระทิงแดงยุคก่อตั้งอีกด้วย * แม้ว่ารายละเอียดอาจต่างกันและแม้ว่าบางตอน -ผ- อาจตั้งใจกล่าวให้เกินเลยไปก็ตาม ผู้เขียนจึงไม่แน่ใจนักว่าการวิเคราะห์แบบดังกล่าวเป็นแค่การจงใจล้อผู้เขียนโดยไม่ตั้งใจให้เชื่อ หรือ -ผ- คิดเช่นนั้นจริงๆ โดยพื้นฐาน แค่นั้นคือการโฆษณาชวนเชื่อ (โดยไม่สนใจว่าผู้ฟังจะเชื่อหรือไม่) แค่นั้นคือความเข้าใจของเขาและกลุ่มฝ่ายขวาเหล่านี้จริงๆ ?

กลุ่มเหล่านี้จึงถือ 6 ตุลาเป็นความสำเร็จสำคัญที่พวกเขามีส่วนช่วยกอบกู้รักษาประเทศชาติไว้ได้ -ผ- ถือว่าสาธารณชนที่หันมาประณามฝ่ายขวาต่างๆ นานาในปัจจุบันเป็นพวกไม่รู้ไม่เข้าใจสถานการณ์ของประเทศ สาธารณชนกลับไปอยู่ใต้อิทธิพลของฝ่ายซ้ายอีก ทำให้ 14 ตุลาและ 6 ตุลากลายเป็นเรื่องการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย เพื่อปิดบังแผนของพวกคอมมิวนิสต์

ถึงตรงนี้ผู้เขียนสงสัยและถาม –ผ- ว่าประเทศไทยยังอยู่ภายใต้ภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์อยู่อีกหรือ? –ผ- ตอบว่า พวกซ้ายที่นิยมคอมมิวนิสต์ไม่เคยหมดไปแต่ไม่น่ากลัวเป็นอันตรายต่อชาติบ้านเมืองอย่างเมื่อปี 2519 อีกแล้ว บางคนมีอำนาจด้วย (ขณะสัปดาห์รัฐบาลทักษิณยังอยู่ในอำนาจ) แต่ภัยคุกคามที่เป็นอันตรายของประเทศไทยเปลี่ยนไปแล้ว ปัจจุบันนี้ภัยที่สำคัญที่สุดคือทุนนิยม และสหรัฐอเมริกา

ผู้เขียนถามคำถามทำนองเดียวกันนี้กับกระทิงแดงในการสัมภาษณ์ภายหลัง ทั้ง –ต- -ช- และ –ว- ตอบตรงกันว่า ภัยคุกคามสังคมไทยในปัจจุบัน (กลางปี 2549) ที่สำคัญที่สุดคือทุนนิยมและสหรัฐอเมริกา -ช- ยังกล่าวติดตลกว่า ถ้าสมัยก่อน (2519) เขารับฟังพวกฝ่ายซ้ายให้มากก็อาจจะได้ต่อสู้กับอเมริกาด้วยตั้งแต่ตอนนั้น แต่ในความเป็นจริงเขาเห็นว่าในขณะนั้นทุนนิยมและสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตรของประเทศไทยในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์

นายสิบผู้รักชาติ

ในหมู่ฝ่ายขวาที่ออกต่อต้านก่อวินาศกรรมนักศึกษาที่มีทหารอยู่ด้วยคนหนึ่ง จำ –จ- ให้การแก้คำรว่าเขาก่อการต่างๆ ทางการเมืองด้วยตัวเองเพราะเขาต่อต้านคอมมิวนิสต์และเห็นว่าศูนย์นิสิตฯ เป็นพวกคอมฯ หน้าที่การงานเป็นทหารของเขาไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองของเขา เขาบอกตำรวจว่าเขาเป็นคนที่จะช่วยจัดแจงการชุมนุมต่อต้านศูนย์นิสิตฯ ประชันกันกับการชุมนุมของศูนย์นิสิตฯ ที่สนามหลวงหลายครั้งรวมทั้งเมื่อวันที่ 4 ตุลา เขาให้สัมภาษณ์ว่าเขาใกล้ชิดกับกลุ่มฝ่ายขวาที่กล่าวถึงไปแล้วรวมทั้งนายเสมอ อันจรูญ เขาร่วมกับนายเสมอเคยออกก่อวินาศกรรมกลางดึก เช่น ชัดขวางก่อวินาศกรรมติดโปสเตอร์ เอาทับการวาดหัวพวกนั้น จนนักศึกษากลัว ซึ่งดูเหมือนจะเป็นผลงานที่เขาขังพึงพอใจและภูมิใจอยู่จนทุกวันนี้

-จ- ให้การแก้คำรเกี่ยวกับเช้าวันที่ 6 ตุลาอย่างน่าสนใจ แม้เขาจะปฏิเสธว่ามีได้มีส่วนทำร้ายใครเลยสักนิดในเช้าวันนั้น แต่เขาเป็นเพียงคนเดียวจาก 224 คนที่เล่าว่าเขาอยู่ จุดที่มีการกระทำอัปลักษณ์แทบทุกจุด ได้แก่การแขวนคอ 2 แห่ง การเผาทั้งเป็น และการทำร้ายหญิงรายหนึ่งจนเสียชีวิตในลักษณะนอนคว่ำโดยไม่มีเสื้อผ้าติดร่าง ตามคำให้การของ -จ- เขาได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมด ก่อนหน้านั้นเขาเป็นคนหนึ่งที่ร่วมคุ้มกันวัดบวรนิเวศตั้งแต่วันที่ 4 ตุลา และร่วมเป็นตัวแทนฝ่ายขวาไปพบนายกฯ ที่บ้านเมื่อบ่ายวันที่ 5 ตุลาด้วย

แต่ในการสนทนากับ -จ- เขาไม่ได้ระบุเหตุการณ์ทั้ง 4 จุดหรือบทบาทเฉพาะของเขาออกมาอย่างเฉพาะเจาะจงเลย เขาเล่าถึงความซุกซนสับสน ความโกรธแค้นของผู้คนที่มาต่อศูนย์นิสิตฯ เสียงปืนที่ดังมาจากภายในธรรมศาสตร์ การรุมประชาทัณฑ์นักศึกษาที่หนีออกมา ซึ่งทั้งหมดเป็นเหตุการณ์ต่างๆ ไปที่ทุกคนประสบ เขาแสดงความพึงพอใจกับความสำเร็จ ไม่ได้มีที่ท้อว่าเสียใจ สลดใจ หรือรู้สึกผิดสักนิดแม้เวลาผ่านไป 30 ปีแล้วก็เถอะ แต่เขายอมรับเพียงว่าสมัยนั้น

เขาเป็นคนเลือดร้อน หัวแข็ง บ้าระห่ำ จนกระทั่งมีเรื่องกับผู้บังคับบัญชาบ่อยๆ และหนีราชการ ออกมาร่วมงานกับเพื่อนๆ ฝ่ายขวาจนถูกทำโทษจากผู้บังคับบัญชา

-จ- อาจลืมเหตุการณ์อัปลักขณ์ทั้ง 4 จุดจึงไม่ได้สนใจจะเล่า หรือกล่าวได้ว่าไม่เป็นส่วนสำคัญของ 6 ตุลาในความทรงจำของเขาก็ดีกแล้ว เขาอาจรับเอาเรื่องเล่าแบบฉบับเกี่ยวกับ 6 ตุลา มาจากการอ่าน ฟัง สนทนากับคนอื่นๆ จนประสบการณ์เฉพาะของเขาถูกกลบเลือนไป หรือเขาอาจไม่เคยประสบเหตุการณ์อัปลักขณ์เหล่านั้นด้วยตัวเองเลยก็เป็นได้ เพียงแต่รับเอาเรื่องที่ฟังจากคนอื่นหลัง 6 ตุลาใหม่ๆ (ซึ่งยังถือว่าความโหดร้ายทารุณเหล่านั้นเป็นวีรกรรม) เอามาเป็นของตน ลักษณะคุษไม้และเห็นตัวเองเป็นผู้สร้างวีรกรรมสำคัญยังคงแสดงออกชัดเจน 30 ปีให้หลัง -จ- ออกจากราชการมาหลายปีแล้ว ปัจจุบันเป็นหมอยาแผนโบราณที่มีฐานะดีพอควร และดูเหมือนว่า 6 ตุลาเป็นแค่เวลาสั้นๆ ในวัยคนองของเขาที่ไม่มีผลอะไรต่อเขาค่อมายาวนานเลย

น่าสังเกตว่า -จ- เป็นทหารที่มีเสรีภาพมากที่จะออกมากทำการต่างๆ ในฐานะประชาชน คนหนึ่งไม่ว่ากลางวัน (เช่นเตรียมการประชุมต่อด้านศูนย์นิสิตฯ) หรือกลางคืน ในบรรดาทหาร 18 คนที่ให้การเป็นพยานแก่ตำรวจมีเพียง -จ- กับ -น- คู่หูของเขาอีกคนเท่านั้นที่อยู่ในเหตุการณ์เช้าวันนั้น แต่ -น- มีบุคลิกตรงข้ามกับ -จ- อย่างมาก และบรรยายความเกี่ยวข้องของเขากับสถานการณ์ช่วง 6 ตุลาตรงข้ามกับ -จ- อย่างสิ้นเชิง ที่สำคัญที่สุดก็คือ -จ- เล่าว่าเขาถูกฝ่ายนักศึกษาคนหนึ่งพุ่งกระโจนเข้ามาจะทำร้ายเขาระหว่างอยู่นอกประตูธรรมศาสตร์ แต่ -น- ใช้ปืนของเขายิงใส่นักศึกษาผู้นั้นจนหยุดคาคาที่ -จ- บรรยายเหตุการณ์ตอนเช้าๆ 2-3 ครั้ง

ฝ่ายขวาถูกหลอกใช้หรือหลอกเรา?

-น- ไม่เอ่ยถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเลย ย้ำหลายครั้งว่าตนไม่มีปืนแถมยังบอกว่า -จ- แยกทางกับตนตั้งแต่เริ่มรุนแรงเพื่อไปร่วมชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้า -น- เล่าว่า -จ- ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์นอกธรรมศาสตร์ด้วยซ้ำไป

-น- เป็นทหารฝ่ายยุทธโยธา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ ตั้งแต่ปี 2514 ปี 2516 ขณะที่เขาเป็นนายสิบ เขาเรียนภาคค่ำที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จฯด้วย ต่อมาเขาได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพฯ ส่งเสริมให้เรียนจนจบปริญญาตรีและโทและก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นนายพันในขณะสัมภาษณ์ ระหว่างที่เขาเรียนวิทยาลัยครู เขาเข้าร่วมสนับสนุนการต่อสู้ของนักศึกษาเมื่อ 14 ตุลา 2516 หลัง 14 ตุลา ก็ยังสนใจไปฟังการอภิปรายการชุมนุมของนักศึกษาบ่อยๆ เรียนรู้ไปเรื่อยๆ เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ระหว่างนั้นเขากับ -จ- เป็นเพื่อนสนิทกันที่ จปร. (ซึ่งขณะนั้นยังอยู่ที่ถนนราชดำเนินนอก)

ต่อมาเจ้านายของเขาจึงมอบหมายให้เขาทำหน้าที่เป็นฝ่ายขวา (“สาย 3”) ให้แก่ทหารและแก่ จปร. เขาทำหน้าที่ติดตามให้ข้อมูลกิจกรรมของนักศึกษาแก่กองทัพ บ่อยครั้งต้องไปช่วยจัดการ

ดูแลควบคุมพวกฝ่ายขวา ทั้งกระทั่งแดง นวพล และอื่นๆ ตามแต่โอกาส “ผู้พันตั้งนี้ ลูกน้องผมก็ว่าได้” และเขาจึงมีโอกาสมพบปะทำงานร่วมกับ -ผ- และพล.ต. สุตสายซึ่งทำงานกับ กอ.รมน. ทั้งคู่และรู้จักกับสายอีกหลายคนจากสันติบาล จากศูนย์รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ จากกองทัพด้วยกันและอื่นๆ โดยมากต่างหน่วยงานก็ต่างส่งคนของตนเข้าไป ไม่ต้องรู้จักกันแต่โดยมากก็พบปะรู้จักกันในที่สุด -จ-ทำงานร่วมกับเขา ทั้งคู่จึงออกจาก จปร. ไปไหนมาไหนในเวลากลางวันได้สะดวก -น-เล่าว่าเขารู้จักฝ่ายซ้ายบางคนเป็นอย่างดี บางทีก็เข้าร่วมประชุมกับกลุ่มฝ่ายซ้ายด้วย และแอบขโมยข้อมูลมาบ้าง เขาชอบฟังเกรียงกมล เลหาไฟโรจน์ และธีรยุทธ บุญมี พุศปราชัย

-น- อธิบายอดีตจากปัจจุบันอย่างค่อนข้างซับซ้อน ไม่ตัดสินคนง่ายๆ มีทำที่ปัญญาชนกว่าฝ่ายขวาอื่นๆ หลายคน (มากกว่า -จ- อย่างเห็นได้ชัด) จนบางทีผู้เขียนสงสัยว่าเขาสนใจเลี้ยงคำถามไม่อยากจะตอบ หรือจำถูกๆ ผิดๆ ไปหมดก็เป็นได้

-น- กล่าวว่ายในยุคนั้นเขาก็ฟังและเรียนรู้จาก -ผ- ซึ่งเป็นอาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหาร เขารู้จักทฤษฎีคอมมิวนิสต์สายโน้นสายนี้ของ -ผ- แต่นานวันเข้าเขาก็กลับคล้อยตามอาจารย์อีกคนในโรงเรียน เสธ. มากกว่าซึ่งมีความเห็นต่างกับ -ผ- อย่างมากเกี่ยวกับสถานการณ์ประเทศไทยและเกี่ยวกับนักศึกษาหรือคอมมิวนิสต์ -น- เชื่อว่ามีคอมมิวนิสต์แทรกแซงฝ่ายนักศึกษากิจจริง และเขาเคยพบตัวการสำคัญจากโซเวียตรัสเซียด้วยตัวเอง แต่เขาไม่เชื่อว่านักศึกษาจะมุ่งมั่นทำลายประเทศไทยหรือทำให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์ เขาไม่เชื่อว่านักศึกษาต้องการทำลายสถาบันกษัตริย์ เขาไม่เห็นความจำเป็นของฐานทัพอเมริกัน เขาไม่เชื่อเรื่อง ปัวย ปรีดี เป็นคอมฯ เขาไม่เชื่อเรื่อง ธรรมศาสตร์ ลีองสมอาวุธ เขาไม่เชื่อเรื่องเวียคนามส่งคนเข้ามาจารกรรมเพื่อเตรียมบุกยึดประเทศไทย เวลา -ผ- ระบุว่าคนไหนอยู่สายไหน ใครเป็นพวกใคร เขาจะต้องดูเอาเองอีกที เขาเห็นด้วยว่าเมืองไทยอยู่ท่ามกลางอันตรายจากคอมฯ ในสมัยนั้น แต่เขาเห็นว่าไม่ใช่ใครจะมาทำอะไรได้ง่ายๆ ซ้ายขวาเป็นเรื่องความคิดเห็นต่างกันแค่นั้น การจัดการด้วยความรุนแรง มีแต่จะผลักดันไปหาอีกฝ่าย ยิงนานหลายปีต่อมา เขายังรู้สึกว่ายฝ่ายขวาเต็มไปด้วยการโกหก “ฝ่ายเราไม่พูดความจริง” รู้สึกว่าตัวเองถูกหลอกให้ไปทำงานให้ฝ่ายขวา เวลาที่ทำงานให้ฝ่ายขวาอยู่นั้น เขารู้สึกขัดแย้งในตัวเอง (ตอบอย่างหนักแน่น) แต่ตอนนั้นยังเด็ก(กว่าคนอื่นอย่าง -ผ- สุตสาย และอีกหลายคน) บางทีก็เชื่อว่าผู้ใหญ่นักมากกว่า ตนยังรู้ไม่พอ ก็ทำหน้าที่ไป ถึงวันนี้ไม่อยากเชื่ออีกแล้ว

ทัศนคติของ -น- ณ 30 ปีหลัง 6 ตุลาค่อนข้างเสรีนิยมเสียด้วยซ้ำ ถ้าเช่นนั้นเขาเล่าว่าเขามีบทบาทอย่างไร ทำอะไรเมื่อ 6 ตุลา เขายังนึกถึงนักศึกษาคนที่พุ่งเข้าทำร้าย -จ- จริงหรือเปล่า?

-น- กล่าวว่ายเขาก็อยู่ในที่ชุมนุมต่างๆ ของนักศึกษาตลอดตั้งแต่วันที่ 4 เขาไม่ได้สนใจการแสดงละคร คูอยู่ห่างๆ ไม่ได้คิดว่าจงใจแต่งหน้าให้คล้ายใคร ตอนที่เห็นรูปก็ไม่อยากเชื่อว่านักศึกษากจะทำอย่างนั้น ตอนค่ำของวันที่ 5 เขามาชมรมศาสตร์พร้อมกับ -จ- เห็นคนพยายามบุกเข้าไป ธรรมศาสตร์ ไม่ได้ยินเสียงปืนยิงโต้ตอบกัน แต่ดูไม่ออกว่ามีใครที่รู้จักหรือไม่ เขาจำได้ว่า

กระทิงแดงไปอยู่แถวหน้าศิลปินกร แต่กระทิงแดงมีคนมากมายจะมีใครอยู่แถวหน้าธรรมศาสตร์ หรือไม่จึงไม่ทราบ ครั้นเริ่มรุนแรงจึงถอยออกมาอยู่ห่างๆ อีกฟากของสนามหลวง -จ-แยกกับเขา ในตอนนี้ มาทราบภายหลังว่าไปร่วมชุมนุมที่ลานพระรูปฯ ส่วนตัวเขายังคงอยู่ห่างๆ จนทุกอย่าง ยุติจึงเข้าไปในธรรมศาสตร์เพราะญาติให้ไปตามหาลูกสาวของญาติซึ่งร่วมชุมนุมอยู่ด้วย เขาเห็น คนถูกเผาและเห็นคนถูกแขวนคอหลังจากทุกอย่างจบไปแล้ว จึงไม่เห็นคนกลุ่มมั่วทำร้ายหรือชอบ อกชอใจ แต่เขาพูดคุยกับคนที่ยังคงมุงดูอยู่แถวนั้นว่า “ทุเรศ ทำยังงี้ได้ยังงี้” โดยไม่เกรงกลัวว่า คนแถวนั้นจะไม่พอใจ

ตลอดระยะเวลาดังกล่าวเขาไม่ได้ลงมือทำอะไร ได้แต่ดูอยู่ห่างๆ เขาไม่มีปืน ไม่พกอาวุธ เพราะคนหาข่าวไม่ได้รับอนุญาตให้พกอาวุธ เขาจึงได้แต่ดูและฟังเสียงปืนยิงไปมาทั้ง 2 ฝ่าย เขาเชื่อว่ากองกำลังสำคัญที่ใช้อาวุธคือ ดชค. และคนของวิฑูรย์ ยะสวัสดิ์ แต่เขาไม่รู้และไม่เข้าใจว่าใครสั่ง หรือทำเกินสั่ง -น- เห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธขนาดนั้นเลย เขาเชื่อว่าต้องมีผู้อยู่เบื้องหลัง เป็นผู้สั่งให้เคลื่อนกำลังและใช้อาวุธ

-น- ไม่ได้ช่วยชีวิต -จ- เพราะทั้งคู่ไม่ได้อยู่ใกล้ซัดคุลกลกคลีกับเหตุการณ์รุนแรงหน้า ธรรมศาสตร์เลย แต่ในคำให้การของ -น- แก่ตำรวจเมื่อปี 2519 เขาเล่าว่าเขาตระเวนอยู่รอบๆ ระหว่างเกิดความรุนแรง เห็นเหตุการณ์ปะทะรุนแรงนักศึกษา เห็นศพมีผ้าผูกคอดูหน้าตาคล้ายญวน หลังจากนั้นเขากลับบ้าน ส่วนคำให้การของ -จ- เขาอยู่ในจุดเกิดเหตุที่อัปลักษณ์แทบทุกจุดดังกล่าว มาแล้วทั้งๆ ที่ -น- บอกว่า -จ- ปลีกตัวไปตั้งแต่เหตุการณ์รุนแรงเพิ่งเริ่มได้ไม่นาน

ที่สำคัญ -น- ยืนยันว่าภายหลัง 6 ตุลา เขาไม่เคยให้การแก่ตำรวจไม่ว่าที่ไหนวันเวลาไหน แม้แต่ผู้บังคับบัญชาเขาก็ไม่ได้เรียกไปให้ปากคำรายงานอะไรเลย เพราะการเคลื่อนไหวของ นักศึกษาจบลงแล้ว -น- สงสัยว่า “ตำรวจ make ขึ้นมาเองหรือเปล่า?”

คงยากที่จะหาความจริงว่า ใคร โทกหกกันแน่? โทกหกเมื่อไร? 30 ปีก่อนหรือ 30 ปีให้หลัง? ข้อมูลตรงไหนฟังได้ ตรงไหนเป็นเรื่องไม่เกินจริง ตรงไหนเป็นเรื่องโทกหกปั้นขึ้นมาทั้งชุด? จะคิดว่าตำรวจยกเมฆผลิตคำให้การพยานขึ้นมาเองทั้งหมดก็คงยากเพราะข้อมูลส่วนบุคคลและลายมือชื่อ กำกับอยู่ทุกหน้า จะเชื่อว่าเขามีบทบาทเป็นที่เลี้ยงกลุ่มฝ่ายขวา ก็พบว่าไม่มีกระทิงแดงคนไหนเลยที่ รู้จักเขา (แต่เพราะเขาอาจไม่เคยเปิดเผยตัวจริงๆ กับกระทิงแดงก็เป็นได้) เหตุการณ์ต่างๆ ที่เขาเล่ามี ทั้งที่เหลือเชื่อ (เช่นบทบาทของคอมมิวนิสต์จากไซเวียตในการระเบิดมีคนตายที่สยามสแควร์) มีทั้ง ที่สืบสนปนเป (เช่นรายละเอียดเหตุการณ์ค่ำวันที่ 5 ตุลาต่อเช้าวันที่ 6) และมีทั้งที่ตรงกับ แหล่งข้อมูลอื่น (เช่นบทบาทบุคลิกของนายเสมอ อันจรูญ และข้อมูลเกี่ยวกับจำลอง ศรีเมือง)

จะเชื่อคำของ -จ- หรือ -น- ในปัจจุบันย่อมหมายถึงอีกคนโทกหกหรือความจำและเลือน ขนาดหนัก คำให้การของทั้งสองเมื่อปี 2519 (ถ้าไม่ใช่การยกเมฆของตำรวจ) ก็อาจเป็นแค่ความขี้ โມ้ของนายสิบ 2 คนอายุ 20 เศษๆ ที่อยากมีวีรกรรมกับเขาข้างหลังชัยชนะครั้งสำคัญ เหตุการณ์ ระทึกขวัญที่ -จ- เล่าก็อาจเป็นแค่ความขี้โม้ของ -จ- ซึ่งดูไม่ลดลงเลยในปัจจุบัน

หรือว่า –น- โทกทั้งหมด? รวมทั้งความเห็นต่อแทบทุกเรื่องซึ่งฟังเข้าทำดี ณ 30 ปีให้หลัง? หรือว่า –น- บอกตัวเองว่า อดีตเป็นเช่นนี้ครั้งแล้วครั้งเล่า จนตนเองก็เชื่อว่าประสบการณ์ของตนในอดีตเป็นเช่นนั้นจริงๆ?

แต่ –น- ไม่ได้ตั้งใจโทกเพราะรู้จักผู้เขียนแน่ๆ ระหว่างอาหารกลางวันหลังการสัมภาษณ์ –น- แนะนำผู้เขียนว่า ถ้าหากอยากรู้ข้อมูลจากฝ่ายนักศึกษาน่าจะลองไปสัมภาษณ์ผู้นำของฝ่ายนักศึกษา จากนั้นเขาเอ่ยชื่อ 2-3 คนรวมทั้งชื่อผู้เขียนด้วย ผู้เขียนเข้าใจผิดตลอดการพูดคุย 2 ชั่วโมงว่า –น- รู้ว่ากำลังคุยกับใคร ผู้เขียนเข้าใจว่าเขาตัดสินใจยินดีให้สัมภาษณ์โดยรู้ยู่่ากำลังคุยกับใคร แต่การที่ –น- ระบุชื่อผู้เขียนต่อหน้าต่อตาแสดงว่าเขารู้จักผู้เขียนแต่ชื่อ แต่ไม่รู้จักหรือจำหน้าตาไม่ได้แล้ว (หลังจากนั้นจึงพบว่าคนที่ช่วยผู้เขียนติดต่อ –น- เพื่อขอสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้าราชการทหารเช่นกัน ไม่ได้ระบุชื่อผู้เขียนแก่ –น- ในการติดต่อขอสัมภาษณ์)

เป็นไปได้เช่นกันว่าทัศนคติและความทรงจำเรื่องราวรายละเอียดที่ –น- เล่า 30 ปีหลังเหตุการณ์ เป็นผลผลิตของความคิดเห็นของเขาค่อยๆ ปรับเปลี่ยนเรื่อยมาตามบรรยากาศการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมมากขึ้น โดยที่ตัวตนของ –น- เองก็อาจต่างกับฝ่ายขวาประเภทที่กล่าวมาข้างต้นอยู่บ้างแล้วพอควรตั้งแต่ 30 ปีก่อน เมื่อตัวตนเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ประสบการณ์ของตนในอดีตจึงอาจได้รับการปรุงแต่งเรื่อยมาเพื่อให้สอดคล้องกับตัวตนในปัจจุบันแต่ละขณะ ความทรงจำที่ค่อยๆ ลบเลือนเปลี่ยนแปลง ผ่านกระบวนการเลือกคัดตัดทอนและเสริมแต่งขึ้นมาใหม่เพื่อให้เรื่องราวความเป็นมาของตัวคนในปัจจุบันสมเหตุสมผล เพื่อมีชีวิตปกติในปัจจุบันอย่าขัดฝืนน้อยที่สุด เพื่อดำเนินชีวิตต่อไปตามปกติ แทนที่จะถูกอดีตหลอกหลอนในปัจจุบัน

สภาพเช่นนี้เป็นไปได้ แต่เราไม่มีทางพิสูจน์ด้วยการสนทนาเพียงไม่กี่ครั้งหรือด้วยการวิเคราะห์จับผิดคำบอกเล่าของ –น- อย่างง่ายๆ นอกจากนั้น การศึกษาครั้งนี้มิได้มีจุดหมายเพื่อจับผิดจับโทกใคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นพลพรรคของฝ่ายขวาซึ่งมิใช่ผู้มีอำนาจบงการและไม่ได้มีบทบาทอำนาจใดๆ ในเวลาต่อมา

ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าหาก –น- อยู่ในสภาพเช่นนั้นจริง ก็เพื่อพยายามดำเนินชีวิตต่อไปตามปกติในปัจจุบัน การสอบสวนเผชิญหน้ากับเขาว่าเขายิงคนตายหรือเปล่า เขามีบทบาทมีส่วนก่อความรุนแรงเมื่อ 6 ตุลา 2519 หรือเปล่า ขนาดไหน ย่อมมีผลทำลายความทรงจำเพื่อชีวิตปกติของเขาในปัจจุบัน

ผู้เขียนตัดสินใจไม่เผชิญหน้าหาความจริงกับ –น- มากไปกว่านี้ ไม่ได้หีบสำเนาคำให้การของ –น- ขึ้นมายื่นต่อหน้าเขาเพื่อจับผิดกันซึ่งๆ หน้า ไม่ได้กลับไปถามเขาอีกครั้งว่าใช้ปืนยิงนักศึกษาหรือเปล่า ไม่ว่าสิ่งที่เขาเล่ามาเป็นประสบการณ์จริง หรือเป็นความทรงจำที่ปรุงแต่งขึ้นมา

ภายหลังเสียส่วนใหญ่ก็ตาม ผู้เขียนตัดสินใจว่าควรปล่อยให้ -น- มีชีวิตปกติกับความทรงจำที่เขาต้องการ

กรณีของ -น- ช่วยให้เราตระหนักถึงความซับซ้อนเป็นไปได้ต่าง ๆ นานาของความทรงจำ ช่วยให้เราคิดและเข้าใจแง่มุมของคนที่ผ่านมาประสบการณ์เช่นนี้ได้อย่างหลากหลาย ปัญหาที่ค้างไว้น่าจะเป็นประโยชน์กับเรามากกว่าคำตอบที่ลงตัวแน่ชัดเสียอีก

สายลับนักหนังสือพิมพ์

ในบรรดาสาย 3 -ฝ่ายข่าว มีหลายคนฝังตัวเข้าไปอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์ ผู้เขียนติดต่อกับ -ด- ด้วยชื่อเสียงโด่งดังของเขาในฐานะนักข่าวและคอลัมนิสต์คนหนึ่งของ *ดาวสยาม* ในช่วงปี 2519 ที่มีบทบาทใส่ร้ายป้ายสีนักศึกษา และเขียนปลุกระดมลูกเสือชาวบ้านผ่านคอลัมน์ของตนเป็นประจำทุกวัน แต่เขาเป็นผู้เปิดเผยเองว่าตลอดเวลาดังกล่าวเขาฝังตัวอยู่ใน *ดาวสยาม* เพื่ออาศัยเป็นแหล่งข่าวให้แก่องค์ทัพบก และมีสายข่าวอย่างเขาอยู่ในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยอื่นๆ อีกบางฉบับ เช่น *ไทยรัฐ* เป็นต้น

-ด-รู้ว่าคอมมิวนิสต์แทรกแซงนักศึกษามานานแล้ว มีคอมฯ ในวงการหนังสือพิมพ์ด้วย (ระบุ 2 ชื่อในไทยรัฐ) เขาเข้าทำงานใน *ดาวสยาม* โดยผู้ใหญ่คนสำคัญใน *ดาวสยาม* ไม่รู้เลยว่าเขาเป็นทหาร ในขณะที่เขาทำงานแบบเดียวกับที่นักหนังสือพิมพ์ปกติต้องทำทุกอย่าง จนได้เป็นหัวหน้าข่าวการเมือง เขาเป็นตัวเชื่อมกับทหารให้กับ *ดาวสยาม*

งานหนังสือพิมพ์และงานข่าวกองทัพบก ทำให้เขาารู้เรื่องข้อมูลลับมากมายทั้งความขัดแย้งในกองทัพก่อน 14 ตุลา ใครเป็นใครใน conspiracy ที่นำไปสู่เหตุการณ์ปะทะนองเลือด ข้อตกลงระหว่าง 3 ทหารราชกับคนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในเมืองไทยที่ขอให้พวกเขาออกไปนอกประเทศก่อน ดังนั้นเขาจึงอธิบาย 6 ตุลาในแง่ที่เป็น conspiracy ระหว่างทหารสายต่างๆ และระหว่างคอมมิวนิสต์สายต่างๆ ไปเสียหมด

-ด-เล่าบทบาทความสำคัญของ *ดาวสยาม* ช่วง 6 ตุลา ราวกับเป็นวีรกรรม บทบาทของคอลัมน์ของเขาที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางและเป็นกลไกโฆษณาให้แก่ขบวนการลูกเสือชาวบ้านจนขยายตัวใหญ่โตมหาศาล และบทบาทของ *ดาวสยาม* ในการปลุกระดมคนต่อต้านการแสดงละครหมิ่นฯ จนนำไปสู่เหตุการณ์ 6 ตุลา -ด- เล่าว่าการตัดสินใจตีพิมพ์ภาพการแสดงละครเป็นเรื่องเสี่ยงมากแต่จำเป็นต้องทำเพื่อเปิดโปงแผนการร้ายของนักศึกษา

-ด-กล่าวว่ามีคนเห็นตั้งแต่การแสดงละครแล้วละม้ายคล้ายใคร แต่ตน โกรธแค้นมากก็ต่อเมื่อได้ภาพจาก Bangkok Post เป็นหลักฐานยืนยัน ซึ่งเขากล่าวว่าไม่มีการตกแต่งรูปหรือฟิล์มเด็ดขาด *ดาวสยาม* ตัดสินใจพิมพ์ภาพเป็นแผ่นปลิวจำนวนมาก โดยไม่ได้รับคำสั่งจากหน่วยงานด้านความมั่นคงแต่อย่างใด แต่พวกเขาที่ *ดาวสยาม* ไม่ได้คิดเรื่องฆ่า นศ. ไม่ได้คาดหรือต้องการ

ความรุนแรงเลย ตัวเขาเองก็ไปอยู่ในธรรมศาสตร์ตอนค่ำวันที่ 5 พอเช้าวันที่ 6 จึงเลิกช่วยดาวสยาม อีกต่อไป หันไปช่วยทหาร ตำรวจที่พยายามบุก ธรรมศาสตร์

-ด- โกรธมากมีสมัยหลังมานี้ กล่าวหาว่าฝ่ายขวามีคำสั่งให้ฆ่านักศึกษา ทั้งๆ ที่ พล.ต.ต.ชุมพล โลหะชาละ มีแต่คอยห้ามว่าอย่าตอบโต้ นศ.ที่ยิงมาหนักเหลือเกิน ตำรวจดูแลนักศึกษาอย่างดี แม้แต่การส่งถอดเสื้อก็เพื่อป้องกันไม่ให้วิ่งหนีออกไปจะได้ไม่ถูกรุมประชาทัณฑ์ -ด- กล่าวว่าเขาตามสไลด์ไปคอนเมือง ยืนยันว่าสไลด์ไปอารักขาคร.ป่วย ไม่มีการทำร้ายไม่มีการจับ แต่อารักขาเพราะเกรงว่ามวลชนฝ่ายขวาจะก่อเหตุ โดยส่วนตัวเขาไม่เชื่อว่าป่วยเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ดาวสยามเขียนเช่นนั้นเพราะผู้อ่านดาวสยามชอบและต้องการอย่างนั้น

“6 ตุลาอย่าไปโทษใครเลย” -ด-คิดว่านักศึกษาจงใจทำละครให้คล้ายพระบรมฯ แต่เป็นความคิดของคอมมิวนิสต์ผู้ใหญ่ที่อยู่เบื้องหลังฝ่ายนักศึกษา เขาไม่คิดว่าควรโยนความรับผิดชอบให้ใครฝ่ายใด เขาไม่ได้รู้สึกภาคภูมิใจ แต่พร้อมรับเหตุการณ์ตามที่เป็น ไม่รู้สึกผิดที่หลายคนเสียชีวิตไป แต่ถือเป็น “ฝันร้ายที่ผ่านไปแล้ว” เพราะถ้าทั้งฝ่ายนักศึกษาและฝ่ายทหารรู้จักคอมมิวนิสต์ดีกว่านี้ ความเสียหายขนาดนั้นก็คงไม่เกิด

ธรรมศาสตร์เอียงขวา

คงมีฝ่ายขวาอีกหลายคนที่ต้องการให้ “ฝันร้ายที่ผ่านไปแล้ว” ผ่านไปเลยอย่างเงียบๆ ไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวอีกเลย 20-30 ปีให้หลังไม่มีวีรกรรมต้องป่าวประกาศอีกแล้ว แต่กลับต้องระมัดระวังมิให้ตัวเองต้องตอบคำถามที่ไม่อยากตอบอีก อาจารย์ฝ่ายขวาในธรรมศาสตร์น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีแบบนี้

ผู้เขียนติดต่ออาจารย์ 2 ท่าน ทั้งคู่ปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์ ปฏิเสธที่จะพบสนทนาด้วย คนหนึ่งกล่าวทางโทรศัพท์ที่บ้านเมืองอยู่รอดมาแล้ว ทุกอย่างกำลังดำเนินไปด้วยดี ธรรมศาสตร์ก็กลับมาเป็นสถาบันทางวิชาการแล้ว ไม่อยากจะให้มีการพูดถึงอดีตที่ไม่ก่อประโยชน์อันใด เราควรอยู่กับปัจจุบันด้วยความแจ่มใสเพื่ออนาคตจะดีกว่า อีกคนหนึ่งยอมคุยทางโทรศัพท์ที่อยู่พักหนึ่ง บอกแก่ผู้เขียนว่ามีแต่คนเข้าใจท่านผิด เพราะในธรรมศาสตร์คนหาว่าท่านจึงเป็นขวา แต่นอกธรรมศาสตร์ท่านถูกหาว่าเป็นซ้าย ที่จริงท่านอยู่ฝ่ายนักศึกษามาตั้งแต่ 14 ตุลา เป็นหัวหน้านักศึกษาจะเป็นอันตรายจึงช่วยคิดช่วยปรึกษาอยู่บ่อยๆ อาจารย์คนนี้จบการสนทนาทางโทรศัพท์ด้วยการกล่าวว่าท่านไม่เคยรู้เลยว่ามีเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 มีการยิงฆ่ากันตายในธรรมศาสตร์ เพิ่งจะรู้เมื่อมีการพูดถึงกันในระยะไม่กี่ปีมานี้เอง ผู้เขียนได้ยืนยันดังนั้น เห็นว่าคงเจตนาให้ผู้เขียนรู้ว่าคุยต่อไปก็ไม่เป็นประโยชน์ เพราะคงมีแต่ข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้ เป็นการบอกให้ผู้เขียนรู้ว่าควรหยุดการสนทนาโดยท่านไม่ต้องเป็นฝ่ายบอกตรงๆ ให้หยุด

อาจารย์ทั้งสองคนมีบทบาทในกลุ่มอาจารย์ฝ่ายขวาในธรรมศาสตร์ช่วงปี 2518-2519 คนหนึ่งจัดได้ว่าเป็นผู้ใหญ่ในกลุ่ม อีกคนว่ากันว่าเป็นคนที่แข็งขันเอาการเอางานที่สุด คนหลังนี้ให้การ

ตำราจอย่างละเอียดที่สุดกว่าใครในบรรดาอาจารย์ฝ่ายขวาที่เป็นพยานแก่ตำราจ บันทึกลำดับกิจกรรมนักศึกษาหลายครั้งที่เกิดขึ้นใน ธรรมศาสตร์ และเก็บเอกสารใบปลิวจำนวนมากนับรวมได้ ร้อยกว่าหน้าเพื่อเป็นเอกสารประกอบคำให้การพยาน ในบรรดาพยาน 224 คน ผู้ที่สามารถให้รายละเอียดลักษณะคล้ายกันแต่ละเอียดยิ่งกว่าอาจารย์คนนี้มีอีกคนเดียว คือ นายตำรวจสันติบาล ผู้ทำหน้าที่ติดตามความเคลื่อนไหวของนักศึกษาฝ่ายซ้ายโดยตรง อาจารย์ทั้งสองคนให้การแก่ ตำราจว่าเห็นการแสดงละครวันที่ 4 ตุลาคม ก็คิดแต่แรกทันที่ว่าเป็นการหมิ่นฯ พระบรมโอรสาธิราช ดั่งนั้นทั้งสองคนจึงถูกเรียกตัวกลางคืนวันที่ 5 ตุลาคม (ขณะที่ทั้งคู่อยู่ที่บ้านของนายวัฒนา เขียววิมล) ให้ไปเป็นพยานกล่าวฟ้องศูนย์นิติฯและพวกที่แสดงละคร ซึ่งทั้งคู่ยินดีไปโดย “ไม่มีเวลาแต่งหน้า ทาปากเลย” – คำกล่าวของสล้าง

แต่ประเด็นใหญ่ใจความสำคัญของคำให้การของทั้งสองและของอาจารย์ฝ่ายขวาคนอื่น ๆ คือ การปรักปรำคอมมิวนิสต์ในธรรมศาสตร์ เป้าหมายใหญ่คือ ป๋วย และ เสน่ห์ จามริก และ อาจารย์ “ฝ่ายซ้าย” อื่นๆ ใน ธรรมศาสตร์ รวมกันกว่า 30 คน ในจำนวนนี้รวมถึง ลิจิต ชีรวะดิน ไตรรงค์ สุวรรณศิริ ทักษ์ เถลิเมเตียรณ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ รั้งสรรค์ ธนะพรพันธุ์ จุไรรัตน์ จันทร ช่าง วนิดา จิตต์หมั่น และอื่นๆ อีกมาก อาจารย์ฝ่ายขวาคนหนึ่งยังเก็บรวบรวมเอกสารใบปลิวที่ ฝ่ายขวาในธรรมศาสตร์และกลุ่มของตนผลิตแจกจ่ายเพื่อตอบโต้ฝ่ายซ้ายอีกหลายรายการ

ผู้เขียนตั้งใจว่าจะถามว่า 20-30 ปีผ่านไป อาจารย์ฝ่ายขวายังคงเห็นอาจารย์ฝ่ายซ้ายเหล่านั้น เป็นคอมมิวนิสต์อยู่หรือไม่ รู้สึกอย่างไรที่อาจารย์ฝ่ายขวาหลายเป็นปวงนิยบุคคลของชาวธรรมศาสตร์ และของประเทศไปแล้ว คิดว่า 6 ตุลาคมเป็นผลดีผลเสียต่อธรรมศาสตร์อย่างไร คิดอย่างไรจึงให้การ ปรักปรำรุนแรงขนาดนั้นเมื่อปี 2519 รวมถึงข้อมูลเหลือเชื่อเกี่ยวกับเทอดภูมิดังกล่าวมาในบทก่อน หน้า

หวังว่าสักวันหนึ่งคงมีผู้ถามอาจารย์เหล่านี้ได้

สมควรกล่าวในที่นี้ว่าผู้เขียนจัดให้บางคนเป็นฝ่ายขวาตามคำให้การอย่างชัดเจนของ อาจารย์เหล่านั้นเอง มีบางคนที่มีได้ปรักปรำชัดเจนแต่อย่างไร เพียงแต่แสดงความไม่พอใจที่ ธรรมศาสตร์กลายเป็นสนามการเมืองจนเกินไป หรือแค่ให้ข้อมูลว่ามีหนังสือฝ่ายซ้ายมากมายใน ธรรมศาสตร์ รวมทั้งมีการเปิดเพลงเองเตอร์นาซิองนาลทุกเที่ยงวัน โดย อมธ. ผู้เขียนไม่ได้นับ กรณียเหล่านี้ว่าเป็นฝ่ายขวา

และอื่นๆ

–ส- เป็นอีกคนที่จำไม่ได้เลยว่าเขาเคยให้การแก่พนักงานสอบสวนในเรื่องนี้ –ส- ทำงาน อยู่บริษัทปูนซีเมนต์ฯ เป็นฝ่ายจัดการระดับกลางๆมีฐานะปานกลางตั้งแต่ 30 ปีก่อน ตามคำให้การ ของเขาแก่ตำราจ ส- เป็นกลุ่มฝ่ายขวาที่ลงมือล้อมและบุกธรรมศาสตร์ในเช้าวันนั้น แต่จากการ สัมภาษณ์เขาบอกว่าเขาไม่ได้มีบทบาทหรือทำอะไรในเหตุการณ์ 6 ตุลาคมเลย เขาเล่าว่าเขาแะไป

สนามหลวงในตอนเช้าวันนั้นจริง แต่ไม่ได้ทำอะไร เขาดูการจลาจลุ่นวายอยู่ห่างๆ สักพักใหญ่ ไม่เห็นอะไรนัก แล้วก็เดินทางไปทำงานตามปกติ -น- และ -ส- อาจเหมือนฝ่ายขวาอีกหลายคน ที่ประสบความสำเร็จในการล้มอดีต หรือตัดแปลงอดีตในความทรงจำของตนเองเพื่อชีวิตปัจจุบัน แต่ -ส- ต่างจาก -น- ตรงที่ว่าความทรงจำของ -ส- เกี่ยวกับ 6 ตุลาบเลือนไปมาก เขาต้องพยายามคิดทบทวนความทรงจำพอควร ทุกอย่างที่เขาเล่าเป็นความรู้ที่ใครๆ ที่พอสนใจการเมืองก็รู้ได้ ไม่มีอะไรที่น่าสนใจหรือมีลักษณะเฉพาะใดๆ เลย อาจเป็นไปได้ว่า เหตุการณ์ 6 ตุลาไม่มีความสำคัญ ไม่มีความหมายต่อชีวิตของ -ส- เลย นานวันเข้า ความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่มีความหมายต่อตนเองย่อมไม่จำเป็นต้องดำรงอยู่

ยังมีอีกหลายคนและผู้เขียนสนใจจะสัมภาษณ์และสนทนาด้วย แต่ตามด้วยยังไม่พบ เช่น -ภ- ผู้ขับรถเมล์พุ่งเข้าชนรั้วธรรมศาสตร์ เปิดทางให้ตำรวจและกลุ่มฝ่ายขวามากเข้าไปภายในธรรมศาสตร์ บางคนไม่สามารถสืบได้ว่าใคร เช่น ชายผิวคล้ำที่ยกเก้าอี้ฟาดและทำร้ายร่างที่ถูกแขวนคอ ชายคนนี้ปรากฏในภาพการเผาคนทั้งเป็น และนั่งอยู่บนร่างของหญิงที่ถูกทำร้ายนอนคว่ำเสียชีวิตอยู่กลางสนามหลวง ไม่มีฝ่ายขวาคิดรู้จักชายคนนี้เลย อีกคนที่ไม่สามารถหาข้อมูลได้ พอคือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบการยิงจากพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นหน่วยที่สังหารฝ่ายรักษาความปลอดภัยของนักศึกษาบริเวณหอประชุมใหญ่จนหมดก่อนที่ตำรวจและฝ่ายขวาจะบุกเข้ามาได้

มีบางคนที่พบพูดคุยแล้วแต่ไม่มีอะไรที่น่าสนใจเลย เอาแต่ตอบคำถามหลบๆ เลี่ยงๆ หรือจงใจทำให้สับสนคลุมเครือจนไร้สาระ อาทิเช่น สารวัตร -ห- มือสอบสวนของ สน.ชนะสงคราม สมัยนั้น นอกจากนี้ผู้เขียนมีโอกาสดำฟังเทปสัมภาษณ์ -ท- นักเขียนชื่อดังซึ่งกระทำเพื่องานวิจัยชิ้นอื่นจึงไม่ต้องการใช้ในการศึกษาคาวนี้โดยไม่ได้ออกอนุญาตก่อน คงมีประเด็นเดียวที่ -ท- คงไม่ปฏิเสธหรือขัดข้องที่จะอ้างถึง ได้แก่ -ท- เห็นว่า 6 ตุลาช่วยให้ประเทศไทยไม่เป็นคอมมิวนิสต์ ยังมีเสรีให้คนรุ่นหลังเรียกร้องขออนุสาวรีย์วีรชนได้ อีกคนและผู้เขียนมีโอกาสดูด้วยข้ามประเทศแต่ไม่สามารถนัดติดต่อได้สักทีระหว่างกลับมาเมืองไทยคือ นายพลตำรวจชื่อดังแห่งกองปราบผู้นำกำลังบุกธรรมศาสตร์ เขาแสดงท่าทียินดีจะคุยด้วย เพราะประวัติศาสตร์กำลังถูกเปลี่ยน มีแต่คนโกหก เช่น การโทษว่าตนเป็นผู้ทำร้าย ดร.ป๋วยที่ดอนเมือง ทั้งๆ ที่ตนไปให้ความคุ้มครองกลัวว่า ดร.ป๋วยจะโดนกลุ่มลูกเสือชาวบ้านประชาทัณฑ์เอา น่าเสียดายที่นายพลตำรวจท่านนี้กับผู้เขียนไม่สามารถหาเวลาได้ตรงกัน ประกอบกับผู้เขียนมั่นใจว่าเขาคงพูดไม่ต่างกับที่เคยให้สัมภาษณ์ในที่อื่นๆ มาก่อนหน้านี้แล้ว ผู้เขียนจึงมิได้พยายามอย่างเต็มที่และปล่อยเลยไป

บทที่ 5: ข้อสังเกต 7 ประการ

เราไม่สามารถประมวลแล้วอ้างว่าความทรงจำและทักษะของฝ่ายขวาคนใด แบบใด ตามที่บรรยายในบทก่อน เป็นตัวแทนของส่วนข้างมากของฝ่ายขวา ใครหรือแบบใดมีอิทธิพลมาก น้อยกว่ากัน ผู้เขียนหวังว่ากรณีต่างๆทั้งหมดน่าจะเห็นตัวอย่างของความเหมือนหรือลักษณะร่วม และความต่างหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลต่างๆที่หลากหลาย เพื่อที่เราจะสามารถขบคิด จินตนาการ ได้ถึงความซับซ้อนและองค์ประกอบปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ความทรงจำของบุคคลเปลี่ยน และไม่เปลี่ยนในเวลา 20-30 ปี ภายหลังเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อชีวิตและตัวตนของเขา

ดังนั้น ในที่นี้ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตต่อคำสัมภาษณ์และความทรงจำของคนเหล่านี้ต่อ 6 ตุลา 2519 และขออภิปรายประเด็นต่างๆรวม 7 ประเด็นด้วยกัน

1. เรื่อง 6 ตุลา ยังคงคลุมเครือ อิหลักอิเหลื่อ และค้างเตัง

ไม่มีสักคนที่เห็นว่าการปราบปรามสังหาร โหดเมื่อ 6 ตุลาเป็นสิ่งที่ผิด ไม่มีสักคนที่เห็นว่า บทบาทของตนมีอะไรผิด อย่างมากที่สุดก็เพียงเสียใจกับความรุนแรงขนาดนั้นและการสูญเสีย หลายคนไม่เสียใจด้วยซ้ำไป กลับยังคงเห็นเป็นความจำเป็น ความสำเร็จ หรือวีรกรรม

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ 6 ตุลาในความทรงจำของสังคมไทยยังคงเป็น “เรื่อง” (narrative) ที่ไม่มีคนผิดคนถูก ไม่มีใครผิดความผิด ไม่มีคุณธรรมหรือจริยธรรมใดมาตัดสินเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคมว่าอย่างไรและการกระทำใดเป็นสิ่งผิดสิ่งถูก ภาวะอิหลักอิเหลื่อคลุมเครือเปลี่ยนไปนับ จาก 2520 มาจนถึง 2539 แต่กลับยังคงดำรงอยู่มากพอที่จะไม่กระทบกระเทือนฝ่ายขวาและผู้มีส่วน ในการสังหารโหด ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ไม่ว่าจะในฐานะผู้ลงมือกระทำหรือผู้บงการ สนับสนุน ชักใย เอาใจช่วย หรือแผ่บารมีปกป้องคุ้มครองการก่ออาชญากรรมก็ตาม 6 ตุลา ยังคงคลุมเครือพอที่ คนเหล่านี้จากระดับล่างจนถึงระดับบนสุดไม่ต้องรู้สึกผิด ไม่ต้องรับผิดชอบ

จริงอยู่ว่ามีคนที่คิดเห็นต่อ “เรื่อง” อะไรก็ตามของเหตุการณ์หนึ่งๆได้ต่างๆ กัน แต่ “เรื่อง” คนละชนิดที่ต่างฝ่ายต่างเชื่อถือนแล้วแต่มีค่านิยมและนัยทางศีลธรรมความผิดถูกปนอยู่ด้วย เพราะ กลไกของเรื่อง โครงเรื่องแบบหนึ่งๆจะสื่อความหมายที่มีนัยเชิงคุณค่าหรืออุดมการณ์ทางการเมือง แบบหนึ่งๆด้วย ตัวอย่างเช่น 6 ตุลาที่เป็นเรื่องของการกวาดล้างทำลายกันทางการเมืองจนเกินเหตุ ย่อมมีลำดับเรื่อง โครงเรื่อง และองค์ประกอบของเรื่องและมีนัยทางศีลธรรมต่างจาก 6 ตุลาที่เป็น เรื่องของความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายที่สุดขั้วจนคนปัจจุบันไม่ปรารถนาจะเข้าข้างหรือตัดสิน ความผิดผิด และต่างจาก 6 ตุลาที่เป็นเรื่องของคอมมิวนิสต์ 2 สายแก่งแย่งทะเลาะกันเพื่อยึดครอง ประเทศไทย

การต่อสู้ทางประวัติศาสตร์มิได้หมายถึงการแสวงหาความจริงเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึง การต่อสู้กันระหว่างเรื่องแบบต่างๆ เพื่อสถาปนาให้เรื่องแบบหนึ่งมีอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือแบบ

อื่น สถาปนาค่านิยมนัยทางศีลธรรมความผิดถูกแบบหนึ่งมีอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือแบบอื่น ระดับความต่างกันของอำนาจระหว่างเรื่องแบบต่างๆอาจมีไม่มาก จึงมีผลแก่ทำให้คนเราพอใจจะเชื่อประวัติศาสตร์ได้ตามรสนิยมและค่านิยมของตนเอง (เช่น เรื่องไทยรบพม่าทำให้บางคนรักชาติ บางคนเห็นว่าเป็นเรื่องของขุนศึกศักดิ์ดิโนทะเลาะกัน เป็นต้น) หรือมีอำนาจถึงกับสถาปนابรรทัดฐานทางสังคมก็ได้

การต่อสู้ทางประวัติศาสตร์เรื่อง 6 ตุลาฯยังดำเนินมาไม่ไกลเลย มีการปะทะถกเถียงระหว่างเรื่อง 6 ตุลาแบบต่างๆ ไม่มากนัก การรำลึก 20 ปี 6 ตุลาฯมีผลเปิดพื้นที่ให้แก่เรื่อง 6 ตุลาจากมุมมองของผู้ถูกระทำและผู้สูญเสียพอที่จะสร้างวาทกรรม 6 ตุลาตามแนวทางของตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมได้และมีอิทธิพลพอที่จะผลักดันให้ฝ่ายขวายึดถือเรื่อง 6 ตุลาในแบบของตนอย่างเงิบๆ ได้ แต่กลับไม่ได้ก่อให้เกิดการปะทะถกเถียงทางประวัติศาสตร์ที่หนักหน่วงมากไปกว่านั้นสักเท่าไร ไม่มีการปะทะถกเถียงเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางศีลธรรมในระดับสังคม สังคมไม่ทำให้ความทรงจำแบบฝ่ายขวาเป็นเรื่องผิด ฝ่ายขวาก็ไม่ต้องถูกเรียกร้องให้สำนึกผิดหรือรับผิดชอบใดๆ หากจะเปรียบเทียบ คงคล้ายกับภาวะที่สังคมญี่ปุ่นไม่ถกเถียงถึงการกระทำของกองทัพจักรวรรดิในเกาหลี แมนจูเรีย จีน ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ปล่อยให้คนรุ่นหลังเรียนรู้สะท้อนกระแทนจากความคลุมเครือ ในขณะที่ยอมปล่อยให้คนรุ่นก่อนที่เกี่ยวข้องกับสงครามสามารถอยู่กับความทรงจำแบบที่ตนต้องการต่อไปได้

การปะทะถกเถียงทางประวัติศาสตร์ถูกจำกัดด้วยวาทกรรมจำนวนมากที่ต้องการให้เรื่องนี้ยุติโดยไม่มีข้อสรุป อาทิเช่น ความสมานฉันท์และการให้อภัยอย่างปราศจากความยุติธรรม การเยียวยาบาดแผลทางสังคมด้วยการอย่าไปแคะแคะ รอวันที่บาดแผลนั้นจะหายไปเอง การนิรโทษกรรมเมื่อปี 2521 เป็นมาตรการเพื่อการนี้ที่สำคัญที่สุด

แต่ปัจจัยที่ทำให้การปะทะถกเถียงทางประวัติศาสตร์เรื่อง 6 ตุลาฯจำกัดอย่างมากคือ ความหวาดกลัวว่าการถกเถียงเรื่อง 6 ตุลาฯจะส่งผลกระทบต่อสถาบันสำคัญของชาติ กล่าวอย่างตรงไปตรงมาที่สุดก็คือ เพดานของการถกเถียงเรื่อง 6 ตุลาอยู่ที่บทบาทของฝ่ายเจ้าต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา เพดานของการแสวงหาความจริงและการถกเถียงเรื่อง 6 ตุลาฯมีอยู่ต่ำมาก แม้กระทั่งหลังจากปี 2539 ก็ตามที่ บ้างก็ด้วยความหวั่นเกรงภัยมาสู่ตน บ้างก็ด้วยความหวั่นเกรงผลกระทบทางสังคม หากปล่อยให้วาทกรรมเรื่อง 6 ตุลาฯพ่นเกินเพดานออกไป แม้กระทั่งผู้ถูกระทำทั้งหลายย่อมไม่ยอมรับภัยหรือไม่อยากเป็นผู้ก่อปัญหาแก่สังคม การปะทะต่อสู้กันระหว่างเรื่อง 6 ตุลาฯ นานาชนิด หลายอุดมการณ์ความคิดและค่านิยม ถูกจำกัดตัดตอนเพราะเกรงจะนำไปสู่คำถามเรื่องบทบาทของฝ่ายเจ้าในเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ

ในเมื่อปะทะต่อสู้กันไม่ได้ ความทรงจำเรื่อง 6 ตุลาฯจึงอยู่ในภาวะต่างคนต่างอยู่ ต่างฝ่ายต่างเชื่อไป บรรทัดฐานทางการเมืองจึงไม่มีทางเกิดขึ้น

ฝ่ายขวาก็ไม่ต้องรู้ว่ามีความผิดใดๆ ที่ตนต้องรับหรือปฏิเสธ

การเรียกร้องให้สังคมมีคุณธรรมมีศีลธรรม เรียกร้องให้คนมีอำนาจมีคุณธรรมมีศีลธรรม ล้วนแล้วแต่เป็นการเลือกปฏิบัติอย่างน่ารังเกียจ ไม่ว่าจงใจเพราะถือว่าคุณธรรมเป็นแค่กลยุทธ์ทางการเมืองหรือเป็นเพราะปัญญาตื่นเงินจริงๆก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจแต่เกินกว่าจะทำได้ในที่นี้ก็คือ วาทกรรมศีลธรรมคุณธรรมในสังคมไทยมีลักษณะอย่างไร “ชั้น”ของคนที่ถูกเรียกร้องเป็นปัจจัยอย่างไร การเมืองของการเรียกร้องให้สังคมมีคุณธรรมมีศีลธรรมเป็นอย่างไร (เช่น คอร์รัปชันเลวร้ายกว่าการใช้อำนาจผิดๆจนชาวบ้านตาย เป็นต้น)

2. แบบแผนคำอธิบายว่าทำไมไม่ผิด

เราพอจะเห็นแบบแผนคำอธิบายของฝ่ายขวาว่าทำไมจึงไม่เห็นว่ามีความคิดใดๆ เกิดขึ้นที่ต้องรับหรือปฏิเสธ แบบแผนคำอธิบายหลักๆ ที่สอดคล้องเกี่ยวพันกัน มีดังต่อไปนี้

หนึ่ง “6 ตุลาเป็นชัยชนะ” ช่วยกอบกู้รักษาประเทศไทยไว้ไม่ให้ตกเป็นของคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะวิเคราะห์เรื่องคอมมิวนิสต์ 2 สาย หรือคอมมิวนิสต์กำลังจะทำลายประเทศไทย หรือเวียดนามกำลังจะบุกก็ตาม ฝ่ายขวาจำนวนมากเห็นว่า 6 ตุลาเป็นชัยชนะตั้งแต่หลังเหตุการณ์สดๆ ร้อนๆ และยังคงเชื่อเช่นนั้นตลอดต่อมาโดยพื้นฐาน ไม่ว่าจะยังคงภูมิใจในวีรกรรมของตนหรือเสียใจกับความสูญเสียก็ตาม เฉพาะในแง่นี้ ความทรงจำ 6 ตุลาของฝ่ายขวาเปลี่ยนไปน้อยมากหรือแทบไม่เปลี่ยนเลย นับจากเหตุการณ์สิ้นสุดลง

สอง ไม่ว่าภาพรวมหรือทฤษฎีใหญ่โตที่ใช้อธิบายสถานการณ์โลกและภัยคุกคามประเทศไทยจะเป็นอย่างไร หลายคนเน้นสิ่งที่เขาเรียกว่า “ความจำเป็นของสถานการณ์” คำอธิบายนี้ครอบคลุมอะไรก็ได้มากมายเพราะเป็นคำอธิบายที่ใช้เพื่อปฏิเสธทฤษฎี หลักการ หรืออุดมการณ์อะไรก็ได้ทั้งนั้น “ความจำเป็นของสถานการณ์” จึงไม่มีทางได้รับการพิสูจน์ว่าถูกหรือผิดได้เพราะไม่ได้อิงอยู่กับความถูกผิดอะไรเลย (คำอธิบายนี้จึงเป็นที่นิยมใช้กันมากจากทุกฝ่าย รวมทั้งนักรัฐศาสตร์และนักประชาธิปไตยใช้อธิบายความชอบธรรมของการรัฐประหาร 2549 ด้วย)

ไม่ว่าบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม นัยทางศีลธรรม ความผิดถูกจะเป็นอย่างไร หลายคนเน้นสิ่งที่เขาเรียกว่า “ความจำเป็นของสถานการณ์” คำอธิบายนี้ครอบคลุมอะไรก็ได้มากมายเพราะเป็นคำอธิบายที่ใช้เพื่อปฏิเสธบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม นัยทางศีลธรรม ความผิดถูกอะไรก็ได้ทั้งนั้น “ความจำเป็นของสถานการณ์” จึงไม่มีทางได้รับการพิสูจน์ว่าถูกหรือผิดได้เพราะไม่ได้อิงอยู่กับความถูกผิดอะไรเลย (คำอธิบายนี้จึงเป็นที่นิยมใช้กันมากจากทุกฝ่าย รวมทั้งนักสิทธิมนุษยชนและนักศีลธรรมฝ่ายประชาชนใช้อธิบายความชอบธรรมของการรัฐประหาร 2549 ด้วย)

สาม ในเมื่อเกิดความจำเป็นของสถานการณ์ที่ทำให้มีการปราบปรามเมื่อ 6 ตุลา ฝ่ายขวาหลายคนจึงใช้คำอธิบายแบบนักประวัติศาสตร์ว่า “จะต้องเข้าใจสถานการณ์ขณะนั้น จะเอาความคิดของปัจจุบันไปตัดสินไม่ได้” คำอธิบายนี้เป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่จำเป็น แต่ถูกใช้อย่างฉ้อฉลสุดที่สู่มหาอยู่เป็นประจำเพื่อปกป้องความผิดแต่ในอดีต เป็นการตอบโต้และคัดค้านการวิเคราะห์

ตีความภายหลังทั้งหมด จอมเผด็จการและอาชญากรทางการเมืองกรณีสำคัญของโลก ใช้ข้ออ้างที่สองและที่สามนี้เป็นประจำ รวมทั้งนาซี เชมรแดง ฯลฯ นักประวัติศาสตร์บางประเภทใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ล่อลวงกำมะลอแบบนี้เป็นประจำเพื่อชำระล้างมลทินแก่อดีต

สี่ กระจกแดงแทบทุกคนเห็นว่าทั้งตนและฝ่ายศูนย์นิสิตยังเป็นคนมากในขณะนั้น อ่อนทั้งประสบการณ์ อ่อนโลก และเต็มไปด้วยความมุ่งมั่นจะเอาอย่างที่คุณคิดและเชื่อ จนกลายเป็นความหุนหันพลันแล่น ไม่สุขุมรอบคอบ คิดจะจัดการปัญหาใหญ่โตให้สำเร็จในเร็ววัน จึงนำไปสู่การปะทะขัดแย้งรุนแรงที่ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน ตามคำอธิบายนี้ ความอ่อนหัด รู้น้อย เป็นเหตุผลเพื่อลดทอนหรือลบล้างความรู้สึกผิด

ห้า หลายคนมองจากปัจจุบันแล้วเห็นว่าตนและฝ่ายนักศึกษาต่างเป็นแค่เบี้ยทางการเมืองที่ถูกหลอก ถูกปั่นหัว ถูกใช้ให้กระทำการต่างๆ โดยที่มีคนบงการ หรือชักใยวางแผนเพื่อผลประโยชน์ของตนอยู่ กระจกแดงกล้ากลืนรับการประณามในขณะที่ผู้บงการไม่เคยต้องรับผิดชอบอะไรเลย -น- เห็นว่าตนโดนฝ่ายขวาหลอก ทั้งๆ ที่หน้าที่ของตนคือเป็นสายลับ มีชีวิตอยู่กับการหลอกคนอื่น ตามคำอธิบายนี้บุคคลที่กลับที่ส่วนใหญ่ไม่กล้าระบุชื่อเสียงเรียงนามเป็นผู้บงการที่น่าจะต้องรับผิดชอบและรับความผิด (หากมีความผิด) ส่วนบุคคลที่มีชื่อเสียงเรียงนามชัดเจนว่ากระทำอะไรลงไปกลับเป็นแค่ลูกน้องปลายแถวที่โดนหลอกให้กระทำ ความผิดและความรับผิดชอบจึงสิ้นไหลไปอยู่ที่ใครบางคนที่ยังไม่สามารถจับให้มันคั่นให้ตายได้ (และอาจไม่มีทางทำได้)

เราท่านคงไม่อยากให้ผู้ปฏิบัติงานรายเล็กๆ ที่ทำตามคำสั่งต้องรับผิดชอบต่ออาชญากรแล้วปล่อยตัวการใหญ่ๆ ลอยนวล แต่วาทกรรมของฝ่ายขวาประเภทที่เสียใจกับ 6 ตุลาที่มักทำให้ตนเองเป็นแค่เบี้ยที่โดนหลอกใช้ ย่อมเป็นการผลักความรับผิดชอบออกห่างตัวเองออกไปเรื่อยๆ

แบบแผนคำอธิบายทั้งห้าอย่าง (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 2-5) สามารถพบได้กว้างขวางทั่วไปนอกเหนือกรณี 6 ตุลา พบได้แทบทั้งโลกก็ว่าได้ในกรณีที่คุณลงมือกระทำการด้วยความรุนแรงเป็นผู้ปฏิบัติงานระดับกลางหรือล่าง เป็นทหารระดับกลางหรือล่าง และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว คำอธิบายสากลดังกล่าวกลายเป็นแหล่งพักพิงทางปัญญาและศีลธรรมของผู้ก่ออาชญากรรมทางการเมือง คนเหล่านี้ใช้อธิบาย ปลอบตนเอง และใช้กลบเกลื่อนความรับผิดชอบของตนต่อหน้าคนอื่น

3. ประวัติศาสตร์แบบ conspiracy

โปรดสังเกตคำอธิบายประวัติศาสตร์ว่าเป็นเรื่อง conspiracy เช่น 14 ตุลาเป็นความขัดแย้งระหว่างสายพล.อ.ถนอมฯ สีวะรา กับสายจอมพลประภาส 14 ตุลาเป็นความสำเร็จของสายโซเวียต 6 ตุลาเป็นผลของความขัดแย้งระหว่างคอมมิวนิสต์ 2 สาย 14 ตุลา เป็นผลของมือปืนปริศนาที่ยิง

ประชาชนจากตีกรรมสรรพากร 6 ตุลาคมเป็นผลของมือปืนปริศนาที่ยิงประชาชนจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จนกลายเป็นชนวนให้ความรุนแรงลุกลาม ฯลฯ

คำอธิบายทำนองนี้มีอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ผู้คนจะรับฟังทัศนะประวัติศาสตร์ทำนองนี้มากยิ่งขึ้นกว่าการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างหรือเงื่อนไขทางสังคมเสียอีก ฝ่ายขวาหลายคนอธิบายประวัติศาสตร์ทำนองนี้ (เช่น -ผ-, -ต-, -ท- นายพลแห่งกองปราบ ฯลฯ) ประวัติศาสตร์แบบนี้ดูเหมือนจะครอบงำประวัติศาสตร์การเมืองมุขปาฐะด้วย ดังนั้นจึงปรากฏในสารคดีการเมืองจำนวนมาก

ผู้เขียนยังไม่พบการศึกษาประวัติศาสตร์แบบ conspiracy ว่ามีกลวิธีทางวรรณกรรมอย่างไร โครงเรื่องประกอบกันขึ้นมาอย่างไร มีองค์ประกอบอย่างไร สร้างความน่าเชื่อถือ (และเหลือเชื่อ) อย่างไร ที่สำคัญก็คือประวัติศาสตร์แบบนี้โน้มนำไปสู่ค่านิยมอุดมการณ์ทางการเมืองแบบหนึ่งๆ อย่างเป็นบ้าง

ทั้งนี้มิได้หมายความว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของโครงสร้างหรือปัจจัยที่ไม่ใช่ตัวบุคคลเท่านั้น แต่ประวัติศาสตร์แบบ conspiracy ให้ความสำคัญของบุคคล (โดยมากเพียงไม่กี่คน) ว่ามีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล จึงเหมาะกับประวัติศาสตร์การเมืองในวัฒนธรรมที่เชื่อในอำนาจบารมีของบุคคล

4. กระทั่งแดงไม่ได้ลงมือเมื่อ 6 ตุลาคม?

กระทั่งแดงไม่ได้ร่วมก่อความรุนแรงทำร้ายคนเมื่อ 6 ตุลาคม จริงหรือ? เท่าที่ประมวลจากหลายๆ ฝ่าย ผู้เขียนเห็นว่าอาจจะจริงเช่นนั้น

การกล่าวหรือเขียนถึง 6 ตุลาคมจนเป็นสูตรสำเร็จว่าความรุนแรงสูญเสียเป็นฝีมือของกระทั่งแดง นวพล ฯลฯ นั้น เป็นการเขียนแบบสูตรสำเร็จโดยไม่ได้ตรวจสอบให้ชัดเจนก่อน

แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนิยามว่ากระทั่งแดงคือใครบ้าง และความรุนแรงเมื่อ 6 ตุลาคมหมายถึงอะไร

-ต-, -ช-, -ว- ต่างเข้าแล้วเข้าอีกว่ากระทั่งแดงเป็นการรวมตัวของนักเรียนอาชีวะที่หลากหลาย แต่มีความคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน -ต- และ -ช- ถึงกับจัดประเภทว่ามีบางคนทำเพื่ออุดมการณ์ แต่บางคนเป็นมือปืนรับจ้าง ทำเพื่อค่าตอบแทน ในบรรดาผู้ที่ว่าจ้างกระทั่งแดงทำงานมีนักการเมืองและนักธุรกิจที่ได้ชื่อว่ารักประชาธิปไตยอยู่ด้วย ทั้งคู่ระบุว่า -ช- และ “ผู้พันตั้ง” เป็นประเภทหลัง กระทั่งแดงประเภทหลังนี้มีการ “รับงาน” เพื่อหารายได้ด้วย เช่น รับจ้างเจ้าของโรงแรมดุสิตธานีเพื่อต่อสู้กับกลุ่มกรรมกรของเทิดภูมิ ใจดี ทั้ง -ต- และ -ช- กล่าวว่า การป่าระเบิดที่สยามแสควร์และการป่าระเบิดที่ทำการพรรคพลังใหม่ก็น่าจะเป็นฝีมือของพวกเขากระทั่งแดงปีกที่รับจ้างทำงานหาเงิน แต่กรณีเหล่านั้นกระทั่งแดงบางคนรับงานเป็นการส่วนตัว ไม่ใช่มัดมือของกลุ่ม

ทั้ง -ข- และ -ต- ถือว่าไม่ใช่การทำงานของกลุ่มกระทิงแดง แม้ว่าบุคคลที่กระทำจะเป็นสมาชิกกลุ่มกระทิงแดงก็ตาม ต้องแยกออกจากกัน

กระทิงแดงทุกคนที่สัมภาษณ์ยอมรับว่าแสดงบทบาทใช้ความรุนแรงแต่ทุกคนเน้นว่าเป็นการขู่เฉยๆ แทบไม่เคยลงมือใช้ความรุนแรงจริงๆ เลย (ยกเว้นบางกรณีบางคนที่อาจทำการนอกสั่งหรือรับจ้างคนอื่นเป็นงานส่วนตัว ไม่ใช่ของกลุ่ม) พวกเขาปฏิเสธว่าไม่เคยเกี่ยวข้องกับลอบสังหาร ไม่เคยออกตระเวนทำร้ายนักศึกษา และพวกเขายืนยันหนักแน่นมากกว่า ไม่มีส่วนในเหตุการณ์รุนแรงใดๆ เมื่อ 6 ตุลา พวกเขาประเบิดที่มีแต่เสียงดังเพื่อขู่นักศึกษาตอนกลางคืนวันที่ 5 แต่เมื่อเหตุการณ์เริ่มบานปลายและตำรวจยกกำลังมา พวกเขาก็ถอยออกมาดูห่างๆ พวกเขาไม่รับรู้เลยว่าใครมีแผนอะไรในเช้าวันนั้น และตระหนักว่าสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นนั้นใหญ่โตเกินกว่าที่พวกเขาควรจะไปยุ่งเกี่ยวกับ แม้แต่สุตสายก็กล่าวในทำนองเดียวกัน *

ในทัศนะของพวกเขา การขู่ไม่ใช่ความรุนแรง ระเบิดมีแต่เสียงดัง ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความรุนแรงที่เพิ่มพูนขึ้นระหว่างกลางคืน ที่แน่ๆ ก็เป็นคนละเรื่องกับปฏิบัติการในตอนเช้าวันที่ 6 ทั้งหมดนี้สะท้อนความคิดของพวกเขาว่าเส้นแบ่งระหว่างรุนแรงกับไม่รุนแรงอยู่ตรงไหน ความรุนแรงหมายถึงในขอบข่ายแค่ไหน

สมมติว่าสิ่งที่บุคคลเหล่านี้กล่าวเป็นความจริงทั้งหมด การกระทำระดับไหนจึงควรถือว่าเป็นความรุนแรง ระดับไหนยังไม่รุนแรง การปลุกกระดมอย่างยานเกราะและดาวสยามหรือบทบาทของสมัคร สุนทรเวชควรนับเป็นส่วนหนึ่งของกลไกแห่งความรุนแรงหรือไม่ หรือควรถือเอาตามเกณฑ์ทางกฎหมาย หรือควรถือเอาตามเกณฑ์ของพุทธศาสนา (ที่นับรวมความรุนแรงทางวาจาและใจด้วย) ถ้าเรานับการกระทำของยานเกราะและดาวสยามกับการใช้ระเบิดที่มีแต่เสียงว่าเป็นความรุนแรงด้วย การโฆษณาของฝ่ายซ้ายที่จะโค่นล้มสังคมเก่า กวาดล้างศัตรูประชาชนให้หมดไปย่อมต้องพิจารณาในเกณฑ์เดียวกัน

กระทิงแดงที่กล่าวว่ารู้สึกเสียใจต่อความสูญเสียเมื่อ 6 ตุลาคือคนอย่าง -ต- และ -ข- ซึ่งเล่าว่าเขาไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว และเขาขัดแย้งกับสุตสายในเรื่องนี้ด้วยซ้ำไป แต่เขาเป็นฝ่ายแพ้จึงต้องยอมรับเสียงส่วนใหญ่ในกลุ่ม ทว่า -ต- เห็นด้วยว่าภาพพจน์รุนแรงของกระทิงแดงเป็นสิ่งมีประโยชน์ต่อสถานการณ์ในขณะนั้น ทั้ง -ต- และ -ข- จึงต้องการให้คนที่อยู่เบื้องหลังกลุ่มกระทิงแดง สูงกว่าสุตสาย เป็นผู้รับผิดชอบในความสูญเสียที่เกิดขึ้น ทัศนะทำนองนี้คล้ายกับที่บุตรชายของสุตสายเคยกล่าวไว้ *

5. ความไม่รู้สาธารณะและชนชั้นของผู้ที่อยู่เบื้องหลัง

นอกจากกระทิงแดงแล้ว ลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มฝ่ายขวาต่างๆ ที่มีคนปฏิบัติงานบ้างระหว่าอย่างเสมอ อ้นจรรย์ โสภณ อยู่สถิตย์ และคนอื่นๆ ต่างก็มีผู้ที่อยู่เบื้องหลังทั้งนั้น เราจะนับว่า -ผ- เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังกลุ่มขวาจัดเล็กๆต่างๆ ที่เป็นผู้ลงมือในเช้าวันที่ 6 ไหม? -ผ- อาจไม่ปฏิเสธเพราะอาจ

นับเป็นวีรกรรมไปอีกแบบ แต่ -ผ- กล่าวดักคอไว้แล้วว่ามวลชนฝ่ายขวามาด้วยใจในเช้าวันนั้น ไม่ต้องมีคนบงการ เป็นการลุกฮือของมวลชน (ใช้ศัพท์ฝ่ายซ้าย)

เราจะนับว่า -น- และสายลับทั้งหลายของทางการสารพัดสายงานเป็นผู้อยู่เบื้องหลังบงการฝ่ายขวาไหม? -น- ไม่ยอมรับแน่เพราะเขากลับเห็นว่าตนเองโดนหลอกล่อใช้จากผู้บงการผู้อยู่เบื้องหลังสูงขึ้นไปอีก ทั้ง -น- และกระทิงแดงทุกคนกล่าวตรงกันว่า สุดสายทำตามสั่ง ทำเพื่อคนอื่นอีกที สุดสายต้องเห็นด้วยจึงยอมทำและรับผิดชอบเอง แต่สุดสายไม่ใช่คนที่รู้เรื่องราวระดับลึกหรือแผนการใหญ่โต สุดสายไม่รู้เรื่องแผนการรัฐประหารหรือการเตรียมปราบปรามนักศึกษา สุดสายคาดไม่ถึงว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบ 6 ตุลา และไม่ได้เตรียมตัวเตรียมกระทิงแดงไว้สำหรับสถานการณ์แบบนั้น กระทิงแดงจึงได้รับคำสั่งให้ถอนกำลัง อย่าไปยุ่งกับเหตุการณ์ที่กำลังบานปลาย

เราจะนับว่า -ล- เป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลังฝ่ายขวาไหม? -ล- ไม่เป็นที่รู้จักของสาธารณะเลยในช่วง 6 ตุลา เขาเป็นทหารผู้นำรุ่นของเขาซึ่งมีบทบาทสูงมากในการเมืองไทย เพราะเป็นรุ่นคุมกำลังในระบอบนั้น เขาเป็น “เด็กป่า” คนหนึ่งที่มีอิทธิพลหลัง 6 ตุลาพร้อมกับอิทธิพลของรุ่นเขาและอิทธิพลของป่า เมื่อเขาถูกกล่าวถึงว่ามีบทบาทในการชุมนุมของฝ่ายขวาที่ลานพระบรมรูปเมื่อ 6 ตุลา เขาต้องบอกปิดเป็นพัลวันว่าเขาก็คือแค่ประชาชนผู้รักชาติคนหนึ่งที่ได้ไปร่วมชุมนุมอย่างประชาชนธรรมดา ทุกวันนี้เขาเป็นคนหนึ่งที่ร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตเมื่อ 6 ตุลา ทุกปีไม่เคยขาด

บทบาทของ -ล- ในขบวนการฝ่ายขวาเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกเขียนถามฝ่ายขวาหลายคนที่มีโอกาสสัมภาษณ์ ได้แก่ -ช-, -ต-, -ว-, -จ-, -ผ-, -น- นั่นคือกลุ่มกระทิงแดงและผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มฝ่ายขวาเล็กๆ น้อยๆ ต่างๆ

ปฏิกิริยาที่แทบจะตรงกันจากทุกคนคือ เสียงหัวเราะปนเขี่ยหยัน บางคนบวด้วยการส่ายหน้า บางคนบวด้วยการชักไหล่ ทุกคนตอบตรงกันว่า -ล- มีบทบาทมากกว่าที่คนทั่วไปคิด ไม่ใช่แค่สวมหมวกหลบไปฟังปราศรัยในการชุมนุมอย่างประชาชนทั่วไปเพียงครั้งนั้น แต่ส่วนใหญ่ไม่อยากจะอธิบายรายละเอียดมากไปกว่านั้น มีเพียงคนเดียวในกลุ่มนี้ที่ยอมรับชัดเจนว่า -ล- เป็นผู้จัดแจงการชุมนุมของฝ่ายขวาหลายครั้ง ที่สำคัญคือการชุมนุมครั้งใหญ่ของฝ่ายขวาที่บริเวณสนามไชยเมื่อปี 2519 เพื่อสนับสนุนให้ฐานทัพอเมริกันคงอยู่ในประเทศไทย เพื่อรักษาสถานีเรดาร์และอุปกรณ์ที่ค่ายรามสูร เป็นการชุมนุมเพื่อประจันกับการชุมนุมครั้งสำคัญของศูนย์นิสิตฯที่เรียกเรื่องให้ถอนฐานทัพอเมริกันออกไปจากประเทศไทย เขากล่าวว่า -ล- มีบทบาทวิ่งเข้าออก ติดต่อประสานงานระหว่างฝ่ายขวาหลายกลุ่ม แม้กระทั่งระหว่างการประชุมของนักศึกษา เขาก็จะปลอมตัว ใส่วิกผมยาว สวมหมวก เข้าไปพบปะกับสายข่าวและกลุ่มฝ่ายขวาที่ปะปนอยู่ เขาเข้าร่วมการ

ประชุมระหว่างฝ่ายขวาหลายกลุ่มเป็นบางครั้ง ทั้ง -ผ- และสุดสายจึงรู้จักเขาดีเช่นกันว่า -ล- เป็นคนของผู้ใหญ่คนที่ใหญ่กว่า -ผ- และใหญ่กว่าสุดสาย

เป็นที่กล่าวขวัญกันว่า -ล- ร่วมงานทำบุญ 6 ตุลาทุกปี เพราะสำนึกผิดและเพื่อทดแทนสิ่งที่เขากระทำต่อผู้เสียชีวิตเหล่านั้น ผู้เขียนถามบุคคลที่ให้สัมภาษณ์เหล่านั้นว่าเป็นไปได้หรือไม่ ทุกคนหัวเราะเสียงดังอย่างเหยียดหยาม คนหนึ่งตอบกลับตรงๆ สั้นๆ ว่า “มันกะล่อนที่สุด” ผู้เขียนไม่ได้ขอคำอธิบายต่อท่าทีเหยียดหยามเหยียดหยามของฝ่ายขวาเหล่านี้ที่มีต่อ -ล- เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น

ผู้เขียนถาม -ต- และ -ช- ว่า ใครล่ะคือผู้อยู่เบื้องหลัง ผู้บงการที่เขาหมายถึงและต้องการให้รับผิดชอบ ทั้งคู่ออกตัวว่าเขาไม่มีทางรู้แน่ชัดและเขาเชื่อว่ามีหลายคนหลายสาย ไม่ใช่เพียงคนที่มอบหมายให้สุดสายมาสร้างกลุ่มกระทิงแดง แต่ทั้งคู่กล่าวว่าสุดสายไม่เคยบอกว่าคุณคนนั้นเป็นใคร ทั้งคู่เข้าใจว่าคนที่รู้ดีที่สุดในเรื่องนี้ในปัจจุบันน่าจะเป็นบุตรชายของสุดสาย ซึ่งเคยกล่าวให้สัมภาษณ์ต่อสาธารณะว่าเขามีบันทึกของพ่อที่เปิดเผยเรื่องเหล่านี้ไว้หมด แต่เขา (บุตรชาย) หวังว่าผู้ใหญ่ที่อยู่เบื้องหลังจะแสดงความรับผิดชอบบ้าง ไม่ใช่ทำตัวสะอาด สูงเด่น เหนือปัญหา แล้วปล่อยให้พ่อของเขาเป็นผู้ถูกประณาม เกลียดชัง จากสังคมทั่วไป *

ทั้ง -ต- และ -ช- เข้าใจว่าคนที่ชักใยอยู่สูงที่สุดข้างหลังกระทิงแดงน่าจะเป็นคนเดียวกับที่ -ล- รับผิดชอบ -ต- อธิบายลักษณะของคนคนนี้เป็นคนทำตัวสะอาด ไม่แปดเปื้อน สูงส่งน่าเคารพตลอดเวลา ทั้งๆ ที่ตอนมีอำนาจเป็นคนจัดการหาส่วนแบ่งจากการซื้อขายน้ำมันราคาถูกเข้าสู่กระเป๋าดตนเอง ซึ่งกลายเป็นแหล่งรายได้หลักของเขานับหลายปี -ต- ขอให้ปิดเทปและเล่าถึงพฤติกรรมของคนที่ตามที่เขาพอรู้ว่าทำไมจึงได้สมญาว่า “นักฆ่าแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา” -ต- เชื่อว่าผลงานสำคัญครั้งหนึ่งของผู้นี้คือ การอาศัยบทบาทอำนาจของเขาผ่าน กอ.รมน. เพื่อจัดตั้งกลุ่มฝ่ายขวาขึ้นมาสู้กับคอมมิวนิสต์จนนำไปสู่ 6 ตุลา

จะจริงหรือเท็จ หรือเป็นแค่ประวัติศาสตร์แบบ conspiracy อีกเรื่องหนึ่ง ลองคิดกันดูเอาเอง การศึกษาคราวนี้ไม่ต้องการหาข้อพิสูจน์กับประเด็นประเพณี

ประเด็นที่น่าคิดกว่าก็คือ สังคมไทยไม่รู้และไม่มีความสามารถจะสาวให้ถึงผู้อยู่เบื้องหลังและคนบางการในระดับต่างๆ จริงหรือ? หรือไม่ต้องการจะสาว ไม่ต้องการจะรู้? หรือถึงจะพอรู้ก็ต้องทำเป็นไม่รู้?

ปริศนาเกี่ยวกับ -ล- และผู้อยู่ข้างหลังเขา เป็นเรื่องลึกลับเกินกว่าจะสาวถึงหรืออุปสรรคอยู่ที่ความไม่ต้องการรู้และไม่อยากสืบสาว เรื่องที่ลึกลับเหล่านี้พูดกันมาตั้งนานแล้ว ชุบชิบนิทานกันทั่วไปในแวดวงการเมือง แต่กลับต้องทำเป็นไม่รู้และรู้ไม่ได้เมื่อพูดกับคนที่เราไม่รู้จัก และต้องทำเป็นความไม่รู้สาธารณะ

การโยนความผิดทั้งหมดให้แก่คนที่เห็นได้ง่ายๆ ชัดๆ และร่วมประณามคนที่ใครๆ ก็ร่วมประณามได้ เพื่อทำให้ตนเองดูสูงส่งมีคุณธรรม แต่กลับทำเป็นไม่รู้ สาวไม่ถึง หรือพูดไม่ได้เมื่อกล่าวถึงตัวการใหญ่ขึ้นไปอีก เป็นพฤติกรรมที่ทำกันอยู่เป็นปกติ ตัวอย่างล่าสุดสุดๆ ร้อนๆ ได้แก่

การกล่าวประณามคนเดือนตุลาที่ขอมร่วมงานการเมืองกับนายสมัคร สุนทรเวชอย่างสาเดเสียเทเสียว่าเป็นคนทรยศ หักหลังเพื่อนที่เสียชีวิตไปแล้ว ฯลฯ แต่คนที่ออกมาตำประณามดังกล่าวกลับทำเป็นไม่รู้เรื่องของ -ล- ซึ่งพวกเขาพร้อมหัวมท้ายทางการเมืองมาตลอดทั้งปี และทำเป็นไม่รู้เรื่องของ “นักฆ่าฯ” ซึ่งพวกเขาปรับใช้จนบรรลุเป้าหมายทางการเมือง สมัครเป็นกระบอกเสียงของฝ่ายขวา เป็นคนน่ารังเกียจที่สมควรถูประณาม แต่เขาเป็นเป้าที่เห็นได้ชัดและง่ายๆ ของบรรดาฝ่ายขวา 6 ตุลา ไม่ต่างกับการโยนทุกอย่างให้กระต๊องแดง บทบาทของสมัครเลวร้ายมากกว่าผู้อยู่เบื้องหลังการจัดตั้งกลุ่มฝ่ายขวาเพื่อลงมือก่อความรุนแรงอย่าง -ล- และผู้อยู่ข้างหลังเขาหรือ? บรรดาผู้ที่ร่วมงานกับ-ล- และปรับใช้ นักฆ่าฯ ไม่เคยได้ยินเลขหรือว่า -ล- และ “นักฆ่าฯ” มีส่วนเกี่ยวข้องกับ 6 ตุลาอย่างไร? ไม่สงสัยเลยหรือ? หรือคิดแค่ว่ายอนความผิดแก่สมัครและกระต๊องแดงก็พอแล้ว แต่กลับยกข้อปกป้องและคิดจะออกกฎหมายมาคุ้มครองคนที่มืบทบาทมากกว่าสมัครและกระต๊องแดง พวกเขาจงใจไม่รู้ จงใจไม่แตะ และจงใจโยนความผิดให้จำกัดอยู่แค่บางคนที่สาธารณชนรู้

สังคมไทยยังคงเต็มไปด้วยการแบ่งชั้นของคนในแทบทุกมิติของวิถีชีวิต จารีตทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมแต่โบราณที่ดำเนินการต่างกันตามแต่ “ชั้น” ของผู้ฟ้องและผู้ต้องหา ยังคงตกทอดมาถึงปัจจุบันเฉพาะส่วนเสีย กล่าวคือคนชั้นสูงกลับมีความรับผิดชอบน้อยลงหรือปลอดจากการรับผิดชอบ กระบวนการยุติธรรมเอียงเข้าข้างผู้มีฐานะ ตำแหน่ง หน้าตา หรือมีอำนาจ เป็นเรื่องปกติ ในขณะที่คนชั้นล่างแบกภาระในการพิสูจน์และมารับโทษไม่มีลดหย่อน กระบวนการยุติธรรมมีชั้นวรรณะแฝงอยู่โดยที่ไม่มีมีการประกาศลงในกฎหมายอย่างสมัยโบราณด้วยซ้ำไป

ในทางวัฒนธรรม ความยุติธรรมในสังคมไทยจึงขึ้นอยู่กับ “ชั้น” ของผู้ทำความผิดและชั้นของเหยื่อหรือผู้เสียหายด้วย อาชญากรรมระดับมหันต์อย่าง 6 ตุลาคงก่อความลำบากใจไม่ว่าชั้นของผู้บงการและผู้หนุนหลังจะสูงส่งขนาดไหน สังคมไทยรู้และมีความสามารถจะหาคำตอบว่าใครเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมเมื่อ 6 ตุลาคมบ้าง มากน้อยอย่างไร แต่อาชญากรรมการเมืองระดับนี้พัวพันชนชั้นสูงมากมายหลายคน สังคมไทยจึงมีวิธีจัดการด้วยความเจ็บ จงใจทำเป็นไม่เห็น ไม่รู้ และร่วมกันเอาหูไปนาเอาตาไปไร่อย่างพร้อมเพรียงกัน ครั้นจำเป็นต้องเผชิญหน้าอธิบาย ก็ต้องจำกัดความเสียหายด้วยการโยนความผิดให้จำกัดอยู่แค่คนที่ทั้งสังคมร่วมกันขึ้นัวประณามได้

ชนชั้นของผู้บงการ ผู้หนุนหลัง ผู้มีส่วนในการทำความผิด คือปัจจัยสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดความไม่รู้สาธารณะ การหลงลืมรวมหมู่ของทั้งสังคมและความสามัคคีพร้อมใจกันเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ไม่อยากสืบสาว ไม่อยากหาคำตอบ

มีทางอื่นหรือไม่ที่จะจัดการกับการกระทำความผิดของชนชั้นสูง? มีทางออกที่ก่อความเสียหายน้อยกว่าความเจ็บและการเอาหูไปนาเอาตาไปไร่แบบรวมหมู่หรือไม่? ผู้เขียนเห็นว่ามิ แต่ผู้เขียนไม่เชื่อว่าสังคมไทยสนใจพิจารณาทางออกอื่น

6. ควรจัดการอย่างไรกับ “ฝันร้าย”?

ฝ่ายขวาหลายคน เช่น -ช-, -ค-, -ท-, -ร- และอื่นๆ กล่าวในทำนองคล้ายๆ กันว่า ควรถือว่า 6 ตุลาเป็นเหมือนฝันร้ายที่ผ่านไปแล้ว บ้านเมืองในปัจจุบันเข้าสู่รูปเข้ารอยแล้ว จึงไม่น่าจะต้องรื้อฟื้นขึ้นมาอีก คำถามที่ควรถามคือ ฝันร้ายของใคร?

ในด้านหนึ่งเป็นฝันร้ายของเหยื่อ ของผู้ถูกระงับ ในกรณีนี้ ถ้าหากผู้สูญเสียหรือผู้เป็นเหยื่อของ 6 ตุลาเป็นผู้เรียกร้องขอให้ปล่อยฝันร้ายผ่านไป ย่อมมีเหตุผลให้เห็นใจและเคารพในความปรารถนาของเขา แต่การที่ฝ่ายขวามีส่วนในการทำร้ายคนอื่น โดยตรงโดยอ้อม มากน้อยก็ตามที เป็นผู้เสนอเองว่า “การทำร้ายคนอื่นจนเสียหายเป็นฝันร้ายที่ควรปล่อยให้ผ่านไป” นั้น ย่อมเป็นเรื่องน่าละอายและเลียดเย็นเป็นอย่างยิ่ง ที่น่าละอาย น่าประหลาดยิ่งกว่าก็คือ ผู้มีอำนาจในสังคมไทย ซึ่งต่างมีส่วนในการปราบปรามดังกล่าวพูดทำนองนี้ได้โดยไม่กระดากปาก และสังคมไทยก็ต้อนรับพฤติกรรมเช่นนี้โดยไม่เจตนาใจคิดสักนิดว่า คนเหล่านี้ไม่มีสิทธิกล่าวเช่นนั้น เพราะพวกเขาเป็นฝ่ายก่อความรุนแรงต่อผู้อื่น เพราะพวกเขาเป็นเหตุของฝันร้าย

แต่ในกรณีอย่าง -น- สมมติว่าเขาเปลี่ยนความทรงจำเพื่อเปลี่ยนอดีตของเขาจริง เขาทำเช่นนั้นเพื่อไม่ต้องจมอยู่กับความรู้สึกขัดแย้ง อึดอัดหรือ “ฝันร้าย” ของฝ่ายขวา การเลือกจำตัดแปลงอดีตของตนเองก็เพื่อเดินหน้ามีชีวิตปกติต่อไป เราควรปล่อยให้เขามีชีวิตปกติกับความทรงจำที่เขาตัดแปลงสร้างขึ้น หรือเราควรจะทำทนายให้เขาเผชิญกับข้อเท็จจริง เช่น ถามว่าเขายิงใครเมื่อ 6 ตุลาหรือเปล่า ซึ่งอาจมีผลต่อการเดินหน้ามีชีวิตปกติแน่นอน เราควรปลุกเขาขึ้นมาเผชิญกับความจริงหรือไม่? ผู้เขียนเลือกไม่ทำทนายเพราะผลดีที่อาจได้รับ อาจไม่คุ้มกับการทำร้ายคนคนหนึ่ง ที่พยายามเดินหน้ามีชีวิตปกติต่อไป

กรณีของ -น- เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลคนหนึ่ง แต่พฤติกรรมทำนองเดียวกันอาจเกิดกับอีกหลายคนหรือกระทั่งเป็นพฤติกรรมของสังคม สังคมไทยเลือกรับ ตัดแปลง เลือกจำ และเลือกลืมเช่นกัน เพื่อที่ทั้งสังคมจะได้เดินหน้าไปในอนาคต เราควรมีทำที่ต่อสังคมแบบเดียวกับที่ทำกับ -น- หรือไม่? กล่าวคือ ผู้เขียนควรเลือกไม่ทำทนาย ไม่เผชิญหน้ากับสังคมที่หลอกลวงตัวเองปล่อยให้ฝันร้ายผ่านไป ด้วยเหตุผลเดียวกันคือผลดีที่อาจได้รับอาจไม่คุ้มกับการทำร้ายสังคมที่พยายามเดินหน้ามีชีวิตปกติต่อไป หรือไม่? เรามีเหตุผลอะไรที่จะยอมปล่อยให้ปัจเจกบุคคลอย่าง -น- อยู่กับอดีตที่เขาปรุงแต่งเพื่อเดินหน้าต่อไป แต่กลับเรียกร้องต้องการให้สังคมชำระสะสางอดีตให้ชัดเจน? อย่างไรเราจึงยอมได้ อย่างไรเราจึงยอมไม่ได้?

7 อดีตซ้าย-อดีตขวาสามัคคีต้านทุนนิยมและอเมริกา

ฝ่ายขวาแทบทุกคนที่สัมภาษณ์เห็นว่า ภัยที่น่าเป็นห่วงสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันคือทุนนิยมและสหรัฐอเมริกา แม้แต่ -ผ- ซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์มาตลอดชีวิต และมองเรื่องความมั่นคงของชาติด้วยแว่นคอมฯ 2 สายมาตลอดก็เห็นว่า ปัจจุบันต้องระวัง CIA แทรกแซง ปั่นหัวกลุ่ม

ต่างๆ ในสังคมไทย จนอาจเป็นภัยต่อความมั่นคง แน่แน่นอนว่าพวกเขาตระหนักดีว่าทุนนิยมและสหรัฐอเมริกาเป็นคนละเรื่องคนละลักษณะกับภัยจากคอมมิวนิสต์

วาทกรรมทุนนิยมของบรรดาฝ่ายขวา แตกต่างจากวาทกรรมต่อต้านทุนนิยมของฝ่ายซ้ายสมัยก่อนอย่างเห็นได้ง่ายๆ และต่างจากวาทกรรมต่อต้านเสรีนิยมใหม่และโลกาภิวัตน์ของบรรดาซ้ายอนุรักษนิยมของไทยในปัจจุบัน แต่ดูเหมือนว่าทั้งหมดทั้งหลายเหล่านั้นพูดภาษาใกล้เคียงกันมากขึ้น

การสัมภาษณ์ทั้งหมดกระทำหลังวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 หลายปี แต่ความเจ็บปวดจากวิกฤตนั้นยังคงชัดเจนในความทรงจำของทุกคน แน่แน่นอนว่าวิกฤตคราวนั้นเป็นเรื่องของทุนนิยม ที่สำคัญคือวาทกรรมเกี่ยวกับเหตุของวิกฤต ถูกทำให้เป็นเรื่องของชาติใหญ่รังแกชาติเล็ก ชาติทุนนิยมยักษ์ใหญ่อย่างสหรัฐอเมริกาทำร้ายชาติทุนนิยมที่กำลังเติบโต วาทกรรมที่แพร่หลายเข้าใจง่ายก็คือทำให้เป็นเรื่องของ conspiracy ระหว่างยักษ์ใหญ่ทางการเงินและการเมืองเพียงไม่กี่คน ระบุตัวลงไปทีจอร์จ โซรอสก็มีมาก คำว่าฉันทามติของซิงตันก็ถูกเข้าใจว่าเป็นการวางแผนทำลายชาติเล็กๆ โดยหัวใจของทุนนิยม วาทกรรมเกี่ยวกับวิกฤตถูกกำกับด้วยชาตินิยมเป็นหลัก กระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ก็เป็นเรื่องของ “เขา” มากกระทำย่ำยี “เรา”

การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่กระทำในช่วงรัฐบาลทักษิณ ซึ่งมีภาพพจน์ของคนรวยล้นฟ้าที่แก้ปัญหาด้วยการทุ่มเงินลงไป และเดินหน้าดังลิกไปเรื่อยๆ กับโลกาภิวัตน์ ความไม่พอใจทักษิณกับความไม่พอใจทุนนิยมโลกาภิวัตน์และความไม่พอใจสหรัฐอเมริกาจึงป้อนหนุนส่งกันและกันในบรรดาคนที่สัมภาษณ์ในช่วงรัฐบาลทักษิณ มีเพียงคนเดียวที่ชอบรัฐบาลทักษิณ แม้ว่าหลายคนไม่ถึงกับต่อต้านก็ตาม เพราะพวกเขาเห็นว่าทักษิณเดินหน้าหนุนทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ ซึ่งพวกเขาเห็นว่าเป็นแบบที่สหรัฐอเมริกา ชาติยักษ์ใหญ่ที่รังแกชาติเล็กๆ ไปทั่วโลกต้องการ จึงไม่น่าไว้ใจรัฐบาลทักษิณนัก

ถ้าหากความเปลี่ยนแปลงสำคัญของฝ่ายซ้ายหลังจาก 6 ตุลาเป็นต้นมาคือการคืนดีกับสถาบันกษัตริย์ดังที่สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลเสนอไว้ * ความเปลี่ยนแปลงสำคัญของฝ่ายขวาหลัง 6 ตุลาที่มีผลต่อความคิดและท่าทีทางการเมืองของพวกเขาอย่างมากน่าจะ ได้แก่ การหย่าร้าง เอาใจออกห่าง หรือเกลียดชังสหรัฐอเมริกา

ท่าทีต่อสถาบันกษัตริย์และท่าทีต่อทุนนิยมโลกาภิวัตน์ (ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นตัวแทนรูปธรรม) เป็น 2 แกนที่ก่อให้เกิดเส้นแบ่งระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ แต่ทั้งสองแกนตัดขวางกลางกลุ่มซ้ายและขวาแต่เดิมที่ตกทอดมาจากการเมืองยุคเดือนตุลา หมายความว่า ผู้นิยมทุนนิยมโลกาภิวัตน์หรืออย่างน้อยไม่เห็นว่าตนเป็นภัยต่อประเทศชาติ มีทั้งซ้ายและขวาเดิม ผู้ต่อต้านทุนนิยมโลกาภิวัตน์และเห็นว่าเป็นภัยต่อประเทศชาติ มีทั้งซ้ายและขวาเดิม ผู้ที่นิยมสถาบันกษัตริย์หรืออย่างน้อยไม่เห็นว่าตนเป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตย มีทั้งซ้ายและขวาเดิม หนึ่งแกนก่อให้เกิด 2 ฝ่ายเป็นอย่างน้อย สองแกนย่อมก่อให้เกิด 4 ฝ่ายเป็นอย่างน้อย ในความเป็นจริงที่ซับซ้อนเกิด

ร่าง: ธงชัย วินิจจะกุล

คณิตศาสตร์มูลฐาน จึงสามารถมีที่ยืนทางการเมืองแตกต่างกันได้มากมายมหาศาลภายในขอบข่ายของ 4 ฝ่ายมูลฐาน

เส้นแบ่งระหว่างซ้ายกับขวาที่ตกทอดมาจากการเมืองยุคเดือนตุลาจึงสับสนปนเปกันมาเรื่อยๆ แล้ว อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ประมาณหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นในประเทศและในระดับโลก การแบ่งฝ่ายแบบเดิมก็เริ่มมีปัญหาในสังคมการเมืองไทยแล้ว หรืออย่างน้อยตั้งแต่คราววิกฤตเศรษฐกิจและการเมืองเมื่อปี 2540 ไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นในวิกฤตการเมืองและรัฐประหารเมื่อปี 2549 ที่ผ่านมา

บทที่ 6: บทสรุป

ความรู้-ความจำ-ความจริง

แม้ว่าการศึกษาขั้นนี้จะตั้งชื่อว่าคุณทรงจำ เพื่อป้องกันการนำไปใช้อ้างอย่างง่าย ๆ ว่า ฝ่ายขวาเหล่านี้กำลังพูดถึงความจริง แต่คงเห็นแล้วว่าความทรงจำแยกไม่ออกจากความรู้ คำเล่าลือและความจริงตามที่แต่ละคนเชื่อ ความรู้ ความจำและความจริงหล่อหลอมซึ่งกันและกันตลอดเวลา

หลายคนอาจจะถามต่อไปว่าแล้วเราจะสกัดหรือแยกแยะความจริงออกจากความทรงจำผิดๆ ได้อย่างไร นั่นเป็นโครงการปกติที่คนส่วนมากคงอยากให้เรา และนักประวัติศาสตร์จำนวนมากพยายามทำอยู่ทุกวัน แต่ที่ผู้เขียนสนใจมากกว่าก็คือ อย่าพยายามแยกแยะความจริงออกจากความจำ อย่าพยายามสถาปนาความรู้

ที่ปราศจากปัจจัยอัตวิสัยอย่างความทรงจำ ลองพยายามทำความเข้าใจความคุ้นเคยกับสถานะที่ความรู้กับความจำปะปนกันอย่างไรบ้าง ไม่ออก จึงมีทั้งที่จริงบ้างไม่จริงบ้าง ความรู้-จำ-จริงที่ผสมปนเปกันนี้แหละคือส่วนสำคัญที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล

ความรู้-จำ-จริงของคนคนหนึ่งต่อเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของเขาย่อมถูกกำหนดโดยพื้นฐานโดยความคิดและการกระทำของเขา ณ “ขณะ” ที่เกิดเหตุการณ์และเขากระทำการลงไปยังอย่างหนึ่ง แต่ความรู้-จำ-จริง ของทุกคนทุกฝ่ายเปลี่ยนไปได้มากบ้างน้อยบ้างตามบริบทสภาพแวดล้อมและตามประสบการณ์ชีวิตที่เปลี่ยนไปของแต่ละคน ความทรงจำ 6 ตุลาของฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา ถูกหล่อหลอมด้วย defining moment ในเช้าวันนั้นและหลังจากนั้นไม่นาน แต่กลับเปลี่ยนแปลงไปตลอด 30 ปีที่ผ่านมาด้วยเช่นกัน ท่ามกลางการเมืองประชาธิปไตยที่เปลี่ยนไป สงครามเย็นที่สิ้นสุดลง การเติบโตของเศรษฐกิจทุนนิยมไทย และการที่เส้นแบ่งระหว่างซ้าย-ขวาของการเมืองยุคเดือนตุลาหมดภารกิจทางประวัติศาสตร์ไปแล้ว อย่างน้อยตั้งแต่สิบปีก่อนหรือนานกว่านั้นมาก

30 ปีผ่านไปจึงมีทั้งฝ่ายขวาที่ยังชื่นชมกับวีรกรรมของตนเมื่อ 6 ตุลา 2519 มีคนที่สงสัยว่าตนถูกหลอกใช้ มีคนที่พูดแทบเหมือนเดิม (และเห็นว่ายั่งยืนวันคนยิ่งเข้าใจผิด) และมีคนที่อาจเปลี่ยนความทรงจำหรือเปลี่ยนอดีตของตนเสียใหม่ก็เป็นได้

คำกล่าวที่ว่าความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย เป็นคำกล่าวที่ไม่เข้าใจมนุษย์ปวงชน

ความจริงเป็นสิ่งที่ตายลงไปทุกวัน ทุกนาทิต์ ทุกวินาที แต่คนเราสามารถสร้างความจริงใหม่ๆ ในความรู้และความทรงจำของตนเองเช่นกัน คนเราทำเช่นนี้บ่อยๆ ทุกวัน ทุกนาทิต์ ทุกวินาที เพราะคนเราอยู่ได้ด้วยการอยู่กับความจริงที่เราพอใจจะอยู่ด้วย และหนีห่างความจริงที่เราไม่พอใจจะอยู่ด้วย ความทรงจำของตัวเองเป็นกลไกแรกสุดและท้ายที่สุดที่ปัจเจกบุคคลใช้จัดการกับความจริงที่เราพอใจจะอยู่ด้วย ความจริงจึงถูกเลือกคัดตัดแปลง ที่สำคัญคือ อยู่ภายในกรอบของเรื่องและโครงเรื่องที่เราสามารถให้เหตุผลอธิบายแก่ตนเองได้ ไม่ว่าจะด้วยการยืนยันความถูกต้องของคนที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง หรือด้วยคำอธิบายต่างๆ นานาที่ช่วยยืนยันความไม่ผิดของตนในอดีต

ความจริงที่หลงเหลืออยู่ในความทรงจำของเราต้องอยู่ในสถานะที่ช่วยให้เรามีชีวิตอยู่อย่างปกติได้ในปัจจุบัน

แต่ความทรงจำของบุคคลกับวาทกรรมเกี่ยวกับอดีตเรื่องนั้นๆ (หรือที่เรียกกันว่าความทรงจำทางสังคม) จะสอดคล้องไปกันได้ หรือจะเกิดความขัดแย้งกันขนาดไหนย่อมเป็นอีกเรื่องหนึ่ง การต่อสู้เพื่อสร้างเงื่อนไขให้ความทรงจำของตัวเองสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ลงรอยกับความทรงจำทางสังคมจึงเป็นกิจอย่างหนึ่งที่มนุษย์พยายามทำตลอดเวลา เพราะบุคลชนย่อมไม่ต้องการอยู่ในยุคที่ความทรงจำสร้างขึ้นมาขัดแย้งตัวเอง โดยปกติสังคมหนึ่งๆ จึงมีพื้นที่ให้ความทรงจำนานาชาติต่อเรื่องเดียวกันพอมีพื้นที่อยู่ได้ แต่การต่อสู้กันของความทรงจำนานาชาติต่อเรื่องเดียวกันย่อมเป็นการเมืองเหมือนเรื่องอื่นๆ ถึงเมื่อดีที่จะเกิดไปแล้วแต่ประวัติศาสตร์หรืออดีตที่เป็นความรู้มาถึงปัจจุบันจึงไม่มีทางลงตัวสนิทเพราะหากลงตัวสนิท ย่อมหมายความว่าความทรงจำบางประเภทถูกกวาดล้างไปจนหมดสิ้นและชีวิตจำนวนหนึ่งถูกกวาดล้างออกไปจากสังคมนั้น

การเขียนประวัติศาสตร์ในตำราจึงเป็นอนุสาวรีย์แห่งชัยชนะของความทรงจำแบบหนึ่งเหนือแบบอื่นๆ หรือเป็นผลของการประนีประนอมระหว่างความทรงจำหลายแบบ ความเงียบในตำราประวัติศาสตร์จึงสะท้อนการต่อสู้ระหว่างความทรงจำที่เอาชนะกันไม่ลง แต่ประนีประนอมกันไม่ได้ การเขียนประวัติศาสตร์ลงในตำรา ตำราประวัติศาสตร์จึงเป็นเพียงอำนาจนิยมของความทรงจำ

ความทรงจำทางสังคมจึงมักเต็มไปด้วยความเท็จหรือความจริงที่ถูกจัดการให้เข้ารูปเข้ารอยพอรับได้แล้ว (ซึ่งก็คือกลายเป็นความเท็จความลวง) ความทรงจำโกหกจำนวนมากเป็นฐานของความรู้ที่ช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ยิ่งสังคมใดเน้นความสอดคล้องกลมกลืนของสมาชิก เน้นองค์กรรวมทางสังคม (เช่น ชาติ) เหนือกว่าความแตกต่างหลากหลายของปัจเจกชนรังเกียจความไม่กลมกลืน และจัดการกับปัจเจกภาพด้วยการเรียกร้องความสามัคคี หน้าที่เหนือเสรีภาพ สังคมนั้นยิ่งต้องการความทรงจำร่วมที่ผู้คนยอมรับร่วมกัน ความทรงจำของปัจเจกบุคคลยิ่งต้องถูกบังคับจัดสรรให้เข้ารูปเข้ารอย สอดคล้องกับความทรงจำรวมหมู่ ไม่ว่าจะเต็มไปด้วยความเท็จ ความลวงมากขนาดไหนก็ตาม

จึงไม่ใช่เรื่องสำคัญเท่าไรนักว่าความทรงจำของฝ่ายขวาตามที่กล่าวมาทั้งหมดในการศึกษานี้เป็นความจริงที่ส่วน ตรงไหนบ้าง เป็นความเท็จที่ส่วน อย่างไรบ้าง แต่กรณีทั้งหลายน่าจะฝากให้เราท่านคิดพิจารณาเอาเองว่าความรู้-จำ-จริง มีความสำคัญอย่างไร และทำงานอย่างไรในชีวิตของปัจเจกชนและในชีวิตทางสังคม

เผชิญหน้ากับฝ่ายขวาวานานแท้

ยังมีฝ่ายขวาอีกคนหนึ่งซึ่งผู้เขียนยังไม่ได้เล่าถึงเลย และขอกล่าวถึงเป็นกรณีปิดท้ายการศึกษาคราวนี้

นายพล -ณ- (ยศเมื่อเกษียณอายุ) เป็นทหารที่รับผิดชอบด้านการโฆษณา มีบทบาทใน
สถานีวิทยุยานเกราะช่วง 6 ตุลา

คงไม่จำเป็นต้องอธิบายบทบาทความสำคัญของวิทยุยานเกราะในเหตุการณ์ดังกล่าว เอา
เป็นว่าหากไม่ใช่จอมพลถนอม ก็ยังอาจจะเกิดเหตุการณ์แบบ 6 ตุลาในที่สุดอยู่ดี แต่หากไม่มี
บทบาทของวิทยุยานเกราะ อาจไม่เกิด 6 ตุลาที่เป็นได้ บทบาทของ -ณ- จึงน่าจะเรียกได้ว่ามีส่วน
ก่อให้เกิดความรุนแรง แม้ว่าไม่ใช่ตามเกณฑ์ทางกฎหมาย เพราะ -ณ- ไม่ได้ลงมือใช้อาวุธเลย เขา
ไม่ได้อยู่ใกล้ธรรมชาติด้วยซ้ำไป คำว่า “สังคมนิยม” ที่ -ณ- ใช้บ่อยครั้งมากในรายการวิทยุ
ในบทความของเขา (เขาเป็นคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์อยู่พักหนึ่งหลัง 6 ตุลา) น่าจะอธิบายบทบาท
ของเขาเองได้ดีที่สุด

-ณ- ต่างกับ -ล- และฝ่ายขวาคงอีกหลายคน ในข้อที่ว่า เขาค่อยๆ เลื่อนหายไปจากความ
สนใจของสาธารณชน เขาไม่เคยออกมาอธิบาย แก้ว หรือมีความเห็นใดๆ ทั้งสิ้นเกี่ยวกับ 6 ตุลา
เมื่อผู้เขียนพยายามหาทางติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์เขาดังแต่ปี 2543 หลายคนบอกผู้เขียนว่าเขา
เสียชีวิตไปแล้วด้วยซ้ำไป ครั้นผู้เขียนพบเอกสารทำให้การพยานคดี 6 ตุลา ซึ่งเขาเป็นพยานด้วย
(แต่ไม่อยู่ในรายชื่อพยานที่อัยการเตรียมเรียกมาให้การต่อศาล) ผู้เขียนจึงติดต่อเขาตามที่อยู่ตั้งแต่ปี
2519

-ณ- อยู่ที่เดิม ไม่ได้หนีหายไปไหนเลย และยังมีชีวิตอยู่ปกติ

เมื่อผู้เขียนแนะนำตัวทางโทรศัพท์ -ณ- จำชื่อผู้เขียนได้ และยังทักทายผู้เขียนเกี่ยวกับการ
สอนหนังสืออยู่ต่างประเทศ -ณ- ยินดีให้สัมภาษณ์แต่บอกว่าไม่ให้บันทึกเทป เขาบอกว่า “มาคุยกัน”

-ณ- ให้การต้อนรับผู้เขียนและผู้ช่วยเป็นอย่างดี ภรรยาของเขาเสียอีกแสดงความไม่พอใจ
อย่างเห็นได้ชัด ออกมาตำหนิผู้เขียนที่พยายามรื้อฟื้นเรื่อง 6 ตุลาขึ้นมาอีก และบอกแก่ผู้เขียนตรงๆ
ด้วยเสียงดังโวยวายว่าไม่ต้องการให้มีการ “คุยกัน” ครั้งนั้นเลย ดูจากท่าทีไม่ต้อนรับของเธอทำให้
คิดว่า 6 ตุลายังคงเป็นเหตุการณ์ที่มีความหมายต่อทั้งคู่อ่างมากในแบบที่ภรรยาของ -ณ- ไม่
ต้องการจะให้มายุ่งเกี่ยวกับครอบครัวของเธออีก แต่ไม่มีโอกาสซักถามว่า 6 ตุลาต่อความเจ็บปวด
ยุ่งยากในแง่ไหนในทัศนะของเธอ เป็นมาตั้งแต่ปี 2519 หรือเพิ่งเจ็บปวดยุ่งยากภายหลัง และ -ณ- มี
ความเห็นเช่นเดียวกับภรรยาของเขาหรือต่างกัน หากตรงกัน ทำไมจึงตอบรับอย่างดีที่จะ “คุยกัน”

-ณ- ขอบว่าไม่ให้มีการจดบันทึกด้วยซ้ำไป “คุยกัน” อย่างเดียว

ผู้เขียนอธิบายว่าการสัมภาษณ์/สนทนา/คุยกันเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือที่ผู้เขียนกำลังทำ
เกี่ยวกับความทรงจำหลัง 6 ตุลา โดยไม่มีความมุ่งหมายจะขุดคุ้ยเพื่อตัดสินคนผิดคนถูก จากนั้น
ผู้เขียนเริ่มถามคำถาม

เมื่อถามประวัติ -ณ- เล่าถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ
สมเด็จพระบรมราชินีนาถที่มีต่อตัวเขาและต่อครอบครัวของเขา พระมหากษัตริย์คุณของ

พระมหากษัตริย์ต่อครอบครัวของเขาย้อนกลับไปได้หลายชั่วคน อย่างน้อยๆ ตั้งแต่ในหลวงรัชกาลที่ 7 ต่อปู่ของเขามาจนถึงรุ่นของ -ณ- เองในรัชกาลปัจจุบัน คำตอบของเขายาวเหยียดนับสิบนาที

เมื่อผู้เขียนถามถึงการเมืองช่วงปี 2518-19 และบทบาทของยานเกราะในระยะดังกล่าว -ณ- อธิบายความสำคัญของพระมหากษัตริย์ต่อประเทศไทย สังคมไทย คนไทย คำตอบของเขายาวเหยียดนับสิบนาที

เมื่อถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลา -ณ- อธิบายความสำคัญของพระมหากษัตริย์ต่อประเทศไทยและคนไทย แทบจะเหมือนคำตอบเดิม ยาวนับสิบนาที

เมื่อถามถึงบทบาทของเขาในเหตุการณ์ใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับ 6 ตุลา -ณ- เล่าถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อครอบครัวของเขา นับแต่รุ่นปู่สมัยรัชกาลที่ 7 จนถึงรุ่นของเขา แทบจะเหมือนคำตอบเดิม ยาวนับสิบนาที

ไม่ว่าผู้เขียนจะถามอะไร -ณ- เล่าแต่เรื่องพระมหากษัตริย์ของพระมหากษัตริย์ต่อครอบครัวของเขา กับบรรยายเรื่องพระมหากษัตริย์กับสังคมไทยอย่างง่ายๆ ซึ่งเราสามารถหาอ่านหรือได้ยินกรอกหูอยู่ทุกวัน

-ณ- ให้ 2 คำตอบแทบจะเหมือนเดิม ราวกับเปิดเทปซ้ำ กินเวลาครึ่งละนับสิบนาที

ไม่ได้อะไรเลยที่เกี่ยวกับ 6 ตุลา

การ “คุยกัน” ยุติลงเกือบๆ 3 ชั่วโมงต่อมา ผู้เขียนและผู้ช่วยเดินออกจากบ้านของ -ณ- ด้วยความหงุดหงิดเป็นที่สุด ทั้งโกรธและไม่พอใจที่ดูเหมือนว่า -ณ- หลอกผู้เขียนให้มาฟังเทศนาข้างเดียว แต่ -ณ- ทำเช่นนี้ทำไม? หมายความว่าอะไร? ไม่มีอะไรเลยที่เกี่ยวกับ 6 ตุลาจริงหรือ?

เป็นแค่พฤติกรรมของคนชราที่ยึดยึดทำ พูดซ้ำๆ ซากๆ กระนั้นหรือ? ไม่ใช่แน่นอน เพราะ -ณ- คุยกับผู้เขียนทางโทรศัพท์และช่วงต้นที่ทักทายกันอย่างปกติมาก บุคลิกท่าทางของเขายังคงแข็งแรงทะมัดทะแมงและท่าทางแจ่มใสดี

เพื่อความเข้าใจที่ได้เทศนาอดีตผู้นำของฝ่ายซ้ายกระนั้นหรือ? ไม่น่าจะใช่ เพราะเป็นจุดมุ่งหมายแบบเด็กๆ คนอย่าง -ณ- สูงกว่าผู้เขียนทั้งวัยวุฒิและ “ชั้น” ทางสังคมมากมาย ในทัศนะของคนแบบนี้ การเปิดบ้านเทศนาเพียงเพื่อความเข้าใจเล็กๆ น้อยๆ เป็นการลดตัวลงมาโดยไม่จำเป็นเลย เขาไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญใดๆ แก่ผู้เขียนเลยก็ย่อมทำได้

การ “คุยกัน” แบบของ -ณ- เป็นความจงใจของเขา เขาต้องการให้เป็นแบบนี้ใช่หรือไม่? น่าจะใช่ ทุกอย่างเป็นไปตามที่เขาต้องการและกำหนด

คิดว่าเขาจงใจทำเช่นนี้เพราะผู้เขียนใช่หรือไม่? หมายความว่าหากคนที่ “คุยกัน” เป็นคนอื่น -ณ- คงจะไม่ทำอย่างนี้ และอาจคุยกันจริงๆ ก็ได้ ใช่หรือไม่? ถ้าตอบว่า เขาคงทำอย่างนี้กับทุกคนที่ไปคุยกับเขา ก็เป็นเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าตอบว่า ใช่ เขาจงใจทำแบบนี้เพื่อคนอย่างผู้เขียน โดยเฉพาะ

(อาจจะไม่ใช่แค่ผู้เขียนเพียงคนเดียว แต่ใครก็ตามที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกันน่าจะเจอคล้ายกัน)
คำถามต่อมาก็คือ เขาต้องการจะบอกอะไรแก่ผู้เขียน?

เขาต้องการอธิบายว่าทำไมเขาจึงต่อสู้สุดฤทธิ์กับฝ่ายซ้ายเพื่อปกป้องราชบัลลังก์กระนั้นหรือ? คงจะใช้แต่น่าจะไม่ใช่เพียงแค่นั้น

-ณ- น่าจะมีความเชื่อ ความรู้ อยู่จำนวนหนึ่งว่าคนอย่างผู้เขียนเป็นอย่างไร เขาน่าจะคาดเอาเองว่าคนอย่างนี้จะเขียนเกี่ยวกับ 6 ตุลาว่าอย่างไร ไม่ว่าผู้เขียนจะอธิบายหนังสือที่ต้องการเขียนอย่างไร -ณ- น่าจะมีอยู่ในใจแล้วว่าผู้เขียนคิดอะไรและกำลังทำอะไร

เขาคงต้องการบอกให้ผู้เขียนรู้ว่า เขารู้ว่าผู้เขียนกำลังคิดอะไร ทำอะไรอยู่ เขาจึงต้องการเตือนและฝากให้คิด อย่างที่ผู้ใหญ่ (ทั้งวัยและ “ชั้น” ทางสังคม) ทำกับผู้น้อย เขาคงอยากจะเตือนหรือบ่งชี้ให้ผู้เขียนว่าคิดให้ดีกว่าก่อนที่จะทำ เขาอาจจะต้องการสื่อให้ผู้เขียนรู้ว่า เขายังคงต่อสู้สุดฤทธิ์กับฝ่ายซ้ายเพื่อปกป้องราชบัลลังก์อยู่ และคนอย่างเขามีอยู่มากมาย เขาเป็นแค่คนหนึ่งเท่านั้น

ผู้เขียนเชื่อว่านี่คือสาระของเทศนา 2 ถิ่นท์โดยนายพล -ณ-

- **ความทรงจำทางการเมืองในสังคมไทย**

หลายวัน หลายเดือน หลายปีที่ผ่านมา ผู้เขียนเฝ้าคิดมากมายกับถ้อยคำ ข้อมูลเกี่ยวกับฝ่ายขวาทั้งจากคำให้การและคำสัมภาษณ์

คนอย่าง -ผ- และ -จ- เป็นคนน่าสมเพช แต่แปลกๆ คนไทยจำนวนมากเป็นคนประเภทนี้ เขาสามารถขังตัวเองอยู่ในความทรงจำแบบของเขา ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปสักแค่ไหนก็ตาม

กระตึงแดงอย่าง -ช- และ -ต- เป็นคนน่าสนใจมาก คนแบบนี้ น่าคบได้ถ้ารับสนนิมทางการเมืองใกล้เคียงกันกว่านี้ น่าเสียดายที่ความเป็นกระตึงแดงค้าตัวตนของเขาไว้ ทำให้ต้องอธิบายแก่ตนเองและผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

-น- เป็นปริศนาที่อาจไม่มีวันขบแตก แต่เขาอาจเป็นตัวแทนของปวงชนที่มีสำนึกความรับผิดชอบและไม่รู้สึกว่ามีอดีตสูงส่งอะไร จึงไม่จำเป็นต้องยึดติดกับอดีตที่ตนเคยเป็น แต่ยอมปรับได้ เปลี่ยนได้ แปลงได้ เพื่อดำเนินชีวิตปกติต่อไป หรืออดีตกลายเป็นเรื่องหลอกหลอนจนเขาไม่ต้องการจะมีชีวิตอยู่กับอดีตแบบนั้น หรือทั้งสองอย่างรวมกัน อาจารย์ธรรมศาสตร์อย่าง -ร- และ -ป- ยังคงโดนอดีตหลอกหลอน เนื่องจากวิกรรมที่ตนเคยร่วมหัวจมท้าย นานวันเข้ากลับกลายเป็นกรรมของชีวิต เป็นรอยค้างเปื้อนเกียรติประวัติของตนเองอย่างลบไม่ออก แต่ตนมีอดีตเกินกว่าจะเห็นอดีตเป็นความผิด แต่ก็มีสถานะทางสังคมเป็นที่รู้จักเกินกว่าจะค่อยๆ เปลี่ยนแล้วกลืนหายสนิทไปกับกระแสสังคมอย่างที่ -น- สามารถทำได้

-ณ- คงเปลี่ยนไม่ได้ ทั้งอดีตและการมอบกายถวายชีวิตไปในการต่อสู้เมื่อ 6 ตุลาจนมีบทบาทขนาดนั้น มากเกินกว่าที่เขาจะสงสัยตัวเองในเวลาต่อมาไม่ว่าจะกี่สิบปีก็ตาม เขาจะรู้สึกผิด

ไม่ได้ เพราะความสงสัยใดๆ ต่อสิ่งที่ตนทำลงไปในอดีตย่อมหมายถึงปฏิเสธตัวตนของตัวเอง ปฏิเสธชีวิตของตนเอง เขาจึงต้องยืนยันมั่นคงในสิ่งที่ตนทำลงไป

อันที่จริง -ล- ก็น่าจะอยู่ในสภาวะคล้ายๆ กันกับ-ณ- ถ้า-ล- สำนึกบาปจริงดังที่มีเสียงเล่า ลือ ก็มีความเป็นไปได้อยู่เพราะมีแต่การถูกจุดกระชากอย่างแรงด้วยศรัทธาความเชื่อที่มีพลัง มหาศาลเท่านั้น จึงจะทำให้คนอย่าง -ณ- หรือ -ล- กล้าสงสัยตัวตนและอดีตของตัวเอง จนสามารถ ผลักตัวเองหลุดจากการถูกผูกมัดด้วยอดีตที่สำคัญกับชีวิตขนาดนั้น โดยที่ยังสามารถมีชีวิตอยู่อย่าง แจ่มใสตามปกติ แต่ในทางกลับกันด้วยเงื่อนไขสูงเช่นนี้เอง ฝ่ายขวาที่รู้จัก -ล- จึงกลับไม่เชื่อว่า -ล- เปลี่ยนแปลงอะไรไปมากนัก ในเมื่อเขาไม่กล้าเผชิญหน้ากับอดีตของเขาอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา แต่กลับหลบเลี่ยงและโกหกต่อไป ก็น่าจะเป็นสัญญาณว่าเขาไม่ได้หลุดจากการถูกผูกมัดด้วยอดีต ทั้งหมดเป็นแค่ความ “กะล่อน” ของเขาเท่านั้น

สิ่งที่ -ณ- ต่างกับคนอื่นๆ ทั้งหมดคือ เขาไม่เพียงแต่กล้าเผชิญหน้า แต่เขากลับอบรมสั่งสอน เทศนาฝ่ายตรงข้าม (คือผู้เขียน) จากจุดยืนเดิมที่ไม่เปลี่ยนแปลงของเขา 20 กว่าปีผ่านไป การ “คุยกัน” ของเขาหมายถึงการอบรมสั่งสอนและเตือนอย่างผู้ใหญ่ที่มีอำนาจครบหัวผู้น้อย เขาไม่คิด จะสนทนาแลกเปลี่ยนหรือให้ข้อมูลเพื่อการศึกษา เพราะเขาคงสรุปล่วงหน้าไว้แล้วว่าไม่มีทาง สนทนากับผู้เขียนได้จริงๆ

ในแง่ -ณ- ตระหนักดีและแสดงออกอย่างซื่อสัตย์ตรงไปตรงมาที่สุดว่า การเขียน ประวัติศาสตร์เป็นการต่อสู้กันของความทรงจำต่างชนิดกัน

คนอย่าง -ณ- จะไม่กลัวที่จะปิดบังความจริง ไม่หลบเลี่ยง ไม่เฉไฉอธิบายอดีตให้เป็นอย่างอื่นที่ต่างไปจากความจริงตามที่เขารู้และเชื่อ

ไม่ต้องทำตัวเป็นนักประวัติศาสตร์เรียกร้องให้เข้าใจสถานการณ์เฉพาะเมื่อปี 2519 เพราะสิ่งที่เขายังคงถูกต้องแม้กระทั่งในสถานการณ์ทุกวันนี้

ไม่ต้องอธิบายว่าทำไมเขาจึงไม่ผิด เพราะเขาต้องการย้ำว่าผู้เขียนและฝ่ายซ้ายผิดตั้งแต่ปี 2519 และยังคงผิดอยู่เช่นเดิมแม้จะมองจากปัจจุบันก็เถอะ การปราบปรามรุนแรงเป็นสิ่งเหมาะสมแล้ว ผู้เขียนและฝ่ายซ้ายควรรู้สำนึกเสียที

-ณ- ไม่ต้องแก้ตัวว่าเป็นเบี้ยของใคร เพราะเขาเป็นม้าเร็ว โคนที่ยินดีถวายชีวิตให้แก่ขุนอย่างเต็มใจ และยินดีออกรบในแถวหน้าด้วยซ้ำไป

ความจริงที่เขาและผู้เขียนรู้ อาจจะเป็นชุดเดียวกันมากที่สุดก็เป็นได้ เขาก็จะไม่แคร์ และไม่ปิดบัง เพียงแต่เขาให้คุณค่าความหมายแบบหนึ่ง ผู้เขียนให้อีกแบบ

เทศนา 2 ก้นกิ้งของเขาซึ่งดูเหมือนจะไม่มีอะไรเกี่ยวกับ 6 ตุลาเลยสักนิดอาจเป็นการ ประจัญบานเข้าใส่ผู้เขียนโดยไม่จำเป็นต้องเสียเวลาแก้ต่างแก้ตัวใดๆ ว่า ความจริงที่ทั้งเขาและผู้เขียนรับรู้ตรงกันนั้นผิดตรงไหน เพราะต่อให้สิ่งที่ผู้เขียนรู้อยู่เป็นความจริงทั้งหมด ผู้เขียนก็ยังคงผิดอยู่ดี

และเขายังคงถูกต้องอยู่ดี

นั่นหมายความว่าความรู้ของผู้เขียนเกี่ยวกับ 6 ตุลาในประเด็นสำคัญที่ผู้คนไม่ยอมพูด ไม่ยอมถาม ไม่ยอมสืบสาว ก่อให้เกิดความเจ็บและเป็นพาดนของการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับ 6 ตุลานั้น -ณ- ไม่ปฏิเสธเลยว่าเป็นความจริง

แต่-ณ- ต้องการเทศนาผู้เขียนว่า จะต้องเข้าใจความจริงนั้นอย่างไร แถมยังเตือนว่าความเข้าใจแบบนั้นเป็นเรื่องง่ายๆ ที่ผู้เขียนเองได้ยินได้ฟังมานานักต่อนักแล้วแต่ยังคงคือด้านอยู่ ดังนั้นจึงตระหนักว่ามีคนประเภทเดียวกับเขาที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณมาหลายชั่ว โศครอยู่เต็มประเทศไทย

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 : เอกสารอัยการคดี 6 ตุลาที่หोजดหมายเหตุสำนักงานอัยการสูงสุด

ภายหลังบทความที่เขียนขึ้นเพื่อรำลึก 20 ปี 6 ตุลาเมื่อ ปี 2539 ผู้เขียนเริ่มสำรวจว่าจะสามารถพัฒนาขึ้นเป็นหนังสือได้หรือไม่ มีเรื่องสำคัญที่ต้องการขยายความและคิดให้มากขึ้นหลายประเด็นรวมถึงการศึกษาความทรงจำของฝ่ายขวา 6 ตุลาด้วย ประมาณปี 2542 ผู้เขียนคิดว่าพยานคดี 6 ตุลา ที่ล้มเลิกไปกลางคันตามพ.ร.บ. นิรโทษกรรมเมื่อปี 2521 น่าจะเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจตามกระบวนการปกติของอัยการจะเลือกเอาจากพยานจำนวนมากกว่านั้นที่ตำรวจทำการสอบสวนเพื่อทำสำนวนคดี ปัญหาที่มีอยู่ว่าคดี 6 ตุลา ดำเนินการในศาลทหาร โดยอัยการและผู้พิพากษาตามธรรมนูญศาลทหาร จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าเอกสารสำนวนคดีอยู่ที่ใดกันแน่

เมื่อปี 2543 นายธนาพล อิวสกุล เป็นผู้ช่วยวิจัยของผู้เขียนในขณะนั้น (และยังคงช่วยต่อมาอีกหลายปี แม้กระทั่งระหว่างเป็นบรรณาธิการฟ้าเดียวกันแล้วก็ตาม) พบเอกสารชุดนี้ทั้งหมดที่พิพิธภัณฑ์อัยการ (ชื่อขณะนั้น) ถนนรัชดาภิเษก เอกสารทั้งหมดมิได้ถูกห้ามใช้บริการ แต่สภาพของเอกสารขณะที่พบเห็นได้ชัดว่าไม่มีผู้ใดเข้ามาเป็นเวลาหลายปี หรืออาจไม่มีใครเคยมาใช้เลยนับตั้งแต่เก็บลงกล่องเข้าตู้ 20 กว่าปีก่อนหน้านั้น

ขณะนั้นพิพิธภัณฑ์อัยการหรือพิพิธภัณฑ์สำนักงานอัยการสูงสุดอยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ กล่าวคือสภาพในขณะนั้นเป็นแค่ห้องเก็บเอกสารที่ไม่มีใครใช้บริการ ไม่มีบุคลากรมากพอให้บริการ ห้องเก็บเอกสารจึงปิดตายเป็นส่วนใหญ่ แต่จะเปิดให้บริการเมื่อติดต่อบรรณารักษ์ล่วงหน้าเพราะบรรณารักษ์ต้องรับผิดชอบทั้งพิพิธภัณฑ์และห้องสมุดของสำนักงานอัยการสูงสุดทั้งหมดด้วยตนเอง โดยมีนักศึกษาอาสาช่วยงานอีกเพียง 1-2 คน ห้องเก็บเอกสารไม่มีเครื่องปรับอากาศ เอกสารไม่เคยผ่านกระบวนการทางเคมีเพื่อเก็บรักษากระดาษ เอกสารสำคัญ ๆ ในห้องดังกล่าวอาทิเช่น เอกสารคดีสวรรคตรัชกาลที่ 8 คดีฆ่า 4 รัฐมนตรี คดีอาชญากรสงคราม คดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพทุกคดี และคดีกบฏแบ่งแยกดินแดนหลายคดี * ส่วนใหญ่อยู่ในกล่องที่มีฝุ่นจับหนา แต่ทางสำนักงานอัยการสูงสุดกำลังมีโครงการปรับปรุงครั้งใหญ่ คุณเอมอร ชิตะโสภณ บรรณารักษ์ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์ฯ กำลังจัดกิจกรรมระดมทุนปรับปรุงส่วนพิพิธภัณฑ์และหोजดหมายเหตุ รวมถึงการควบคุมอุณหภูมิและการจัดระบบเอกสารให้ดีขึ้นเพื่อพร้อมให้บริการ คุณเอมอรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนและธนาพลอย่าเต็มความสามารถตลอดเวลาที่ทำการค้นคว้าเรื่องนี้ ด้วยความที่เราสองคนเป็นผู้ใช้บริการรายแรก ๆ ที่สนใจมาค้นคว้าเอกสารที่หोजดหมายเหตุนี้

ครั้งแรกที่ผู้เขียนทำการศึกษาค้นคว้า ไม่มีทะเบียนเอกสาร 6 ตุลา ผู้เขียนและธนาพลต้องช่วยกันจัดระบบกันเองอย่างคร่าว ๆ และประสานงานกับหोजดหมาเหตุธรรมศาสตร์เพื่อช่วยนำเอกสารชุดนี้ผ่านกระบวนการทางเคมีเพื่อรักษาสภาพกระดาษและกำจัดปลวกแมลง แต่ภายในเวลาเพียงไม่กี่ปีหลังจากนั้น บรรณารักษ์ให้ความสำคัญแก่เอกสารที่มีผู้ใช้เป็นพิเศษ ช่วยจัดระบบ ทำ

ทะเบียนเอกสารตามหลักวิชา และเปิดให้ผู้เขียนเข้าใช้บริการได้สะดวกขึ้น ในระยะเดียวกัน พิพิธภัณฑที่เปลี่ยน โนม จนขณะนี้ เป็นห้องแสดงวัตถุสิ่งของสำคัญในประวัติศาสตร์อักษรและเป็น แหล่งเอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าที่เป็นระบบ ควบคุมอุณหภูมิและเปิดให้บริการเต็มเวลาแก่ สาธารณชนทั่วไป

เอกสารคดี 6 ตุลาคมทั้งหมด 73 ก่อ่ง รวมเอกสารทั้งหมดมากกว่า 30,000 หน้า มีแผนที่ ภาพถ่าย แผ่นผังอีกจำนวนมาก ดังรายการคร่าว ๆ ที่แสดงให้เห็นในภาคผนวกนี้ นับเป็นคดีที่มี เอกสารมากเป็นเป็นที่สองในหอจดหมายเหตุแห่งนี้รองลงมาจากเอกสารคดีชม้อย ทิพย์โส มากกว่าครึ่งของเอกสาร 73 ก่อ่งเป็นคำสั่ง คำร้อง หมายถึง จดหมายราชการ และแบบฟอร์มต่าง ๆ เช่น เอกสารพิมพ์ลายนิ้วมือหลังการจับกุมและประวัติของผู้ต้องหา ใบสัญญาประกันตัว เป็นต้น แต่เอกสารหลายพันหน้ามีข้อมูลน่าสนใจเกินกว่าที่การศึกษาคราวนี้จะครอบคลุมได้

ตัวอย่างเช่น เอกสารชุดแรกสุดที่ผู้เขียนสนใจได้ก่อกหมายเลข 70 รายงานการชันสูตรศพ เพราะจนถึงขณะนั้นตัวเลขและรายชื่อผู้เสียชีวิตที่ทางการแถลงไม่ลงตัวตรงกันด้วยซ้ำไป รายละเอียดว่าแต่ละรายเสียชีวิตเพราะอะไร อย่างไร ในสภาพอย่างไรไม่เคยมีการเปิดเผยแม้แต่ต่อญาติผู้เสียชีวิต บางคนก็เชื่อกันว่าเสียชีวิตก็ไม่เคยพบศพ ตลอดเวลา 20 กว่าปี กลับเต็มไปด้วยเสียงเล่าลือว่า จมน้ำบั้ง โดนข่มขืนบั้ง ถูกแขวนคอบั้ง แต่ไม่เคยมีข้อมูลที่เชื่อถือได้มายืนยัน เอกสาร ชุดนี้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาแต่อย่างใด แต่อย่างน้อยก็เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้สำหรับ หลายกรณีที่ยังมีความสงสัยอยู่ อาทิเช่น ช่วยอธิบายได้ว่า ทำไมจึงไม่พบศพจากรุงพญ่ ทองสินธุ์ และช่วยให้ทราบว่ารายชื่อผู้เสียชีวิตที่จาร์กอยู่บนศิลาอนุสรณ์สถาน 6 ตุลาที่ธรรมศาสตร์นั้นรวม ฝ่ายขวาที่บุกเข้าธรรมศาสตร์ในวันนั้นด้วย 1 คน

ตามเอกสารชันสูตรศพและรายงานของตำรวจสรุปได้ว่า ฝ่ายผู้ชุมนุมเสียชีวิตทั้งหมด 40 คน ตำรวจเสียชีวิต 2 คน ประชาชนฝ่ายขวาที่บุกธรรมศาสตร์เสียชีวิต 3 คน

คำให้การผู้ต้องหา (ก่อก 1-16) ทบทวนความทรงจำของผู้เขียนว่าในช่วงนั้นผู้ถูกจับกุม นับพันนัดหมายกันให้การแก่ตำรวจอย่างไร หลายคนสะท้อนว่าถูกตำรวจข่มขู่หลอกล่ออย่างไรร แผนที่ภาพถ่ายที่ตำรวจทำขึ้นระหว่างที่ธรรมศาสตร์ถูกปิดหลังเหตุการณ์ เป็นสภาพของ ธรรมศาสตร์ที่สาธารณชนไม่เคยเห็น เพราะกองเลือดและรอยกระสุนถูกชำระล้างหรือปิดกั้นไป มาก่อนเปิดมหาวิทยาลัยอีกครั้ง ทั้งหมดอยู่นอกขอบข่ายการศึกษาคาวนี้

เอกสารที่ผู้เขียนสนใจในการศึกษาฝ่ายขวาในครั้งนี้ได้แก่ หมายเลขก่อก 17-19, 51, 71-73 และบางชิ้นในก่อก 69 ที่สำคัญคือคำให้การพยาน 224 คน และเอกสารจำนวนหลายร้อยหน้าที่ พยานหลายคนมอบแก่ตำรวจ หลายชิ้นเป็นในปลิวโฆษณาของนักศึกษา หลายรายการเป็นใบปลิว ของฝ่ายขวา

การศึกษาคาวนี้และอีกหลายประเด็นเกี่ยวกับ 6 ตุลา เกิดขึ้นได้ด้วยเอกสารคดี 6 ตุลา ณ หอจดหมายเหตุสำนักงานอัยการสูงสุด และความช่วยเหลือของคุณเอมอร ชิตะ โสภณ เอกสารอีก

ร่าง: ชงชัย วินิจจะกุล

มากมายยังคงรอผู้สนใจเข้าศึกษาค้นคว้า รวมทั้งเอกสารชุดอื่น ๆ คดีอื่นๆ ที่ล้วนแต่มีความสำคัญ
ต่อประวัติศาสตร์การเมืองไทยทั้งสิ้น

รายการเอกสารคดี 6 ตุลาคม 2519

หมายเลขกล่อง	สาระสำคัญของเอกสาร	จำนวนหน้า
1-16	- คำให้การผู้ต้องหาหมายเลข 1-3152	(3000+)
17-19	- คำให้การพยานหมายเลข 1-224	1066
	- ขอกันตัวผู้ต้องหาเป็นพยาน, พยานญาติ พยานแพทย์ ภาพถ่ายประกอบคำให้การ และเอกสารประกอบคำให้การ	
20-50	- ลายพิมพ์นิ้วมือผู้ต้องหาหมายเลข 1-3160	12,802
51	- รายงานการสอบคดีและรายงานการสอบสวน นายวันจักร อำนวยรมณี กับพวก	439
52-65	- ผู้ต้องหาไม่มีสัญญาประกันตัว	9900
66	- รายชื่อผู้ต้องหาที่มีสัญญาประกันตัว และไม่มีสัญญาประกันตัว	800
67	- สัญญาประกันตัวผู้ต้องหา คำร้องฝากขังครั้งที่ 1-6 คำร้องปล่อยผู้ต้องหา	750
68	- เอกสารคำสั่งแต่งตั้งพนักงานสอบสวน บันทึกการตรวจค้น รายงานการตรวจค้น บันทึกการจับกุม รายชื่อผู้ต้องหาที่ถูกจับ บันทึกภาพการสอบสวนและการควบคุมผู้ต้องหา	750
69	- แผนที่แสดงที่เกิดเหตุ 5 แผ่น (ใหญ่) - รายงานการตรวจพิสูจน์ของกลาง ตรวจอาวุธปืน รายงานสถานที่เกิดเหตุและภาพถ่าย	450
70	- รายงานการชันสูตรพลิกศพ รายงานชันสูตรบาดแผล รายงานการตรวจสอบสภาพศพ	650
71	- เอกสารและภาพถ่ายประกอบคำให้การพยาน (รวมทั้งแถลงการณ์ โฆษณาใบปลิว และรายงานของตำรวจที่บันทึกการชุมนุม สัมมนา อภิปรายของนักศึกษา)	650
72	- รายงานการสอบสวนคดี	31
73	- คดีฆ่าและพยายามฆ่าเจ้าพนักงาน เป็นกบฏ ฯลฯ	208

ร่าง: ธงชัย วินิจจะกุล

รวม 73 ก่อ่ง

มากกว่า 30,000 หน้า

ภาคผนวก 2 ลักษณะและปัญหาของคำให้การพยานดี 6 ตุลา

คำให้การของฝ่ายขวาเหล่านี้ น่าเชื่อถือแค่ไหน อย่างไร ในฐานะเป็นหลักฐานของความทรงจำที่เกี่ยวกับ 6 ตุลา ภายหลังเหตุการณ์ใหม่ ๆ ?

เราคงไม่สามารถถือเอาทุกคำพูดของเขาเป็นข้อมูลว่าเกิดอะไรขึ้น ดังได้วิเคราะห์ให้เห็นในรายงานแล้วว่า คำให้การของหลายคนเป็นไปตามเรื่องเล่า 6 ตุลาตามแบบฉบับของฝ่ายขวาที่แพร่หลายหลัง 6 ตุลา บางคนมีการเสริมแต่งจนเหลือเชื่อ แต่เราสามารถเข้าใจเรื่องเล่าแบบฉบับได้ชัดเจนขึ้นเพราะคำให้การเหล่านี้ผลิตซ้ำเรื่องเล่าดังกล่าว เมื่อพิจารณาประกอบกับบริบทของสถานการณ์ในขณะนั้น เราจะเห็นคุณลักษณะที่น่าสนใจหลายประการของคำให้การของฝ่ายขวาในฐานะที่เป็นความรับรู้ ความทรงจำ หลังเหตุการณ์ใหม่ ๆ

คำให้การของฝ่ายขวาในขณะนั้นอาจไม่น่าเชื่อถือในแง่ที่พวกเขาต้องการปกป้องฝ่ายซ้ายโดยทั่วไปหรือเพื่อเล่นงานคนที่เขาเกลียดชังเป็นรายบุคคล บางคนต้องการแสดงออกเกินจริงว่าตนมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับฝ่ายซ้าย บางคนต้องการให้วีรกรรมของตนได้บันทึกไว้ แต่ที่แน่ ๆ ก็คือ คำให้การเหล่านี้ไม่ได้อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่พวกเขาเจตนาโกหกเพื่อหลีกเลี่ยงที่อาจมาสู่ตน หากเปรียบเทียบกันก็จะพบว่าคำให้การของผู้ต้องหา 3 พันกว่าคนเชื่อถือแทบไม่ได้เลยในฐานะข้อมูลว่าเกิดอะไรขึ้น เพราะพวกเขาให้การเพื่อหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบจำนวนมากหมายรวมมือกันว่าควรให้การตำรวจอย่างไรเพื่อช่วยเพื่อนฝูง เพื่อไม่ให้เป็นประโยชน์ต่อตำรวจหรือกระทั่งจงใจก่อวินาศกรรมให้ตำรวจสับสน หลายคนไม่เปิดเผยชื่อสกุลจริงแก่ตำรวจด้วยซ้ำไป โดยตำรวจไม่รู้ ตัวอย่างเช่น หลายร้อยคนให้การแก่ตำรวจว่าพวกเขาไปฟังเพลงในธรรมศาสตร์โดยไม่สนใจการเมืองอะไรเลย ไม่เห็นคนที่ตำรวจต้องการให้ระบุชื่อ ไม่ได้สนใจฟังว่าปราศรัยกันเรื่องอะไรและไม่รู้จักคนพูด หลายคนบอกว่าเป็นแค่ไทยมุงที่เข้าไปหลบนอนโดยไม่รู้เรื่องราวอะไรเลย หากเชื่อถือคำให้การเหล่านี้ จะพบว่าแทบไม่มีฝ่ายซ้ายหรือผู้ที่ต้องการมาชุมนุมขับไล่จอมพลถนอมในธรรมศาสตร์คืนนั้นเลยสักกี่คน คำให้การของฝ่ายขวาอาจไม่น่าเชื่อถือด้วยเหตุผลคนละเรื่องลิบลับ

ประเด็นต่อมาที่ควรทราบเกี่ยวกับคำให้การเหล่านี้ก็คือ วิธีการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการซักพยานและการจดบันทึก พนักงานสอบสวนจะมีคำถามชุดหนึ่งที่เขาต้องการทราบและต้องการบันทึก เพราะถึงที่สุดคำให้การเหล่านี้คือพยานหลักฐานเพื่อประกอบคดี เพื่อสนับสนุนคำฟ้องตามข้อหาต่าง ๆ ซึ่งต้องการหลักฐานประกอบที่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่เคยมีบรรทัดฐานมาก่อนแล้ว ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงมักถามนำด้วยคำถามที่เขาต้องการ ในกรณีที่ปล่อยให้พยานเล่าหรืออธิบายยืดเยื้อ พนักงานสอบสวนจะพยายามสรุปด้วยถ้อยคำที่มีที่มั่นทางกฎหมายตามที่เขาต้องการ อาจกล่าวได้ว่าคำให้การทั้งหมดมิใช่ด้วยคำของพยานเองโดยตรงแม้แต่รายเดียว แต่เป็นข้อความที่ถูกปรุงแต่งโดยพนักงานสอบสวนแล้ว

เราจึงจะพบว่า สารระพื้นฐานทั่วไปเช่น ภูมิหลัง ประวัติย่อของพยาน จะใช้ถ้อยคำแทบจะเหมือนกันหมดตามที่พนักงานสอบสวนคุ้นเคย แต่ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า เรื่องเล่า ความเห็น หรือคำอธิบายซึ่งอยู่นอกเหนือคำถามที่พนักงานสอบสวนเตรียมไว้ล่วงหน้า ทว่าเป็นประโยชน์ต่อสำนวนคดี จะได้รับการบันทึกไว้มากมาย แม้พนักงานสอบสวนจะบันทึกด้วยถ้อยคำสำนวนของตน แต่จะรักษาสาระของคำให้การไว้ตามที่พยานต้องการ บ่อยครั้งอาจจะเป็นการบันทึกคำต่อคำด้วยซ้ำไป เพราะพนักงานสอบสวนไม่มีสำนวนแบบฉบับไว้ล่วงหน้า

ผู้เขียนจึงพบว่าคำให้การของผู้ต้องหา “ฝ่ายซ้าย” ว่าตน เข้าไปฟังเพลง ไม่สนใจการเมือง และไม่รู้เรื่องราวใด ๆ ทั้งสิ้น ได้รับการบันทึกด้วยถ้อยคำสำนวนที่แทบจะเหมือนกัน ในกรณีนี้ คงไม่ใช่เพราะพนักงานสอบสวนมีสำนวนแบบฉบับไว้ล่วงหน้า แต่เป็นไปได้ว่าภายหลังบันทึกคำให้การคล้าย ๆ กันจำนวนหนึ่ง พนักงานสอบสวนคงรู้ว่าคำให้การเหล่านั้นเชื่อถือไม่ได้ และมีการตระเตรียมกันไว้ล่วงหน้าในหมู่ผู้ต้องหา แต่เนื่องจากพนักงานสอบสวนสนใจเฉพาะตัวการสำคัญตามที่มีชื่อระบุไว้ ไม่สนใจคนอื่น ๆ เท่าไรนัก ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงสร้างแบบฉบับคำให้การของผู้ต้องหาฝ่ายซ้ายขึ้นมาเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถ้อยคำให้การของฝ่ายซ้ายจึงน่าจะเป็นของพนักงานสอบสวนเช่นกัน โดยรักษาสาระตามที่ผู้ต้องหาต้องการจะโกหก

ภายหลังการบันทึกปากคำ ผู้ให้การทุกคน (ทั้งพยานและผู้ต้องหา) จะอ่านทบทวนข้อความทุกตัวอักษรที่พนักงานสอบสวนบันทึก ทำการแก้ไขจนกว่าจะพอใจ แล้วลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานว่าตนได้ให้ปากคำเช่นนั้นจริง ดังนั้น ถึงแม้จะเป็นถ้อยคำสำนวนของพนักงานสอบสวน พยานฝ่ายขวาเหล่านั้นย่อมเห็นด้วยและพอใจกับถ้อยคำและสาระที่ตำรวจบันทึก ผู้ต้องหาฝ่ายซ้ายย่อมพอใจกับบันทึกคำให้การตามที่ตนโกหก

คุณลักษณะและปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องตระหนักในการใช้เอกสารชุดนี้ ความน่าเชื่อถือของเอกสารขึ้นอยู่กับว่าเรามีคำถามอะไร แล้วใช้เอกสารเป็นการวิเคราะห์ตีความ หรือเป็นข้อมูลอย่างไร

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของเอกสารชุดนี้ที่ผู้เขียนพบ เป็นปัญหาที่อาจทำให้เอกสารทั้งหมดความน่าเชื่อถือโดยสิ้นเชิง แต่ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือเป็นกรณีเดียวหรือไม่ก็กรณีจากจำนวนพยาน 244 คน แต่ผู้เขียนยอมรับว่าไม่สามารถตรวจสอบได้ทั้งหมด 224 คน เพื่อยืนยันว่าปัญหาร้ายแรงนี้เป็นกรณีเดียวจริง ๆ หรือที่จะมีมากกว่านั้น กล่าวคือ ดูเหมือนจะมีการ “สอดไส้” คำให้การพยานซึ่งไม่เคยไปให้ปากคำแก่พนักงานสอบสวนคดี 6 ตุลา เลย กรณีเดียวที่พบคำให้การของ -ย- หนึ่งในสอง “ฝ่ายซ้ายกลับใจ” ในเอกสารชุดนี้

-ย- เป็นอดีตนักต่อสู้ที่รู้จักกันดีในกลุ่มแนวร่วมประชาชน เขายังทำงานให้กับหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้าย “เสียงใหม่” อยู่ระยะหนึ่งด้วย -ย- เล่าว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา เขาต้องการเข้าป่าแต่เขาขาดการติดต่อกับสายจัดตั้ง และแว้งคว้างหาทางออกไม่เจอ เขาจึงเดินทางเข้าลาวด้วยตนเอง ถูก

ทางการลาวจับกุมเข้าคุกอยู่ระยะหนึ่งก่อนปล่อยตัวให้ข้ามโขงกลับมาเอง เขาจึงถูกทางการไทยจับกุมส่งเข้าคุกและส่งไปอบรมที่ศูนย์การณขพในเขตต่อมาเป็นเวลาหลายเดือน ครั้นได้รับการปล่อยตัวเขาจึงพยายามกลับเข้ารับราชการเป็นครูในจังหวัดของเขา แต่ทางโรงเรียนต้องการคำรับรองจากตำรวจว่าเขาปราศจากมลทินทางการเมือง เขาจึงไปพบตำรวจสันติบาล และให้การว่าเขาเคยเป็นและคลุกคลีกับกลุ่มองค์กรฝ่ายซ้าย แต่เปลี่ยนความคิดและขาดการติดต่อฝ่ายซ้ายไปนานแล้ว กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือเขาไม่ได้กลับใจ แต่เขาจำเป็นต้องให้การเช่นนั้นเพื่อความอยู่รอดและเพื่องาน

ดังนั้นคำให้การของ-ย- จึงมีอยู่จริง แต่เป็นการให้ปากคำต่อตำรวจสันติบาลกลางปี 2520 ไม่ใช่เดือนธันวาคม 2519 ตามที่คำให้การระบุ และไม่ใช่เป็นคำให้การเพื่อเป็นพยานในคดี 6 ตุลา เป็นคำให้การเพื่อชำระล้างประวัติตัวเองเพื่อกลับเข้าทำงาน ไม่ใช่คำให้การเพื่อประกอบคดีปริศนาร่ำไรคร -ย- เห็นสำเนาคำให้การซึ่งผู้เขียนให้เขาดู เขายืนยันว่าเขาไม่เคยพบ ไม่เคยรู้จักพนักงานสอบสวนตามที่ปรากฏในเอกสารเลยเพราะ เขาให้การกับตำรวจคนอื่น -ย- ซึ่งปัจจุบันเป็นทนายความยังชี้ให้เห็นร่องรอยพิรุณสำคัญในเอกสารคำให้การดังกล่าว ซึ่งชี้ว่าเป็นการยกข้อความมาจากเอกสารอื่นมาใส่ไว้ในคำให้การพยานคดี 6 ตุลา

-ย- โทกผู้เขียน หรือมีการสอดใส่คำให้การพยานจริง? -ย- มีชื่ออยู่ในพยานโจทก์ของคดี 6 ตุลาด้วย น่าเสียดายว่าคดียกเลิกไปเสียก่อนที่จะมีการเบิกตัว -ย- เข้าเป็นพยานในศาล ผู้เขียนยอมรับว่าคำอธิบายของ -ย- มีความเป็นไปได้มาก ร่องรอยพิรุณในเอกสารก็ฟังขึ้น แต่ผู้เขียนไม่มีโอกาสพิสูจน์ข้อนี้อย่างแน่ชัดเด็ดขาดลงไป

-น- ซึ่งกล่าวถึงรายงานชิ้นนี้ ก็บอกเช่นกันว่าตนไม่เคยให้การเป็นพยานแก่ตำรวจแต่อย่างใด ไม่ว่าที่ไหน เมื่อไหร่ -น- ถึงกับถามขึ้นมาว่าตำรวจ “make” ขึ้นมาหรือเปล่า -ส- ก็จำไม่ได้เลยเช่นกันว่าเขาเคยให้การแก่พนักงานสอบสวนในเรื่องนี้

ผู้เขียนไม่ได้เผชิญหน้ากับ -ส- หรือ -น- โดยการให้คำให้การที่ลงนามด้วยตัวเอง ด้วยเหตุผลดังอธิบายในกรณีของ-น- ในตัวบท จึงไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นกรณีการสอดใส่ หรือสร้างเอกสารขึ้นมาทั้งหมด ผู้เขียนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในกรณีของ -ส- และ -น- ว่าเขาเคยให้ปากคำแก่ตำรวจจริง แต่เป็นอดีตที่เขาต้องการลืมไปเสีย หรือไม่มีความสำคัญใดๆต่อชีวิตเขา จึงต่างกับกรณีของ -ย- ซึ่งไม่ปฏิเสธว่าเคยไปให้การกับตำรวจจริง แต่ในบริบทเงื่อนไขและวัตถุประสงค์คนละเรื่องลิบลับ แล้วถูกนำมาคัดแปลงอย่างจงใจ เพื่อเข้ากันกับคำให้การในคดี 6 ตุลา

กล่าวโดยสรุป -ย- เป็นกรณีที่มีความเป็นไปได้ว่ามีการนำเอกสารเพื่อการอื่นเข้ามาเป็นคำให้การพยานคดี 6 ตุลา ส่วนอีกสองกรณี ผู้เขียนยังไม่เชื่อ และไม่เห็นพิรุณว่าเป็นเอกสารปลอมทั้งฉบับ และไม่เห็นเหตุผลพอว่าตำรวจจะทำเช่นนั้นทำไม

ร่าง: ธงชัย วินิจจะกุล

หากเป็นความจริง กรณีเดียวนี้จะถือว่ามีผลต่อความน่าเชื่อถือของเอกสารชุดนี้แค่ไหน
อย่างไร?

หาก -ส- และ -น- ไม่เคยไปให้การเป็นพยานแก่ตำรวจเลยจริง ๆ มีอีกที่รายที่เป็นเช่นนั้น มี
อีกที่รายที่ตำรวจทำเช่นนี้เพื่อทำให้คดีของตนหนักแน่น? (-ส- -น- ไม่มีชื่อในพยานโจทก์ ต่อให้
คดีดำเนินไปถึงที่สุด เราก็ไม่มีทางรู้แน่ว่าเขาเคยให้การแก่ตำรวจจริงหรือเปล่า)

ในทางกลับกัน หากฝ่ายขวาต้องการต้องการกลับเกตุอดีตของตน เช่น อาจารย์
ธรรมศาสตร์ฝ่ายขวาอาจปฏิเสธได้ง่าย ๆ เช่นกันว่าเขาไม่เคยไปให้การแก่ตำรวจเลย

ภาคผนวก 3 : จำแนกประเภทพยานตำรวจในคดี 6 ตุลาคม

- ทหาร (รวมพ.ท.อุทาร์ สนิทวงศ์ฯ)	รวม	18 คน
- ตำรวจ	รวม	72 คน
ตชด., กองปราบ, สันติบาล, นครบาล ท้องที่ต่าง ๆ		
(สน.ชนะสงครามมากที่สุด), แผนกออาวุธ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ		
- ธรรมชาติ	รวม	46 คน
อาจารย์ นักศึกษา ยาม/นักการ ข้าราชการอื่น ๆ คนขายน้ำ อาหาร		
- อาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมอื่น	รวม	17 คน
- ฝ่ายขบวนการต่าง ๆ และไม่สังกัดกลุ่ม	รวม	32 คน
ลูกเสือชาวบ้าน นวพล กลุ่มจิปาตะ ผู้เชี่ยวชาญ เช่น ประสิทธิ์ ไชยทองพันธุ์		
ทนง เหล่าวิช อำนวย พานประเสริฐ		
- ช่างภาพ นักหนังสือพิมพ์ นักข่าว	รวม	13 คน
- พนักงานธนาคารต่าง ๆ ที่มีชื่อของ สนท.	รวม	13 คน
- ญาติผู้ถูกจับกุม	รวม	4 คน
- บุคคลในรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช		2 คน
- “ซ้ายกลับใจ”		2 คน
- จัดไม่ได้/อื่น ๆ		4 คน
- ไม่พบคำให้การ		4 คน
	รวม	224 คน